

Izvještaj o finansijskoj stabilnosti

2018

IZDAVAČ

Centralna banka Bosne i Hercegovine
Maršala Tita 25, 71000 Sarajevo
tel. (387 33) 278 100
faks (387 33) 278 299
Internet: www.cbbh.ba
e-mail: publications@cbbh.ba

Za sve informacije kontaktirati:
Odjeljenje za finansijsku stabilnost

Uredništvo:
dr. Senad Softić
dr. Milica Lakić
Želimira Raspudić
mr. Ernadina Bajrović
Vesna Papić
dr. Dejan Kovačević
dr. Belma Čolaković
mr. Amir Hadžiomerađić

Priprema za štampu:
Visia d.o.o.

Štampa:
Štamparija Fojnica

Tiraž:
70 primjeraka

Publikovanje i umnožavanje u obrazovne i nekomercijalne
svrhe je dozvoljeno uz obavezno navođenje izvora.

© Centralna banka Bosne i Hercegovine | sva prava zadržana

Sadržaj

■	Skraćenice	6
■	Uvod	8
■	Izvršni sažetak	9
■	1. Trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja	11
	1.1 Trendovi u međunarodnom okruženju	11
	1.2 Pregled glavnih rizika u EU i eurozoni	15
	1.2.1 Efekti na bankarski sektor	15
	1.2.2 Efekti na realni sektor	17
■	2. Makroekonomski trendovi u BiH	21
■	3. Vlada	28
■	4. Domaćinstva	32
■	5. Preduzeća	40
■	6. Finansijski posrednici	46
	6.1. Bankarski sektor	46
	6.2. Nebankarski finansijski sektor	62
■	7. Finansijska infrastruktura	65
	7.1. Platni sistemi	65
	7.2. Regulatorni okvir	66
■	Statistički dodatak	69

Tabele:

- Tabela 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta
- Tabela 3.1: Indikatori fiskalne održivosti
- Tabela 3.2: Potraživanja komercijalnih banaka od sektora vlade
- Tabela 4.1: Potraživanja od stanovništva, kartice
- Tabela 4.2: Iskorišteni limit po debitnoj kartici
- Tabela 4.3: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura
- Tabela 5.1: Krediti preduzećima – ročna i valutna struktura ostatka duga
- Tabela 6.1: Vrijednost imovine finansijskih posrednika
- Tabela 6.2: Pojednostavljeni bilans stanja mikrokreditnih organizacija
- Tabela 7.1: Transakcije u platnom prometu
- Tabela 7.2: Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)

Grafikoni:

- Grafikon 1.1: Kretanje referentnih kamatnih stopa FED-a i ECB-a
- Grafikon 1.2: Kretanje kursa USD prema EUR
- Grafikon 1.3: Cijene hrane i nafte
- Grafikon 1.4: Učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima u odabranim zemljama EU
- Grafikon 1.5: Kretanje cijena dionica banaka majki domaćih banaka
- Grafikon 1.6: Promjene u javnom dugu izraženom u procentima BDP-a u 2018. godini
- Grafikon 1.7: Prinosi desetogodišnjih državnih obveznica
- Grafikon 1.8: Kretanje glavnih tržišnih indeksa
- Grafikon 1.9: Stopa nezaposlenosti u EU
- Grafikon 1.10: Izvoz BiH u zemlje glavne trgovinske partnere
- Grafikon 2.1: Finansiranje deficita tekućeg računa
- Grafikon 2.2: Prosječna nominalna neto plata i indeks potrošačkih cijena
- Grafikon 2.3: Stope rasta prosječne neto plate i nezaposlenosti
- Grafikon 2.4: Promjene u broju zaposlenih po djelatnostima
- Grafikon 2.5: Stopa nezaposlenosti u zemljama iz okruženja
- Grafikon 2.6: Dugoročna nezaposlenost i odnos radne snage prema neaktivnom stanovništvu
- Grafikon 2.7: Obim prometa nekretnina stambene namjene u starogradnji
- Grafikon 2.8: Indeks cijena nekretnina, godišnji prosjeci, 2008 = 100
- Grafikon 2.9: Promjena ranga i ocjene indeksa konkurentnosti 2017. - 2018.
- Grafikon 3.1: Budžetski saldo sektora generalne vlade BiH, u procentima BDP-a
- Grafikon 3.2: Javni dug BiH, u procentima BDP-a
- Grafikon 3.3: Uticaj platnobilansnih stavki na promjene u deviznim rezervama
- Grafikon 3.4: Troškovi servisiranja vanjskog duga, u procentima BDP-a
- Grafikon 3.5: Promet na bh. tržištima kapitala
- Grafikon 4.1: Zaduženost stanovništva prema finansijskim institucijama
- Grafikon 4.2: Zaduženost stanovništva prema institucijama i tipu zaduženja, 2018.
- Grafikon 4.3: Krediti stanovništvu po namjeni i kreditni rast
- Grafikon 4.4: Novoodobreni krediti stanovništvu
- Grafikon 4.5: Valutna struktura kredita stanovništvu
- Grafikon 4.6: Nekvalitetni krediti u sektoru stanovništva po namjeni

- Grafikon 4.7: Nekvalitetni u ukupnim kreditima stanovništvu po bankama
Grafikon 4.8: Kvartalna stopa defaulta
Grafikon 4.9: Novoodobreni krediti i prosječne ponderisane kamatne stope
Grafikon 4.10: Prosječne kamatne stope na dugoročne kredite stanovništvu odobrene u 2018. godini, po bankama
Grafikon 4.11: Kamatne stope na novoodobrene dugoročne kredite prema obimu kreditiranja stanovništva, po bankama
Grafikon 4.12: Novoodobreni krediti prema periodu fiksacije kamatne stope
Grafikon 4.13: Depoziti stanovništva po ročnosti i stope rasta depozita
Grafikon 4.14: Oročeni depoziti stanovništva i kamatne stope na depozite
Grafikon 5.1: Potraživanja od preduzeća prema tipu zaduženja na kraju 2018.
Grafikon 5.2: Potraživanja od preduzeća prema tipu i djelatnosti
Grafikon 5.3: Ugovorena i preostala ročnost klasičnih kredita po djelatnostima u 2017. i 2018.
Grafikon 5.4: Prosječna zaduženost preduzeća po odabranim djelatnostima u 2017. i 2018.
Grafikon 5.5: Prosječno dospijeće po kreditima
Grafikon 5.6: Godišnja stopa defaulta
Grafikon 5.7: Kamatne stope na kredite preduzećima, po bankama
Grafikon 5.8: Novoodobreni krediti prema periodu fiksacije kamatne stope
Grafikon 6.1: Aktiva i krediti u postocima BDP-a
Grafikon 6.2: Promjena najvažnijih stavki bilansa bankarskog sektora
Grafikon 6.3: Aktiva bankarskog sektora
Grafikon 6.4: Izloženost ka sektoru vlade, po bankama, u 2018. godini
Grafikon 6.5: Strana aktiva i pasiva komercijalnih banaka
Grafikon 6.6: Tokovi strane pasive u bankarskom sektoru
Grafikon 6.7: Sektorska struktura depozita
Grafikon 6.8: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti
Grafikon 6.9: Dijagram indikatora finansijskog zdravlja bankarskog sektora
Grafikon 6.10: Efekat smanjenja regulatornog kapitala na CAR, po bankama
Grafikon 6.11: Kvalitet kreditnog portfolija
Grafikon 6.12: Stopa defaulta u sektoru preduzeća, po bankama u 2018. godini
Grafikon 6.13: Stopa defaulta u sektoru stanovništva, po bankama u 2018. godini
Grafikon 6.14: Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima, po bankama na kraju 2018.
Grafikon 6.15: Dobit bankarskog sektora
Grafikon 6.16: Indikatori profitabilnosti
Grafikon 6.17: Indikatori likvidnosti
Grafikon 7.1: Učešće banaka u međubankarskom platnom prometu u 2018. godini

Statistički dodatak:

- Tabela A1: Promjene suverenog rejtinga
Tabela A2: Indeks cijena nekretnina
Tabela A3: Pregled najvećih zaduženosti po klasičnim kreditima prema KD BiH 2010., 31.12.2018.
Tabela A4: Glavne stavke vanjskotrgovinske razmjene roba
Tabela A5: Pregled potraživanja od preduzeća po tipu i djelatnosti
Tabela A6: Krediti preduzećima, valutna struktura duga po djelatnostima na kraju 2018.
Tabela A7: Statusne promjene u bankama u periodu od 2001. do 2018. godine

Skraćenice

ABRS	Agencija za bankarstvo Republike Srpske	FBA	Agencija za bankarstvo Federacije Bosne i Hercegovine
AOD	Agencija za osiguranje depozita	FBiH	Federacija Bosne i Hercegovine
BDP	Bruto domaći proizvod	FED	Sistem federalnih rezervi
BHAS	Agencija za statistiku BiH	FTSE	Indeks londonske berze (Financial Times Stock Exchange)
BiH	Bosna i Hercegovina	GBP	Britanska funta
BIS	Banka za međunarodna poravnanja	HHI	Herfindahl–Hirschman Indeks
BLSE	Banjalučka berza	ILO	Međunarodna organizacija rada (International Labor Organization)
CAC 40	Indeks francuske berze (Cotation Assistée en Continu)	JRTR	Jedinstveni registar transakcijskih računa
CAR	Stopa adekvatnosti kapitala (Capital Adequacy Ratio)	KM	Konvertibilna marka
CBBiH	Centralna banka Bosne i Hercegovine	KWD	Kuvajtski dinar
CET 1	Osnovni kapital prvog reda (Common Equity Tier 1)	MFT BiH	Ministarstvo finansija i trezora BiH
CHF	Švicarski franak	MKO	Mikrokreditne organizacije
COREP	Jedinstveni okvir za izvještavanje kapitala (Comman Reporting Framework)	MMF	Međunarodni monetarni fond
CPI	Indeks potrošačkih cijena	MONEYVAL	Komitet Vijeća Evrope za evaluaciju borbe protiv pranja novca i finansiranja terorističkih aktivnosti
CRD IV	EU Direktiva o kapitalnim zahtjevima (Capital Requirements Directive)	NACE	Statistička klasifikacija ekonomskih djelatnosti u EU
CRK	Centralni registar kredita	NPL	Nekvalitetni krediti (Nonperforming loans)
CRR	Regulativa o kapitalnim zahtjevima (Capital Requirements Regulations)	OPEC	Organizacija zemalja izvoznica nafte
DAX	Indeks na berzi vrijednosnih papira u Frankfurtu (Deutscher Aktien Index)	ROAA	Povrat na prosječnu aktivnu (Return on Average Assets)
EBA	Evropska bankarska agencija (European Banking Authority)	ROAE	Povrat na prosječni kapital (Return on Average Equity)
ECB	Evropska centralna banka	RS	Republika Srpska
EDIS	Evropski sistem osiguranja depozita (European Deposit Insurance System)	RTGS	Bruto poravnanje u realnom vremenu (Real Time Gross Settlement)
EFTA	Evropsko udruženje za slobodnu trgovinu (European Free Trade Association)	S&P	Standard & Poor's
EONIA	Prosječna eurska prekonoćna kamatna stopa (Euro Overnight Index Average)	SAD	Sjedinjene Američke Države
€STR	Eurska kratkoročna kamatna stopa (Euro short-term rate)	SASE	Sarajevska berza
EU	Evropska unija	STO	Svjetska trgovinska organizacija
EUR	Euro	TLTRO 3	Targetirani dugoročni krediti za banke (Targeted longer-term refinancing operations III)
FATF	Radna grupa za finansijske mjere protiv pranja novca (Financial Action Task Force)	UIO	Uprava za indirektno oporezivanje
		USD	Američki dolar
		WEO	Svjetski ekonomski pregled (World Economic Outlook)

Zemlje

BG	Bugarska	HR	Hrvatska	SI	Slovenija
CY	Kipar	IE	Irska	SK	Slovačka
ES	Španija	IT	Italija	TR	Turska
FR	Francuska	PT	Portugal		
GR	Grčka	RS	Srbija		

**IZVJEŠTAJ O FINANSIJSKOJ
STABILNOSTI ZA 2018. GODINU**

Uvod

Pod finansijskom stabilnošću CBBiH podrazumijeva stanje u kojem finansijski sistem može apsorbovati šokove bez značajnih poremećaja u svom trenutnom i budućem funkcionisanju i čije funkcionisanje nema negativne uticaje na ekonomiju.

Mandat CBBiH za praćenje stabilnosti finansijskog sistema indirektno proizlazi iz Zakona o CBBiH. CBBiH ima aktivnu ulogu u razvoju i implementaciji politike stabilnosti i održivog ekonomskog rasta BiH, kroz osiguranje stabilnosti domaće valute i ukupne finansijske i ekonomske stabilnosti u zemlji. Jedna od temeljnih zadaća CBBiH je uspostava i održavanje odgovarajućih platnih i obračunskih sistema kao dijela finansijske infrastrukture. CBBiH doprinosi očuvanju finansijske stabilnosti kroz zakonom utvrđenu nadležnost koordinacije djelatnosti entitetskih agencija za bankarstvo. CBBiH, u skladu s odlukom Upravnog vijeća, učestvuje u radu međunarodnih organizacija koje rade na učvršćivanju finansijske i ekonomske stabilnosti kroz međunarodnu monetarnu saradnju. Aktivnosti CBBiH na polju praćenja stabilnosti finansijskog sistema obuhvataju i specijalizovanu komunikaciju s relevantnim međunarodnim i domaćim institucijama kojom se osigurava kontinuitet procesa praćenja sistemskih rizika. Doprinos očuvanju finansijske stabilnosti CBBiH daje u okviru članstva u Stalnom komitetu za finansijsku stabilnost BiH.

Publikovanjem Izvještaja o finansijskoj stabilnosti CBBiH nastoji doprinijeti finansijskoj stabilnosti u BiH kroz:

- » Unapređenje razumijevanja i podsticanje dijaloga o rizicima za finansijske posrednike u makroekonomskom okruženju;
- » Upozoravanje finansijskih institucija i drugih učesnika na tržištu na mogući kolektivni uticaj njihovih pojedinačnih akcija;
- » Stvaranje konsenzusa o finansijskoj stabilnosti i poboljšanje finansijske infrastrukture.

Iako je fokus ovog izvještaja na događajima iz 2018. godine, njegov obuhvat je proširen i na najvažnija dešavanja iz prve polovine 2019. godine, u skladu s dostupnim podacima u vrijeme izrade. Izvještaj o finansijskoj stabilnosti za 2018. godinu je organizovan po poglavljima. U izvršnom sažetku su naglašeni najvažniji rizici po stabilnost finansijskog sistema. U prvom poglavlju su predstavljeni glavni trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja. U sklopu ovog poglavlja posebno su izdvojeni glavni rizici iz EU i eurozone te su opisani njihovi efekti na bankarski sektor i realnu ekonomiju ovog geografskog područja, s fokusom na rizike koji mogu imati uticaj na bankarski sektor i realnu ekonomiju BiH. Drugo poglavlje daje pregled trendova i potencijalnih rizika iz domaćeg okruženja koji se odražavaju na funkcionisanje finansijskog sistema u BiH. Treće poglavlje daje pregled glavnih trendova i rizika koji dolaze iz fiskalnog sektora. Četvrto poglavlje ilustruje efekte rizika identifikovane u prethodnim poglavljima na potraživanja od stanovništva. Fokus petog poglavlja su efekti identifikovanih rizika na sektor pravnih lica. U šestom poglavlju se ocjenjuju efekti rizika na stabilnost finansijskog sektora, s fokusom na bankarski sektor. Sedmo poglavlje ilustruje osnovne trendove u finansijskoj infrastrukturi: platnim sistemima i regulatornom okviru. Izvještaj o finansijskoj stabilnosti za 2018. godinu sadrži pet tekstnih okvira: *Trgovinski rat SAD-a i Kine, Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika po finansijsku stabilnost, Mrežna analiza prelijevanja sistemskih rizika, Izračun indikatora kapitaliziranosti u skladu s novim zakonskim i regulatornim okvirom i Testovi na stres.*

Na kraju, potrebno je naglasiti da se ovaj izvještaj bavi isključivo pitanjima od značaja za sistemski rizik, jer je nadzor poslovanja finansijskih posrednika, u skladu s važećim zakonima u BiH, zadatak nadležnih supervizora za finansijski sektor. Njegov osnovni cilj je da ukaže na rizike koji dolaze iz finansijskog sistema, kao i makroekonomskog okruženja te procijeni sposobnost sistema da apsorbuje te šokove.

Izvršni sažetak

Osnovne karakteristike globalne ekonomije u 2018. godini i prvoj polovini 2019. godine jesu: umjereni globalni ekonomski rast podstaknut značajnijim rastom ekonomije SAD, usporavanje ekonomskog rasta eurozone i zemalja u razvoju, i dalje niska inflacija u EU i eurozoni, nastavak normalizacije monetarne politike FED-a i akomodativne monetarne politike ECB-a te rast napetosti usljed eskalacije trgovinskog rata između SAD i Kine. Pojačane neizvjesnosti vezane za Brexit, rast fiskalnih i finansijskih rizika u Italiji, slabljenje industrijske proizvodnje u Njemačkoj kao i politička nestabilnost u Francuskoj, uz i dalje prekomjernu zaduženost pojedinih zemalja, predstavljaju najznačajnije rizike po finansijsku stabilnost eurozone i EU.

U 2018. godini u BiH je zabilježen blagi oporavak ekonomske aktivnosti, smanjenje ukupnog vanjskog duga, blago poboljšanje na tržištu rada te fiskalni suficit kao rezultat značajnijeg rasta budžetskih prihoda u odnosu na rast budžetske potrošnje. Vanjske ranjivosti koje proizilaze iz platnobilansne pozicije zemlje su ublažene uslijed blagog smanjenja udjela deficita tekućeg računa u odnosu na BDP. Međutim, visoka stopa nezaposlenosti, nepovoljno poslovno okruženje, niska konkurentna pozicija zemlje, neefikasan javni sektor i niska kupovna moć stanovništva i dalje ne omogućavaju značajnije ublažavanje rizika iz domaćeg makroekonomskog okruženja. Iako je kreditni rejting zemlje ostao nepromijenjen, izgledi su početkom 2019. godine poboljšani sa stabilnih na pozitivne zbog očekivanog razvoja ekonomske perspektive BiH.

Blagi rast potrošnje u sektoru domaćinstava, uz poboljšane indikatore na tržištu rada i postepeno oživljavanje aktivnosti na tržištu nekretnina, doprinijeli su porastu ukupne zaduženosti domaćinstava koja je u najvećoj mjeri posljedica rasta zaduženosti stanovništva po kreditima od banaka. Tražnja za kreditima je blago povećana, čemu doprinosi i snižavanje aktivnih kamatnih stopa i velika ponuda nenamjenskih i zamjenskih kredita s povoljnijim uslovima otplate. U 2018. godini nastavio se trend rasta ukupnih depozita stanovništva, ali je u strukturi depozita štednja stanovništva u vidu oročenih depozita stagnirala zbog niskog nivoa raspoloživog dohotka i nastavljenog snižavanja pasivnih kamatnih stopa. Kvalitet kreditnog portfolija u segmentu stanovništva je poboljšan, na što su u velikoj mjeri uticale aktivnosti banaka na otpisu nekvalitetnih

potraživanja i reprogramiranja postojećih kredita. Međutim, s obzirom na značajan udio kredita odobrenih s varijabilnom kamatnom stopom ili s periodom fiksacije kamatne stope do jedne godine, kamatni rizik, iako ublažen, i dalje predstavlja potencijalni rizik za sektor domaćinstava.

Osnovna obilježja sektora preduzeća u 2018. godini su slabija kreditna aktivnost u odnosu na prethodnu godinu i smanjenje kreditnog rizika. U finansiranju svojih poslovnih aktivnosti sektor preduzeća se, kao i prethodnih godina, najviše oslanjao na kreditnu podršku banaka. Iako je udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima preduzeća i dalje relativno visok, u 2018. godini je došlo do poboljšanja ovog indikatora u većini djelatnosti. U 2018. godini prosječne kamatne stope su zadržale opadajući trend, što je preduzećima pružalo mogućnost da se zadužuju po relativno povoljnijim uslovima. Kamatni rizik u sektoru preduzeća, iako blago smanjen zbog intenzivnijeg kreditnog zaduživanja uz fiksnu kamatnu stopu, i dalje je značajan, dok valutni rizik ne predstavlja značajniji izvor rizika.

U 2018. godini u bankarskom sektoru nastavljeno je slabljenje rizika po finansijsku stabilnost. Zabilježeni su viši indikatori kapitaliziranosti, poboljšanje kvaliteta aktive te visok nivo likvidnosti, a indikatori profitabilnosti zadržani su na visokom nivou. Zaustavljen je dugogodišnji trend intenzivnog rasta operativnih prihoda, koji su u posljednjih nekoliko godina bili značajan generator profitabilnosti bankarskog sektora. Iako je zabilježeno smanjenje kreditnog rizika, nivo nekvalitetnih kredita je i dalje relativno visok, naročito u sektoru nefinansijskih preduzeća, u kojem je zabilježena slabija kreditna aktivnost u odnosu na prethodnu godinu. U 2018. godini nastavljeno je smanjenje preostale ročnosti ukupnih obaveza bankarskog sektora. U uslovima i dalje niskih kamatnih stopa, nije došlo do materijalizacije kamatnog rizika u sektorima nefinansijskih preduzeća i stanovništva, ali je izloženost riziku i dalje značajna i predstavlja potencijalnu izloženost banaka kreditnom riziku. Rezultati top-down testova na stres, provedenih za bankarski sektor BiH, na osnovu podataka s kraja 2018. godine, ukazuju da bi bankarski sektor bio adekvatno kapitaliziran i u slučaju materijalizacije potencijalnih ekstremnih šokova.

U 2018. godini CBBiH je izvršavala svoju zakonsku obavezu i održavala odgovarajuće platne i obračunske sisteme u

okviru kojih su se međubankarske transakcije odvijale nesmetano kroz sisteme žirokliringa i bruto poravnanja u realnom vremenu. Dnevnim ažuriranjem i održavanjem Centralnog registra kredita (CRK), CBBiH je omogućila finansijskim institucijama da kroz praćenje kreditne istorije i izloženosti klijenata bolje upravljaju kreditnim rizikom. Jedinstveni registar transakcionih računa poslovnih subjekata je unaprijeđen i u njemu se sada nalaze svi računi poslovnih subjekata, što će korisnicima omogućiti bolji uvid u status ovih

računa. Realizacija transakcija putem međunarodnog kliringa plaćanja s inostranstvom se takođe odvijala nesmetano.

U 2018. i prvoj polovini 2019. godini domaće institucije su nastavile s primjenom postojećeg zakonskog okvira za rad banaka i drugih finansijskih organizacija te na donošenju novih podzakonskih akata kojima je u značajnoj mjeri kompletiran ključni set regulatornih propisa u ovoj oblasti.

1. Trendovi i rizici iz međunarodnog okruženja

Osnovne karakteristike globalne ekonomije u 2018. godini jesu: umjereni globalni ekonomski rast, u najvećoj mjeri podržan nešto značajnijim rastom ekonomije SAD; usporavanje ekonomskog rasta eurozone i zemalja u razvoju; još uvijek niska inflacija u EU i eurozoni; nastavak normalizacije monetarne politike FED-a i akomodativne monetarne politike ECB-a; političke i geopolitičke neizvjesnosti koje uključuju rizike vezane za Brexit; eskalacija trgovinskih sukoba između SAD i Kine te pogoršane ekonomske prilike u Italiji uslijed rasta fiskalnih i finansijskih rizika. Uslovi u makroekonomskom okruženju su nastavili slabiti u prvoj polovini 2019. godine i izvjesno je da se njihovo poboljšanje ne može očekivati u kratkom vremenskom periodu, čemu u prilog govore i aktuelne projekcije usporavanja ekonomskog rasta u svim grupama zemalja u naredne dvije godine, ali i retorika vodećih centralnih banaka u pogledu mogućih daljnjih popuštanja u monetarnim politikama.

1.1 Trendovi u međunarodnom okruženju

Nakon snažnijeg ekonomskog oporavka u 2017. godini, rast globalne ekonomije u 2018. godini je oslabio, te je stopa ekonomskog rasta iznosila 3,6%. Prema projekcijama MMF-a iz aprila 2019. godine, predviđa se usporavanje rasta ukupne svjetske ekonomije u 2019. godini na 3,3% BDP-a, te blagi oporavak u 2020. i vraćanje na nivo iz 2018. godine. U odnosu na projekcije iz oktobra 2018. godine, u skoro svim posmatranim zemljama zabilježen je pad projekcija za naredne dvije godine. U SAD-u je zabilježen snažniji rast BDP-a u odnosu na 2017. godinu u iznosu od 0,7%, prvenstveno pod uticajem oporavka privatne potrošnje i investicija koji su bili potaknuti provedbom mjera ekspanzivne fiskalne politike i paketa poreskih reformi usvojenih krajem 2017. godine. Međutim, prve projekcije za naredne dvije godine govore o tome da se i u SAD-u očekuje usporavanje privrednog rasta. BDP razvijenih ekonomija u 2018. godini je bio na nivou 2,2% i procjene su da će se usporavanje rasta BDP-a nastaviti i u naredne dvije godine. Kod zemalja u razvoju situacija je nešto povoljnija i za ove zemlje se u 2020. godini predviđa rast, nakon blagog slabljenja ekonomske aktivnosti u 2019. godini (tabela 1.1).

Tabela 1.1: Realni BDP, godišnja stopa rasta

	Realni BDP, godišnja stopa rasta					Promjena u odnosu na projekciju iz oktobra 2018.		
	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2018.	2019.	2020.
Svijet	3,4	3,8	3,6	3,3	3,6	-0,1	-0,3	-0,1
Razvijene ekonomije	1,7	2,4	2,2	1,8	1,7	-0,1	-0,3	0,0
SAD	1,6	2,2	2,9	2,3	1,9	0,0	-0,2	0,1
EU	2,1	2,7	2,1	1,6	1,7	-0,1	-0,5	-0,1
Eurozona	2,0	2,4	1,8	1,3	1,5	-0,2	-0,6	-0,1
Velika Britanija	1,8	1,8	1,4	1,2	1,4	0,0	-0,3	-0,1
Japan	0,6	1,9	0,8	1,0	0,5	-0,3	0,0	0,2
Zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju	4,6	4,8	4,5	4,4	4,8	-0,1	-0,3	-0,1
Rusija	0,3	1,6	2,3	1,6	1,7	0,6	-0,2	-0,1
Kina	6,7	6,8	6,6	6,3	6,1	0,0	0,1	-0,1
Evropske zemlje u razvoju i tržišta u nastajanju	3,3	6,0	3,6	0,8	2,8	-0,2	-1,2	0,0
Glavni vanjskotrgovinski partneri								
Njemačka	2,2	2,5	1,5	0,8	1,4	-0,5	-1,1	-0,1
Hrvatska	3,5	2,9	2,7	2,6	2,5	-0,1	0,0	0,1
Srbija	3,3	2,0	4,4	3,5	4,0	0,4	0,0	0,0
Italija	1,1	1,6	0,9	0,1	0,9	-0,3	-0,9	0,0
Slovenija	3,1	4,9	4,5	3,4	2,8	0,0	0,0	0,0
Austrija	2,0	2,6	2,7	2,0	1,7	-0,1	-0,2	0,2
Crna Gora	2,9	4,7	4,5	2,8	2,5	0,8	0,3	-0,5

Izvor: World Economic Outlook, IMF, April 2019, kalkulacija CBBiH

Slabljenje globalne ekonomske aktivnosti u 2018. godini posljedica je slabog ekonomskog rasta svih grupa zemalja. Slabljenje rasta industrijske proizvodnje, u najvećoj mjeri usljed uvođenja strožeg emisionog standarda u njemačkoj autoindustriji, nestabilnost na finansijskim tržištima i smanjenje investicijske aktivnosti u Italiji, kao i neizvjesnost vezana za izlazak Velike Britanije iz EU, bili su glavni razlozi slabljenja ekonomske aktivnosti u eurozoni i EU u 2018. godini.

Zemlje u razvoju su zabilježile blago usporavanje ekonomske aktivnosti, prvenstveno usljed slabljenja ekonomskog rasta u Kini, ulaska Argentine u recesiju, stagnacije oporavka ekonomije Brazila nakon prošlogodišnjeg izlaska iz recesije te

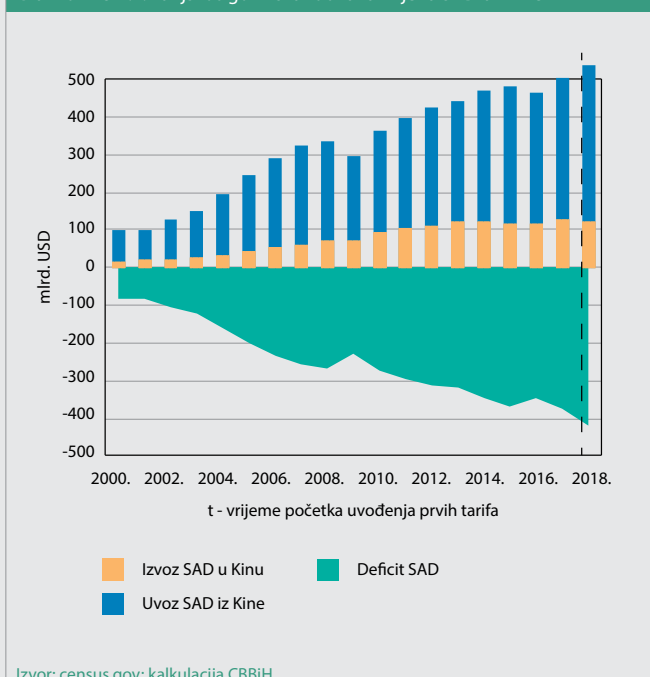
nastavka recesije u Venecueli. Usporavanje kineske ekonomije prvenstveno je posljedica trgovinskog rata sa SAD-om i uvođenja carinskih tarifa. U cilju ublažavanja pritiska na privrednu aktivnost, kineske vlasti su najavile donošenje brojnih mjera fiskalne i monetarne politike te napredak u sprovođenju strukturnih reformi. Izgledi za nastavak ekonomskog rasta u Rusiji pod snažnim su uticajem dešavanja na svjetskim tržištima nafte, a moguće je da će se pad cijena nafte krajem 2018. godine odraziti na ekonomsku aktivnost 2019. godine. Značajan pad ekonomske aktivnosti u grupi evropskih zemalja u razvoju, pod dominantnim je uticajem nepovoljnih ekonomskih prilika u Turskoj, koja u 2018. bilježi rast BDP-a od 2,6%, koji je niži za čak 4,8% u odnosu na 2017. godinu.

Tekstni okvir 1: Trgovinski rat SAD-a i Kine

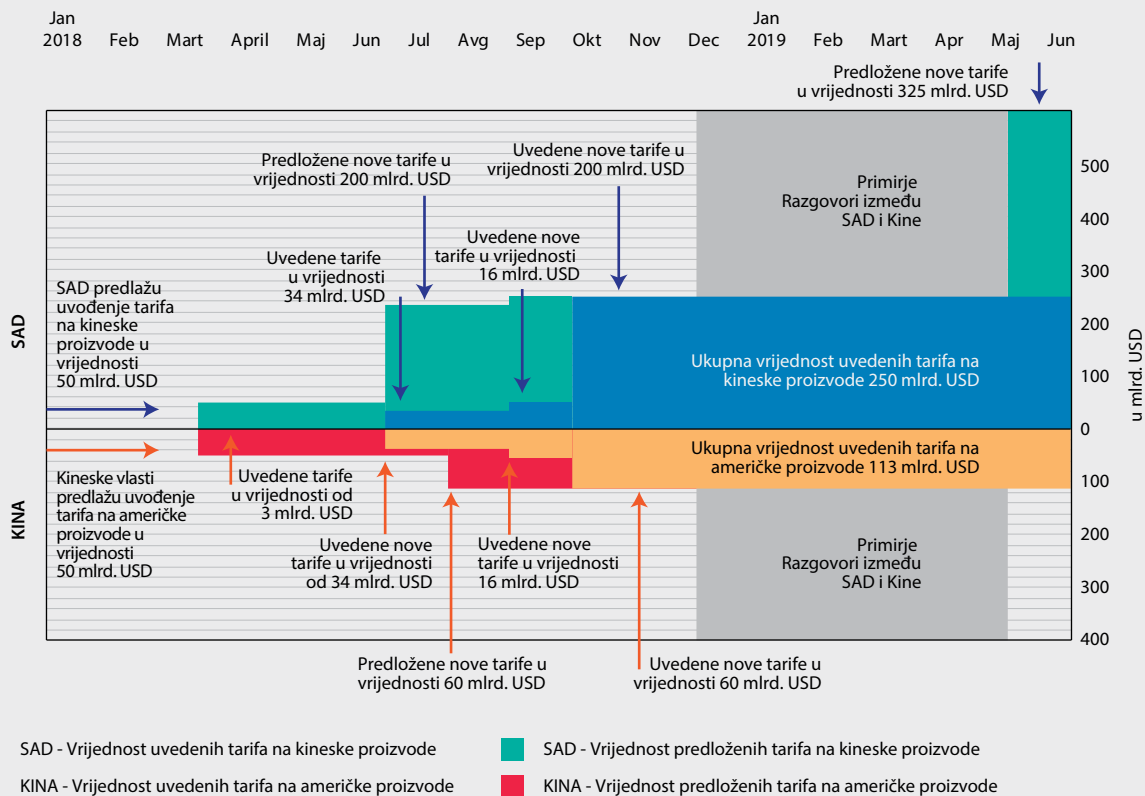
Nakon što je Kina pristupila Svjetskoj trgovinskoj organizaciji (STO) u decembru 2001. godine, obim vanjskotrgovinske razmjene između SAD i Kine počinje značajno da raste, a saradnja između zemalja razvija se kroz niz bilateralnih ekonomski strateških dijaloga na visokom nivou u oblasti trgovine i investicija. Kina postaje najveći izvoznik roba i usluga u SAD i u 2018. godini učestvovala je sa 21,2% u ukupnom američkom uvozu. Ukupan obim vanjskotrgovinske razmjene roba i usluga između SAD i Kine u 2018. godini iznosio je 737,1 milijardu USD. SAD su iz Kine u 2018. godini uvezle 557,9 milijardi USD vrijedne robe i usluga dok su u Kinu izvezle 179,3 milijardi USD, što predstavlja vanjskotrgovinski deficit SAD-a prema Kini u iznosu od 378,6 milijardi USD i pokrivenost uvoza izvozom od samo 32%.

Nakon uvođenja tarifa, situacija u međusobnim odnosima ove dvije vodeće svjetske sile se značajno mijenja, odražavajući se na svjetske ekonomske tokove usporavanjem globalnog rasta, jačanjem nestabilnosti i rizika od buduće recesije. Ekonomska aktivnost u Kini je usporila u 2018. godini, a ostvarena stopa rasta od 6,6% predstavlja najniži nivo kineskog rasta još od 1990. godine. Inflacija je porasla za 50 b.p. na 2,1% a javni dug se povećao 8% u odnosu na 2017. godinu, uz aprecijaciju domaće valute i smanjivanje suficita tekućeg računa. Tarife koje su SAD uvele Kini nisu zaustavile kineske izvoznike u SAD, nego se desilo upravo suprotno. Izvoz Kine u SAD je rastao a američki trgovinski robni deficit s Kinom je kraj 2018. godine dočekaao na istorijskom maksimumu. Milijarde dolara uvoznih tarifa su na kraju platili američki uvoznici te građani i kompanije koje kupuju uvozne kineske proizvode. Prema podacima Kancelarije trgovinskog predstavnika SAD-a, SAD su u 2018. godini iz Kine uvezile robu (električne i druge mašine, namještaj, igračke, sportsku opremu i proizvode od plastike) u iznosu od 539,5 milijardi USD, što je više za 6,7% u odnosu na 2017. godinu, odnosno 59,7% u odnosu na 2008. godinu ili čak 427% više u odnosu na 2001. godinu, kada je Kina pristupila STO. Dok je kineski izvoz u SAD rastao, američki izvoz u Kinu je pao, usljed čega je trgovinski robni deficit SAD-a s Kinom na kraju 2018. godine narastao na rekordnih 419,2 milijarde USD (43,6 milijardi USD ili 11,6% više nego u 2017. godini). U 2018. godini Kina je bila treće po redu izvozno tržište za robu iz SAD, a ukupan izvoz američke robe (avioni, električne i druge mašine, optički i medicinski instrumenti, vozila) iznosio je 120,3 milijarde USD, što je za 7,4% manje nego u 2017. godini. Ukupan deficit vanjskotrgovinske razmjene SAD i Kine donekle je ublažen suficitom SAD-a ostvarenim u sektoru usluga u iznosu od 40,5 milijardi USD u 2018. godini. Izvoz usluga je iznosio 58,9 milijardi USD dok je uvoz iz Kine iznosio 18,4 milijarde USD ili 5,5% više nego 2017. godine.

Grafikon TO 1.1: Vanjskotrgovinska robna razmjena SAD-a i Kine

Grafikon TO 1.2: Vremenski prikaz trgovinskog rata SAD-a i Kine uvođenjem tarifa na robe

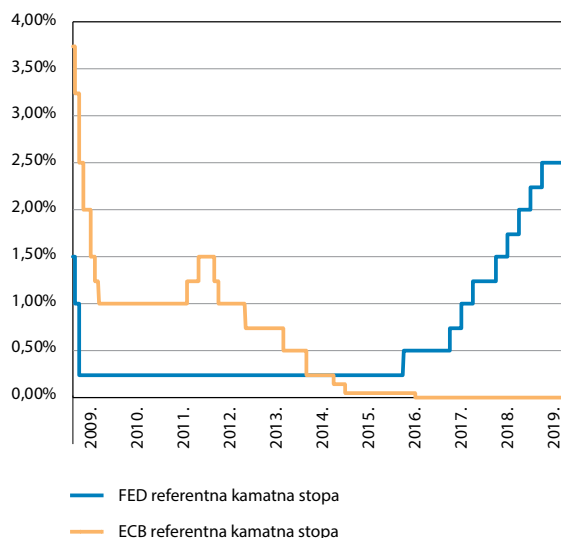
Izvor: ustr.gov, gss.mof.gov.cn, kalkulacija CBBiH

Eskalacija kinesko-američkog trgovinskog rata dovela je do velikog pada vrijednosti azijskih berzanskih indeksa, smanjenja globalne proizvodnje i velikih korporacijskih troškova, većih troškova zaduživanja uslijed povećanih rizika i usporavanja globalnog rasta. Imajući u vidu da proizvodnja SAD-a i Kine zajedno čini 40% svjetskog BDP-a, ukoliko

pregovori između SAD-a i Kine propadnu i ukoliko se trgovinski rat nastavi uvođenjem novih tarifa, koje bi dosegle iznos potpunog kineskog izvoza u SAD, moglo bi doći do novog, znatno većeg potresa kako na tržištima ove dvije vodeće ekonomije tako i na svim ostalim tržištima, povećavajući rizik od globalne recesije.

U toku 2018. i prvoj polovini 2019. godine nastavila su se divergentna kretanja monetarnih politika vodećih centralnih banaka. Nastavljeno je zaoštavanje monetarne politike FED-a koji je, uz jačanje ekonomske aktivnosti i tržišta rada uz postignutu stopu ciljane inflacije, podizao referentnu kamatnu stopu čak četiri puta u toku 2018. godine. Referentna kamatna stopa je svaki put povećana za 25 b.p, tako da je sa 1,5% koliko je iznosila na početku godine porasla na 2,5% u decembru 2018. Početkom 2019. godine, FED je objavio da do kraja godine neće biti novih povećanja kamatne stope. Glavni razlozi za zadržavanje kamatnih stopa na postojećem nivou su revidirane FED-ove projekcije ekonomskog rasta SAD-a na niže za 2019. godinu sa 2,3% na 2,1% te očekivanja da će inflacija biti na nivou od 1,8%, što je niže od ciljanog nivoa. Pesimističan ton u pogledu nastavka normalizacije monetarne politike zadržan je i u nastavku godine, da bi u junu preovladala očekivanja tržišta kako bi FED već u toku jula mogao smanjiti referentnu kamatnu stopu, uslijed niže inflacije i usporavanja ekonomskog rasta.

Grafikon 1.1: Kretanje referentnih kamatnih stopa FED-a i ECB-a

Izvor: FED, ECB

S druge strane, ECB nije mijenjala referentne kamatne stope unatoč okončanju programa otkupa obveznica krajem godine. Nastavila je s vođenjem akomodativne monetarne politike, a početkom 2019. najavila je nastavak programa otkupa obveznica te sredinom juna čak i mogućnost daljnjeg smanjenja depozitne kamatne stope. ECB je u junu 2018. godine objavila Metodologiju za izračun nove eurske kratkoročne kamatne stope (€STR), koja bi se koristila kao zamjena za prosječnu eursku prekonoćnu kamatnu stopu (EONIA), čija primjena bi trebala početi od oktobra 2019. godine, nakon što prođe sve faze testiranja i analize. Cilj je da se primjenom nove eurske kratkoročne kamatne stope uklone svi nedostaci koju su identifikovani u aktualnoj metodologiji izračunavanja EONIA-e, a očekuje se da će eurska kratkoročna kamatna stopa (€STR) postati jedna od glavnih referentnih kamatnih stopa na tržištima eurozone.

U 2018. i prvoj polovini 2019. godine Banka Japana je nastavila provoditi akomodativnu monetarnu politiku, dok je referentna kamatna stopa zadržana na -0,1%. Banka Engleske je pod uticajem povoljnih uslova na tržištu rada i porasta inflacije iznad ciljanog nivoa od 2%, podigla referentnu kamatnu stopu u augustu 2018. godine za četvrtinu procentnog poena na 0,75%, što predstavlja najviši nivo od 2009. godine.

Usljed povećanja referentnih kamatnih stopa FED-a, deprecijacija eura je bila posebno izražena u odnosu na američki dolar. Na kraju godine zabilježen je kurs od 1,147 EUR/USD što predstavlja deprecijaciju od 5% u odnosu na početak 2018. godine. Takođe, deprecijacija eura je zabilježena i u odnosu na japanski jen i u manjoj mjeri švicarski franak. Euro je istovremeno znatno ojačao u odnosu na većinu valuta zemalja u razvoju, posebno u odnosu na kineski juan, tursku liru i argentinski pezo, koje su snažnije deprecirale u odnosu na američki dolar. Euro je u 2018. godini aprecirao oko 2% i u odnosu na britansku funtu koja je slabila uslijed porasta političkih tenzija i nemogućnosti pronalaska dogovora oko izlaska Velike Britanije iz EU. Deprecijacija eura u odnosu na američki dolar je nastavljena i u prvoj polovini 2019. godine, tako da je krajem maja euro zabilježio najnižu vrijednost u odnosu na dolar od polovine 2017. godine.

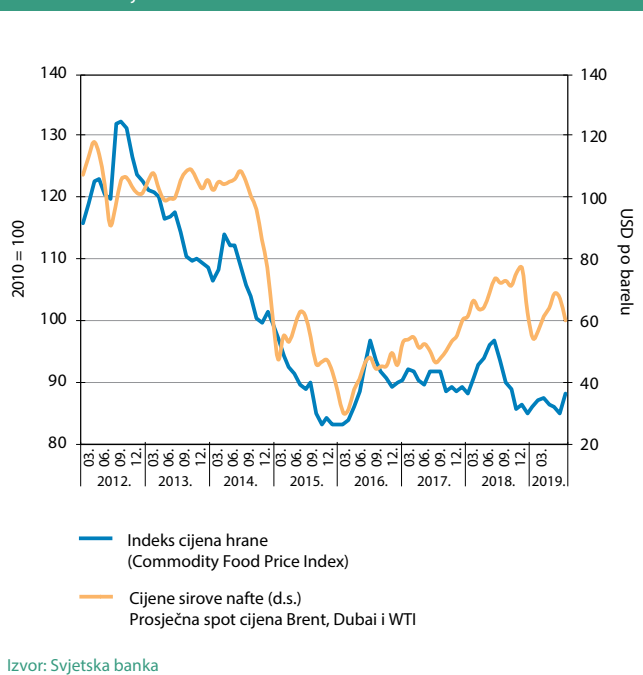
Grafikon 1.2: Kretanje kursa USD prema EUR

U januaru 2018. cijena zlata iznosila je 1.363 USD za uncu, što je bilo i najviša zabilježena vrijednost u 2018. godini. Rast cijena zlata je bio podstaknut snažnom deprecijacijom dolara u odnosu na euro i druge valute trgovinskih partnera SAD početkom godine te uvođenjem carina na uvoz pojedinih dobara kako bi se ojačala njihova proizvodnja u SAD. Nakon stalnih oscilacija u prvom i drugom kvartalu, cijena zlata je početkom trećeg kvartala bila u konstantom padu uslijed aprecijacije dolara u odnosu na euro i druge valute te očekivanja da će FED povećati referentnu kamatnu stopu, tako da je sredinom augusta zabilježila iznos od 1.177 USD za uncu, što ujedno predstavlja i najnižu vrijednost od januara 2017. Iako je krajem 2018. godine zabilježen blagi oporavak cijene zlata od 1.280 USD za uncu, ona je i dalje bila ispod nivoa s početka godine, tako da je kumulativan pad cijene zlata u 2018. godini iznosio 2,65%. U prvoj polovini 2019. godine zabilježen je značajan trend rasta cijene zlata, tako da je cijena zlata krajem juna dostigla vrijednost od 1.410 USD za uncu, što predstavlja povećanje od oko 10% u odnosu na cijenu zlata zabilježenu krajem 2018. godine.

Na globalnom nivou, inflacija je i dalje niska, uprkos blagom rastu u odnosu na prethodnu godinu. Usporavanje globalne inflacije počelo je u novembru 2018. usljed značajnijeg pada cijena nafte. Kretanja cijena nafte u 2018. godini bila su uslovljena snažnom globalnom potražnjom i smanjenim zalihama. Prosječna cijena sirove nafte u 2018. godini je iznosila 68,3 USD po barelu, što predstavlja povećanje od 29,36% na godišnjem nivou u odnosu na prosječnu cijenu iz prethodne godine. U prvoj polovini 2018. godine cijene nafte su postepeno rasle nakon što su 22 zemlje OPECa i proizvođači izvan zemalja OPECa postigli dogovore o smanjenju proizvodnje. Najviša prosječna mjesečna cijena sirove nafte od 76,73 USD po barelu je zabilježena u oktobru, nakon što su SAD ponovo uvele sankcije Iranu i nakon naglog pada izvoza nafte. Ipak, došlo je do značajnog pada cijena nafte krajem decembra usljed povećanja proizvodnje u SAD-u, pojedinim zemljama OPECa i u Ruskoj Federaciji, tako da je najniža prosječna mjesečna cijena sirove nafte zabilježena u decembru 2018. godine (53,96 USD po barelu), što predstavlja smanjenje od 12% u odnosu na isti period prethodne godine. Početkom 2019. godine, zbog povećane tražnje i uvedenih sankcija na izvoz nafte Iranu i Venecueli, došlo je do ponovnog rasta cijena nafte, da bi u maju 2019. godine cijena počela padati zbog nemogućnosti postizanja dogovora oko smanjivanja proizvodnje te rasta zaliha u SAD-u. Cijene metala i prehrambenih proizvoda bile su uglavnom stabilne u prvoj polovini 2018. godine, dok su cijene ostalih sirovina padale. Međutim, jačanjem napetosti zbog trgovinskog spora, potražnja iz Kine se smanjivala, što je dovelo do pada cijena metala i poljoprivrednih proizvoda u drugoj polovini godine. Cijene prehrambenih proizvoda su takođe počele padati usljed rasta globalne ponude, tako da je prosječan pad indeksa cijena hrane na kraju godine iznosio 5%.

Grafikon 1.3: Cijene hrane i nafte

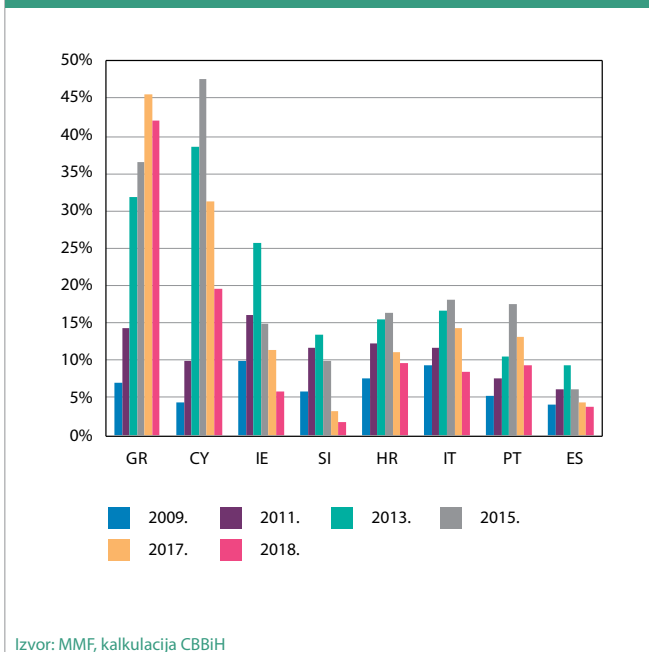
1.2 Pregled glavnih rizika u EU i eurozoni

Kao glavni rizici u Evropskoj uniji u 2018. godini izdvajaju se neizvjesnosti povezane s procesom Brexita, rast rizika u Italiji povezanih s fiskalnom pozicijom zemlje i turbulencijama na finansijskim tržištima, pad industrijske proizvodnje u Njemačkoj, političke nestabilnosti u Francuskoj, porast euroskepticizma i očekivanja rezultata izbora za EU parlament. Rizici po finansijsku stabilnost eurozone ogledaju se u volatilnosti cijena finansijske imovine usljed političkih i ekonomskih nestabilnosti u eurozoni i drugim zemljama prema kojima je finansijski sektor izložen, te u vezi s tim i mogućem porastu premije za rizik u Italiji i tržištima u razvoju, i dalje prekomjernoj zaduženosti pojedinih zemalja eurozone, poteškoćama banaka da ostvare adekvatan nivo prihoda iz osnovne djelatnosti te pojačanom riziku likvidnosti u sektoru investicijskih fondova.

1.2.1 Efekti na bankarski sektor

Bankarski sektor eurozone je uspješno apsorbirao postojeće rizike iz makroekonomskog okruženja u 2018. godini. Aktivnosti jačanja regulatornog okvira za poslovanje banaka poduzete u prethodnim godinama rezultirale su očuvanjem stabilnosti glavnih indikatora finansijskog zdravlja. Solventnost je zadržana na približno istom nivou kao prethodne godine, dok su blago povećani koeficijent pokrića likvidnosti i povrat na kapital. Zabilježeno je značajno smanjenje nivoa nekvalitetnih kredita usljed provođenja sveobuhvatne evropske strategije za rješavanje problema nekvalitetnih kredita, tako da kreditni rizik više ne predstavlja jedan od sistemskih rizika. U 2018. godine nekvalitetni krediti su se smanjili za 142,4 milijarde EUR, a udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima u eurozoni na kraju godine iznosio je 3,8%, što predstavlja smanjenje od 1,13 procentnih poena u odnosu na kraj 2017. Proces rješavanja problema nekvalitetnih kredita likvidacijama, otpisima ili oporavkom ubrzao se ili se nastavio istom dinamikom u većini zemalja s visokom stopom nekvalitetnih kredita. Takođe, aktivnosti na sekundarnim tržištima za imovinu umanjene vrijednosti su znatno doprinijele smanjenju nekvalitetnih kredita. Posmatrano po zemljama, aktivnosti prodaje ove imovine su i dalje bile najsnažnije u Italiji i Španiji. Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima u Italiji smanjen je sa 14,4% na kraju 2017. na 8,4% na kraju 2018. godine. Pojedine zemlje, poput Grčke i Kipra, i dalje su opterećene značajnim nivoom nekvalitetnih kredita koji ograničavaju dobit banaka, čine ih manje otpornima i smanjuju njihovu sposobnost da finansiraju ekonomske aktivnosti.

Grafikon 1.4: Učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima u odabranim zemljama EU

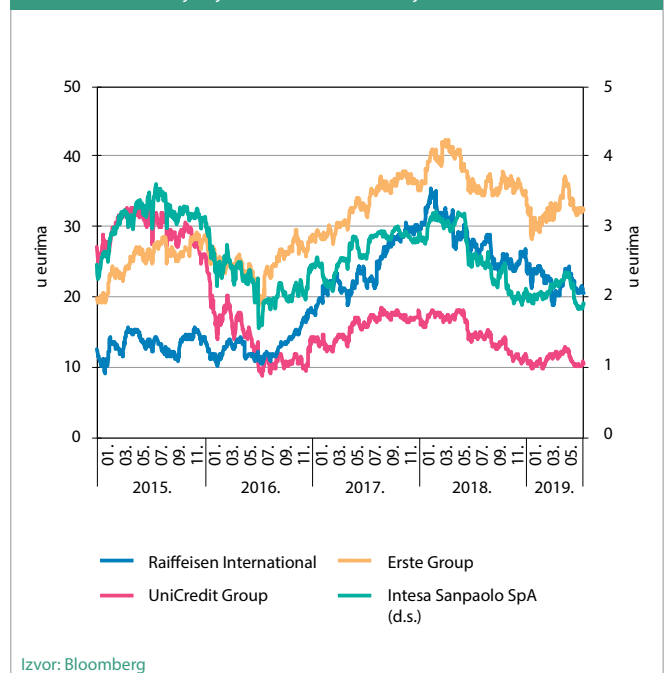
Ključni rizik po finansijsku stabilnost eurozone predstavlja nastavak pritiska na profitabilnost banaka, koji bi mogli ugroziti kapacitete bankarskog sektora u finansijskom posredovanju. U 2018. godini nastavljeno je jačanje kreditne aktivnosti banaka eurozone te je zabilježen kreditni rast od 6%, kvalitet aktive značajno je poboljšao, međutim snažniji rast profitabilnosti je izostao. Niske kamatne stope i dalje predstavljaju ograničavajući faktor za povećanje neto kamatnih marži i rast profitabilnosti. S druge strane, pritisak na profitabilnost banaka vrši uvođenje dodatnih kapitalnih zahtjeva za rizike vezane za trgovinu vrijednosnim papirima usljed značajnih volatilnosti cijena finansijske imovine koje su posljedica rasta premije za rizik u Italiji i tržištima u razvoju te uvođenje dodatnih zaštitnih slojeva kapitala za globalno važne sistemske banke.

U bankarskom sektoru Italije evidentan je pojačani rizik koji proizilazi iz značajne izloženosti italijanskih banaka sektoru domaće vlade i koji bi se mogao prelići kroz kanale međubankarskih izloženosti banaka eurozone. Problemi u fiskalnom sektoru Italije, rezultirali su rastom prinosa na državne obveznice koji su dostigli najveći nivo u zadnjih pet godina. Domaće banke i druge finansijske institucije su postale najveći kreditor italijanske vlade i procjenjuje se da banke posjeduju 48% italijanskog javnog duga na kraju 2018. godine. Banka d'Italia drži dodatnih 17% javnog duga, isključujući 3% italijanskih obveznica koje se nalaze u okviru ECB programa. Procjenjuje se da su tokom 2018. godine nerezidenti prodali oko 40 milijardi eura italijanskih dužničkih vrijednosnih papira, dok su kupci primarno italijanske banke

i Banca d'Italia. Prema podacima EBA, izloženost italijanskih banaka prema italijanskoj vladi na kraju 2018. godine iznosila je 234 milijarde eura. Istovremeno, pojačane političke tenzije između Italije i Francuske krajem 2018. i početkom 2019. godine prijetile su dodatnim ugrožavanjem stabilnosti eurozone imajući u vidu povezanost ove dvije ekonomije, kao i veliku međubankarsku izloženost. Naime, prema podacima Banke za međunarodna poravnanja (BIS) na kraju 2018. godine, francuske banke su najveći inostrani vlasnici italijanskog duga jer drže 319 milijardi dolara italijanskog duga, od čega je dug prema italijanskim bankama 24,6 milijarde dolara i prema privatnom sektoru 231 milijardu dolara.

Trend rasta dionica najvećih bankarskih grupacija iz 2017. godine nastavio se početkom 2018. godine, međutim sredinom drugog kvartala dionice su počele kontinuirano padati usljed povećane političke neizvjesnosti i turbulencija na tržištima te je na kraju godine zabilježen značajan pad cijena dionica banaka eurozone. Kada je riječ o bankarskim grupacijama koje posluju u BiH, najveći pad cijena su imale dionice italijanskih bankarskih grupacija UniCredit S.p.A i Intesa Sanpaolo S.p.A koje su na kraju 2018. godine zabilježile pad od 36% i 30% retrospektivno u odnosu na kraj prethodne godine, dok su cijene dionica Erste Group na kraju 2018. godine bile niže za 20%. Iako su na kraju 2018. godine indikatori poslovanja Raiffeisen Bank International AG poboljšani u odnosu na 2017., prvenstveno u pogledu dobiti koja je povećana za 14% i smanjenja nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima, cijene njenih dionica zabilježile su pad u iznosu od 26% u odnosu na kraj prethodne godine.

Grafikon 1.5: Kretanje cijena dionica banaka majki domaćih banaka

Kreditni rejtinzi bankarskih grupacija koje posluju u BiH su nepromijenjeni, međutim italijanskim bankarskim grupacijama su promijenjeni izgledi u pogledu kreditnog rejtinga na negativne. Rejting agencija S&P je u oktobru 2018. potvrdila Italiji dugoročni rejting BBB. Izgledi su promijenjeni sa stabilnih na negativne usljed odstupanja u vođenju budžetske politike vlade od preporuka Vijeća Evropske unije, rasta javnog duga, stagnacije italijanske privrede i zvaničnog ulaska u recesiju. Posljedično, izgledi 11 finansijskih institucija Italije uključujući i bankarske grupacije UniCredit S.p.A i Intesa Sanpaolo S.p.A takođe su smanjeni na negativne. U maju 2019. godine dugoročni kreditni rejting Nove Ljubljanske banke povećan je sa BB+ na BBB- sa stabilnim izgledima. Prelazak iz špekulativnog u investicijski nivo je posljedica smanjenja rizika u slovenačkom bankarskom sektoru te smanjenja državnog vlasništva u bankama i jačanja bankarske supervizije. Slovenačka vlada je u 2018. godini prodala 65% dionica Nove Ljubljanske banke i prema sporazumu s Evropskom komisijom do kraja 2019. godine treba da proda još 10% svog udjela.

Kompletiranje bankarske unije uspostavljanjem evropskog sistema za osiguranje depozita (EDIS) nije bilo moguće realizovati ni u 2018. godini, tako da će ove aktivnosti biti nastavljene i u 2019. godini. U 2018. godini nastavilo se s aktivnostima oko formiranja bankarske unije izradom regulatornog paketa koji obuhvata direktive i uredbe kojima se propisuju omjer finansijske poluge banaka, dodatni kapitalni zahtjevi za rizike po osnovu trgovanja vrijednosnim papirima te kapitalni zahtjevi za globalno sistemski važne banke kako bi se povećali njihovi kapaciteti za pokriće gubitaka.

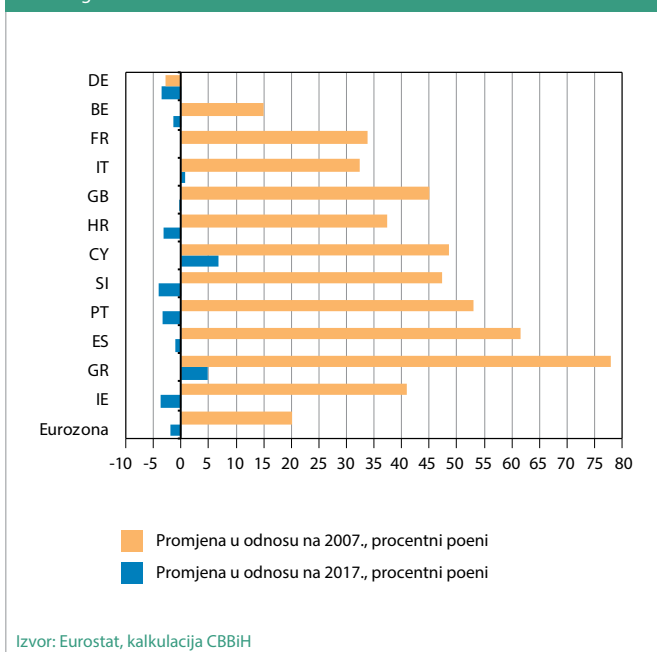
U posljednjih nekoliko godina prisutan je rast rizika po finansijsku stabilnost eurozone koji proizilaze iz nebankarskog sektora. Ovaj rizik odnosi se na moguće likvidnosne pritiske u sektoru investicijskih fondova. Od ukupne imovine kojom raspolaže finansijski sektor na sektor investicijskih fondova odnosi se gotovo 20%. Za manje od deset godina ukupna imovina investicijskih fondova je porasla više nego dvostruko, sa 5,7 biliona EUR na kraju 2008. godine na 13,8 biliona EUR koliko je iznosila sredinom 2018. godine. Investicijski fondovi su i u 2018. godini nastavili ulagati u rizičnu imovinu. S rastom njihovih ulaganja istovremeno su se smanjile rezerve likvidnosti, čime je povećana njihova ranjivost na eventualne šokove koji bi se mogli desiti na finansijskim tržištima. S obzirom na sve veći tržišni uticaj sektora investicijskih fondova, raste zabrinutost da bi povećanje likvidnosnog rizika moglo prouzrokovati i druge povezane ciklične rizike.

1.2.2 Efekti na realni sektor

Nakon nešto snažnijeg ekonomskog rasta u 2017. godini, ekonomska aktivnost u eurozoni je usporena u 2018. godini, a stopa rasta iznosila je 1,8%. Rast domaće tražnje bio je glavni kontributor ekonomskog rasta u 2018. godini usljed nastavljenog trenda poboljšanja uslova na tržištu rada koji se ogleda u umjerenom rastu plata i smanjenju stope nezaposlenosti u EU (najniži nivo od 2008. godine) te rasta investicijske potrošnje nefinansijskih preduzeća. Međutim, na slabiji ekonomski oporavak uticalo je usporavanje vanjskotrgovinske razmjene eurozone, u značajnoj mjeri usljed smanjenja inostrane potražnje, koje je počelo u trećem kvartalu 2018. godine. Stopa inflacije je u decembru 2018. godine iznosila 1,6%, dok je u maju 2019. inflacija zabilježila značajan pad i iznosila je 1,2% pod uticajem pada cijena energenata i usluga.

U 2018. godini se nastavio trend smanjenja budžetskog deficita, kao i trend smanjenja javnog duga eurozone. I pored postepenog smanjenja, javni dug eurozone je i dalje visok i prisutna je zabrinutost za održivost javnog duga pojedinih zemalja eurozone (Grčka, Italija, Portugal, Španija, Kipar i Belgija).

Grafikon 1.6: Promjene u javnom dugu izraženom u procentima BDP-a u 2018. godini

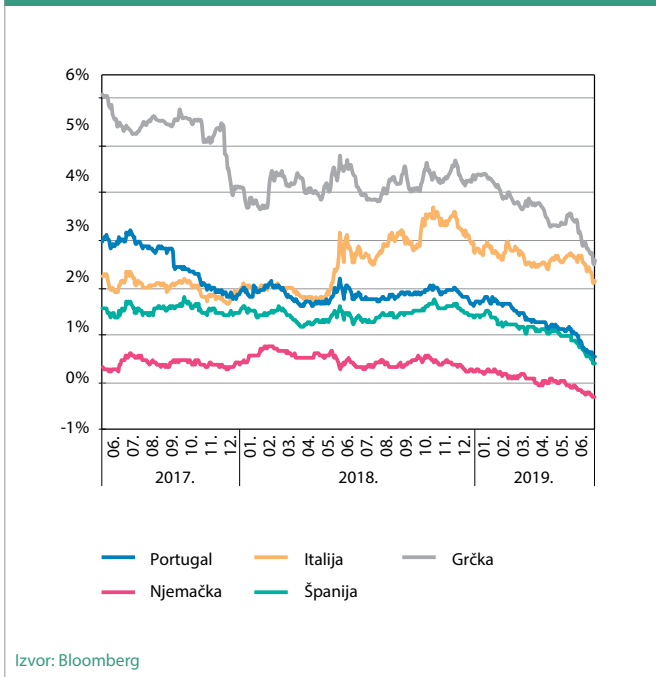

Budžetski deficit zemalja eurozone izražen u procentima BDP-a u 2018. godini je smanjen u odnosu na isti period prošle godine za 50 baznih poena i iznosi 0,5%, dok je u zemljama EU zabilježeno smanjenje od 40 baznih poena i u 2018. godini iznosi 0,4% BDP-a. U 2018. godini je zabilježeno

smanjenje budžetskog deficita ispod 3% kod svih zemalja EU izuzev Kipra koji je 2018. godinu završio s budžetskim deficitom od 4,8%, iako je u 2017. godini imao suficit od 1,8% što predstavlja pad za 66 baznih poena.

Nakon stabilizacije na tržištu dužničkih vrijednosnih papira zemalja eurozone u 2017. godini, koja se ogledala u smanjenju raspona prinosa na obveznice zemalja s periferije eurozone u odnosu na prinose na njemačke državne obveznice te rasta prinosa na obveznice početkom 2018. godine, krajem drugog kvartala 2018. došlo je do prekida pozitivnih trendova i do novih volatilnosti na tržištu. Neizvjesnost vezana za formiranje italijanske vlade, uticala je na oštar rast prinosa na desetogodišnje italijanske obveznice krajem maja 2018. godine, što se odrazilo i na rast prinosa na obveznice ostalih zemalja s periferije eurozone. Posljedično, došlo je do rasta tražnje za obveznicama sigurnijih zemalja, pa su prinosi na desetogodišnje njemačke obveznice pali na 0,26% (raspon prinosa desetogodišnjih italijanskih u odnosu na desetogodišnje njemačke obveznice iznosio je 290 b.p.) iako je u kratkom roku došlo do djelimične stabilizacije prinosa na tržištu, prinosi na italijanske obveznice nisu se značajnije smanjili. Prinosi su zadržani na visokom nivou, usljed neizvjesnosti o usvajanju proračuna nove italijanske vlade koji je značajno odstupao od preporuka Vijeća Evropske unije. Problemi u fiskalnom sektoru su uticali na rast percepcije rizika investitora u italijanski javni dug i tokom prve polovine 2019. godine. Neizvjesnost koja proističe iz trgovinskog rata, očekivanja investitora o eventualnom ulasku desničarskih stranaka u EU parlament i neefikasnosti pregovora vezanih za Brexit, uticala je na povećanu potražnju za sigurnijim investicijama, što je vršilo pritisak na kontinuirani pad prinosa na obveznice zemalja eurozone, od početka 2019. godine. Ovaj pritisak dodatno je pojačan početkom marta 2019. godine, nakon što je ECB objavila odluku o uvođenju novog kruga targetiranih dugoročnih kredita za banke (TLTRO 3) s periodom otplate od dvije godine, čija se implementacija očekuje u septembru tekuće godine, a biće raspoloživ sve do marta 2021. godine. Takođe, prolongirana su prethodna očekivanja da bi do podizanja referentne kamatne stope ECB moglo doći tokom ljeta 2019. te je iz ECB saopšteno da će referentna kamatna stopa ostati nepromijenjena najmanje do kraja 2019. godine. Već krajem marta 2019. godine prinosi na desetogodišnje njemačke obveznice kretali su se u negativnoj zoni, da bi u junu, nakon izjave ECB-a da postoji spremnost na poduzimanje svih mjera za očuvanje cjenovne stabilnosti, što podrazumijeva i mogućnost smanjenja depozitne kamatne stope i dodatni otkup obveznica, dosegli rekordnu nisku negativnu vrijednost od -0,32%.

Grafikon 1.7: Prinos desetogodišnjih državnih obveznica

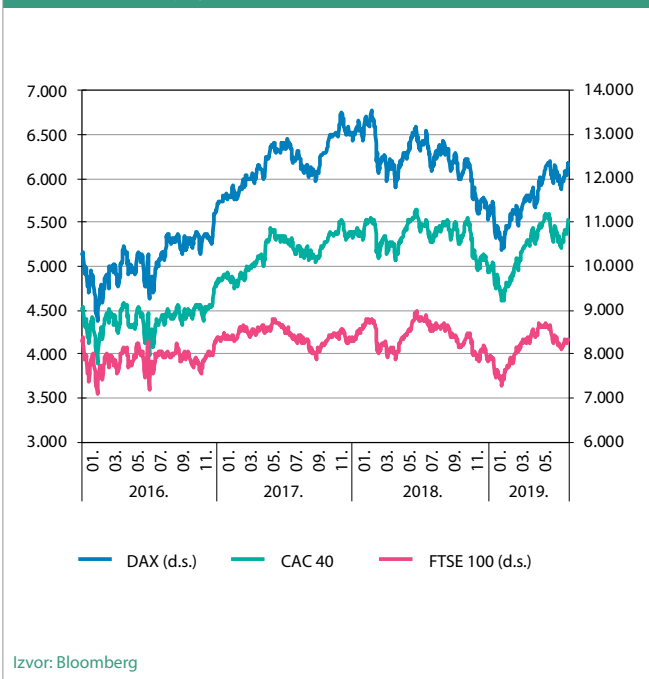

U drugoj polovini 2018. godine i prvoj polovini 2019. godine rejting agencija S&P poboljšala je kreditne rejtinge Grčke, Portugala i Kipra uslijed ekonomskog oporavka i rasta ekonomske aktivnosti te nastavka fiskalne konsolidacije. Grčka se, i pored povećanja rejtinga, još uvijek nalazi u špekulativnom rangu s dugoročnim kreditnim rejtingom B+. Kreditni rejting Italije je ostao isti ali su izgledi smanjeni na negativne usljed povećanja rizika zbog visoke stope zaduženosti, stagnacije ekonomskog rasta te ulaska u recesiju. Rejting agencija S&P je, još jednom, potvrdila kreditni rejting Velike Britanije AA s negativnim izgledima zbog povećanja napetosti i neizvjesnosti u pregovorima koji se vode oko izlaska Velike Britanije iz Evropske unije. Što se tiče zemalja u regionu, S&P je u 2019. godini povećao kreditni rejting Hrvatske na BBB- (stabilni izgledi) zbog smanjenja javnog duga, napretka u sprovođenju strukturnih reformi te stabilnog ekonomskog rasta. Kreditni rejting Srbije (BB) je potvrđen krajem 2018. godine, s tim da su izgledi, koji su bili stabilni, poboljšani na pozitivne zbog jačeg ekonomskog rasta te niske i stabilne inflacije, a u 2019. godini potvrđeni su kreditni rejtingi Crne Gore i Albanije (B+ sa stabilnim izgledima).

Usporena ekonomska aktivnost i negativna dešavanja na globalnom nivou, povećana politička nesigurnost, trgovinski rat između SAD-a i Kine uticali su i na kretanje cijena na tržište dionica i dovele su do znatnog pada glavnih tržišnih indeksa u 2018. godini. Njemački DAX koji je 2017. godine imao najveći rast od 12,51%, u 2018. je zabilježio najveći pad od 18,26%, za njim slijede francuski

CAC 40 koji je nakon rasta od 9,26% u 2017. godini, u 2018. zabilježio pad od 12,69%. Usljed neizvjesnosti u rješavanju pitanja oko Brexita kao i drugih negativnih kretanja u zemlji, britanski FTSE je zabilježio pad od 12,69% u 2018. godini. Početkom 2019. godine indeksi su se počeli blago oporavljati, međutim njihovo kretanje je volatilno, a u drugom kvartalu došlo je do njihovog ponovnog pada usljed zaoštavanja geopolitičkih tenzija na Bliskom istoku, neizvjesnosti vezanih za trgovinski rat, kao i pesimističnih prognoza vodećih centralnih banaka u pogledu globalnog ekonomskog rasta.

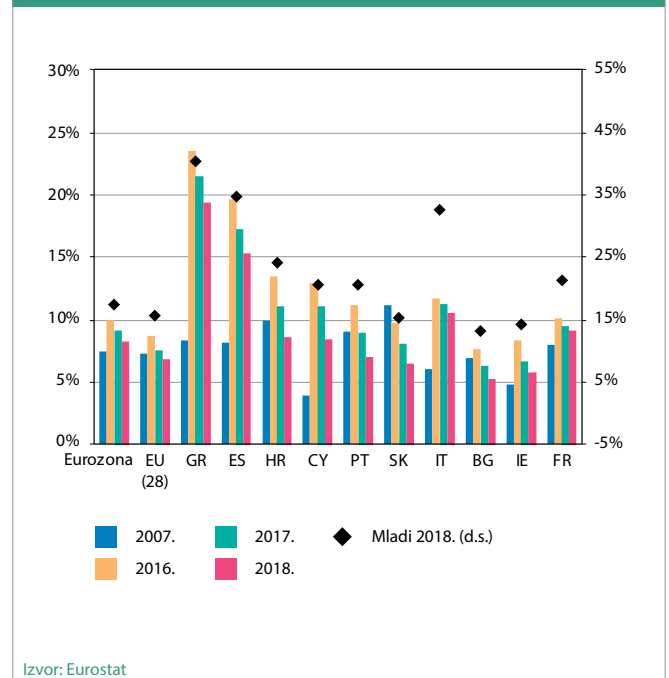
Grafikon 1.8: Kretanje glavnih tržišnih indeksa

Izvor: Bloomberg

Trend smanjenja stope nezaposlenosti EU i eurozone uz umjereni rast plata nastavio se i u 2018. godini, čime su se nastavili poboljšavati uslovi na tržištu rada. Stope nezaposlenosti u razvijenim zemljama i zemljama s tržištima u nastajanju nastavile su se smanjivati, a u mnogim zemljama pale su na najniže vrijednosti zabilježene nakon krize. Manjak radne snage postao je primjetan u nekoliko razvijenih zemalja, posebno kada je riječ o specijalizovanim i visokokvalifikovanim radnicima. U zemljama eurozone stopa nezaposlenosti smanjila se sa 9,1% koliko je iznosila 2017. na 8,2% u 2018. godini. U EU stopa nezaposlenosti je smanjena sa 7,6% na 6,8% u 2018. godini, iako neke zemlje i pored smanjenja i dalje bilježe visoke, iznadprosječne stope nezaposlenosti (Grčka 19,3%; Španija 15,3%; Italija 10,6%). Između ostalog, u ovim zemljama stopa nezaposlenosti mladih je i dalje izrazito visoka i iznad prosjeka EU (Grčka 39,9%; Španija 34,3%; Italija 32,2%).

Grafikon 1.9: Stopa nezaposlenosti u EU

Izvor: Eurostat

Doprinos vanjskog sektora ekonomskom rastu eurozone u 2018. je bio znatno slabiji nego u 2017. godini. Slabija inostrana potražnja, posebno iz Azije, naročito za kapitalnim proizvodima, prouzrokovana povećanom neizvjesnošću i jačim trgovinskim napetostima, supstituirana je povećanjem izvoza eurozone u druge zemlje. Rast neto trgovine, ostvaren u eurozoni, doprinio je rastu BDP-a. Promjenjivo međunarodno okruženje imalo je najsnažniji nepovoljan uticaj na izvoz u Veliku Britaniju i Kinu, a pozitivno je uticalo na izvoz u Sjedinjene Američke Države, usljed povećanih rizika od uvođenja carina na uvoz iz EU. U drugom polugodištu 2018. došlo je do znatnog slabljenja trgovine kapitalnim proizvodima i automobilima usljed jačanja trgovinske neizvjesnosti i uvođenja strožih emisioh standarda u automobilske industrije te aprecijacije eura.

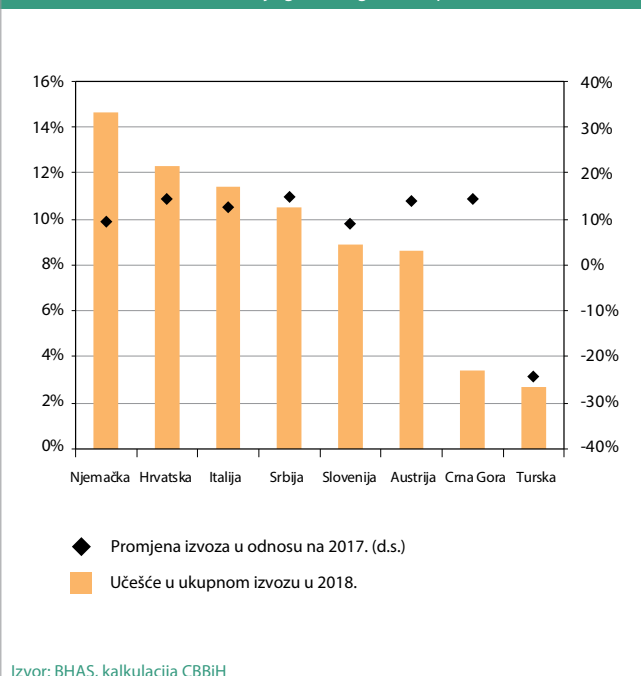
Nizak ekonomski rast je zabilježen u zemljama glavnim vanjskotrgovinskim partnerima BiH. Ekonomska kretanja na svjetskom tržištu u 2018. su se odrazila i na ekonomska kretanja u zemljama glavnim vanjskotrgovinskim partnerima BiH koje su sve, osim Srbije, zabilježile slabiji ekonomski rast u odnosu na isti period prošle godine. U Njemačkoj, kao najznačajnijem vanjskotrgovinskom partneru BiH i najvećoj evropskoj ekonomiji, zabilježen je ekonomski rast ispod prosjeka eurozone od 1,5%, manji za 1 procentni poen u odnosu na isti period prošle godine. Srbija je u 2018. godini usljed porasta domaće tražnje i potrošnje, ojačanog izvoza i rasta investicijske aktivnosti, uz blago povećanje plata i veću zaposlenost, zabilježila najveći ekonomski rast u posljednjih deset godina u iznosu od 4,4%. Slovenija je u 2018. godini

zabilježila najveći stepen rasta domaće potrošnje od 2007. godine u iznosu od 4,6%, što je uz rast investicija i izvoza generisalo stabilan rast od 4,5%. Italija je krajem 2018. godine i zvanično ušla u recesiju usljed pada ekonomske aktivnosti dva kvartala zaredom, da bi kraj 2018. završila s godišnjim rastom od 0,9%. Hrvatska je u 2018. godini usljed pogoršanja u vanjskotrgovinskom bilansu i nepovoljnijeg međunarodnog okruženja zabilježila usporavanje ekonomskog rasta koji je na kraju godine potpomognut povećanom domaćom potrošnjom i rastom investicija iznosio 2,7%.

U 2018. godini izvoz iz BiH je iznosio 11,9 milijardi KM, što je za 7,6% više nego u prethodnoj godini, dok je uvoz iznosio 19,27 milijardi KM ili za 6% više nego u istom periodu prošle godine. Pokrivenost uvoza izvozom iznosila je 61,8%, dok je vanjskotrgovinski robni deficit iznosio 7,37 milijardi KM. Izvoz u zemlje EU iznosio je 8,68 milijardi KM, što je za 10,3% više nego u 2017. godini, dok je uvoz iznosio 11,67 milijardi KM, što je za 5,3% više nego u istom periodu prethodne godine. Pokrivenost uvoza izvozom sa zemljama EU na kraju 2018. godine iznosila je 74,5%. Najveće učešće u izvozu iz BiH i dalje imaju glavni vanjskotrgovinski partneri Njemačka, Hrvatska, Italija, Srbija, Slovenija i Austrija u kojima je i u 2018.

godini zabilježen rast izvoza. Izvoz u Crnu Goru je porastao za 14% te se ova zemlja u 2018. godini pozicionirala kao važan vanjskotrgovinski partner ispred Turske, u koju je izvoz smanjen za čak 25% u odnosu na godinu dana ranije.

Grafikon 1.10: Izvoz BiH u zemlje glavne trgovinske partnere

2. Makroekonomski trendovi u BiH

Blagi oporavak ekonomske aktivnosti koji je nastavljen i u 2018. godini povoljno je djelovao na finansijsku stabilnost u BiH. Takođe, zabilježeno je smanjenje vanjskih ranjivosti zemlje uslijed blagog smanjenja deficita tekućeg računa izraženog u procentima BDP-a te smanjenja ukupnog vanjskog duga izraženog u omjeru prema BDP-u. Kreditni rejting zemlje ostao je nepromijenjen, ali su izgledi u odnosu na prethodnu ocjenu rejtinga promijenjeni sa stabilnih na pozitivne početkom 2019. godine. S druge strane, i dalje prisutne strukturne ranjivosti bh. ekonomije u vidu visoke stope nezaposlenosti, nepovoljnog poslovnog okruženja, niske konkurentske pozicije zemlje, neefikasnog javnog sektora i niske kupovne moći stanovništva nisu omogućile značajnije ublažavanje rizika iz domaćeg makroekonomskog okruženja.

U 2018. godini nastavljen je blagi oporavak ekonomije u BiH, a prema preliminarnim podacima Agencije za statistiku BiH ostvaren je realni rast ekonomske aktivnosti po stopi od 3,1%. Realni rast bruto dodane vrijednosti u 2018. godini zabilježen je u skoro svim područjima ekonomskih djelatnosti, izuzev djelatnosti: Snabdjevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, Javna uprava i odbrana; Obavezno socijalno osiguranje, Obrazovanje te Ostale uslužne djelatnosti. Najveći doprinos rastu realnog BDP-a dala je djelatnost Trgovina na veliko i malo, te je u odnosu na 2017. godinu povećan udio ove djelatnosti u generisanju bruto dodane vrijednosti. Za razliku od prethodne godine u kojoj je djelatnost Prerađivačka industrija generisala najveći dio rasta realnog BDP-a, u 2018. godini ova djelatnost dala je skroman doprinos rastu ekonomske aktivnosti.

Industrijska proizvodnja u 2018. godini je rasla slabijim intenzitetom u odnosu na prethodnu godinu. Zabilježen je porast obima industrijske proizvodnje od 1,6%¹, pri čemu je u decembru 2018. industrijska proizvodnja zabilježila pad za 2,1% u odnosu na decembar prethodne godine. Blagi rast obima industrijske proizvodnje u 2018. najviše je potaknut rastom proizvodnje u oblasti Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija (11,4%), u kojoj je u protekloj godini zabilježen pad obima proizvodnje, dok je u Prerađivačkoj industriji, koja je jedna od oblasti koja

ima najveće učešće u generisanju bruto dodane vrijednosti, obim proizvodnje bio niži u odnosu na 2017. godinu (-1,1%).

Vanjske ranjivosti koje proizilaze iz platnobilansne pozicije zemlje ublažene su uslijed blagog smanjenja deficita tekućeg računa izraženog u procentima BDP-a. U odnosu na prethodnu godinu, deficit tekućeg računa, izražen u procentima BDP-a, manji je za 52 bazna poena i na kraju 2018. iznosio je 4,2% BDP-a. Deficit na tekućem računu platnog bilansa iznosi 1,37 milijardi KM, te je kao i prethodne godine determinisan negativnim saldonom na računu roba i primarnog dohotka, koji je ublažen rastom izvoza usluga te pozitivnim neto prilivima na računu sekundarnog dohotka. Robni deficit na kraju 2018. godine iznosio je 7,53 milijarde KM i veći je za 144,3 miliona KM ili 2% u odnosu na prethodnu godinu. Blagi oporavak ekonomske aktivnosti u zemlji i jačanje domaće potražnje uticali su na povećanje dugovnih transakcija unutar tekućeg računa, u prvom redu kroz povećanje potražnje za uvoznim proizvodima. Istovremeno, zabilježeno je povećanje potražnih stavki na tekućem računu, u najvećoj mjeri kroz rast robnog izvoza. Međutim, usljed usporavanja rasta skoro svih zemalja ključnih vanjskotrgovinskih partnera BiH, tempo rasta robnog izvoza u 2018. godini značajnije je usporen, što je djelimično kompenzovano snažnijim rastom izvoza usluga. U međunarodnoj razmjeni usluga, tokom 2018. ostvaren je suficit u iznosu od 2,46 milijardi KM, koji je u odnosu na prethodnu godinu veći za 201 milion KM (8,9%). Ublažavanju deficita tekućeg računa doprinio je i pozitivan saldo na računu sekundarnog dohotka. Suficit na računu sekundarnog dohotka u 2018. godini iznosi 3,87 milijardi KM i u odnosu na prethodnu godinu veći je za 78,1 milion KM (2,1%). Negativan saldo na računu primarnog dohotka iznosio je 168,9 miliona KM i povećan je za 30,3 miliona KM ili 21,9%, najviše uslijed povećanja odliva po osnovu direktnih investicija koji se odnose na povećanje isplaćenih dividendi te smanjenja priliva po osnovu kompenzacija zaposlenih.

Deficit na tekućem računu u 2018. godini finansiran je u najvećoj mjeri novim zaduživanjem u okviru ostalih investicija te prilivima po osnovu direktnih stranih investicija (grafikon 2.1)². Saldo finansijskog računa na kraju 2018.

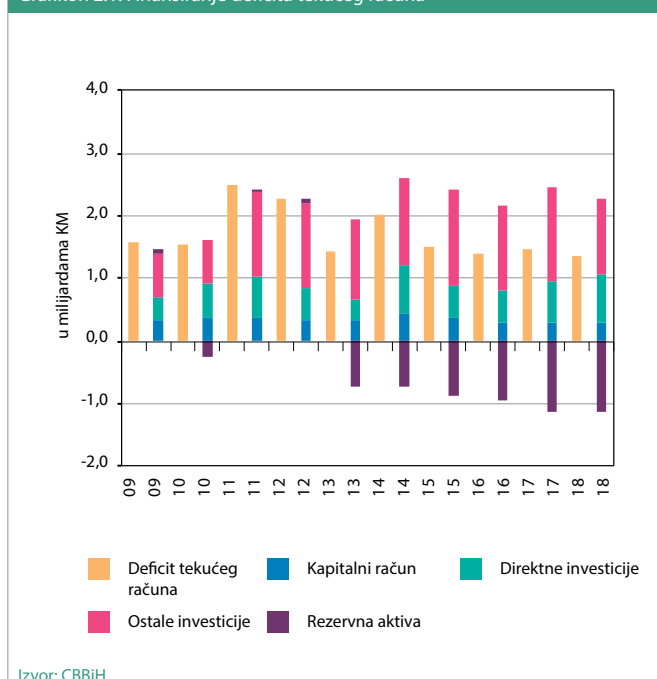
¹ U 2017. godini rast obima industrijske proizvodnje iznosio je 3,1%.

² Pozitivna vrijednost rezervne aktive na grafikonu 2.1 znači da je u toj godini zabilježeno njeno smanjenje, odnosno da je rezervnom aktivom djelimično finansiran deficit tekućeg računa, dok je u godinama kada rezervna aktiva nije učestvovala u pokrivanju deficita tekućeg računa, njena promjena u toku godine prikazana ispod x-ose.

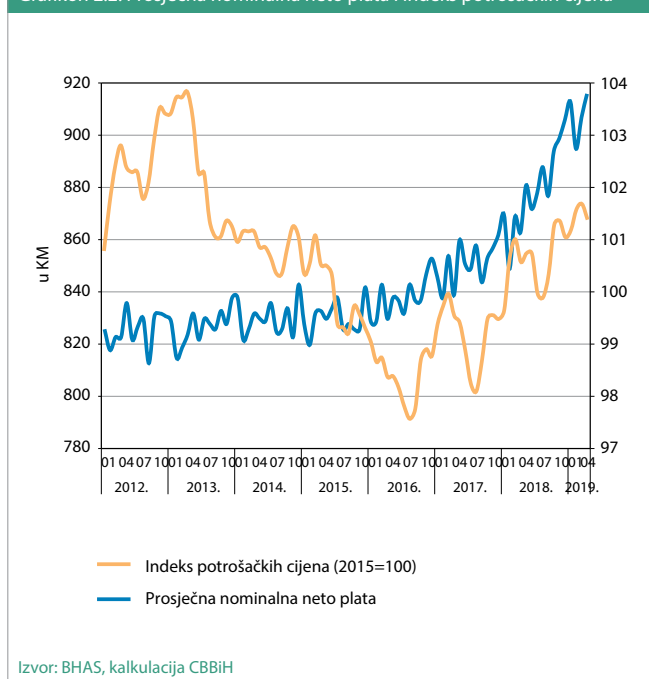
godine iznosio je 857,8 miliona KM. U okviru finansijskog računa neto prilivi po osnovu direktnih stranih investicija iznosili su 799,8 miliona KM. Od ukupnih priliva po osnovu direktnih stranih investicija na reinvestirane zarade se odnosi 392,2 miliona KM, a na ulaganja u vlasničko učešće 565,1 milion KM. Istovremeno, u posmatranom periodu došlo je do otplate međukompanijskih zajmova koji se klasifikuju u direktnim stranim investicijama, što je umanjilo vrijednost direktnih stranih investicija za 157,5 miliona KM. Neto prilivi po osnovu ostalih investicija u 2018. godini iznosili su 1,45 milijardi KM, a najznačajniji prilivi odnose se na trgovinske kredite (606 miliona KM), nove zajmove (412,8 miliona KM) i prilive valuta i depozita (401,8 miliona KM). Povećanje priliva po osnovu ostalih investicija, zajedno s prilivima po osnovu direktnih investicija rezultiralo je neto prilivom deviza u zemlju te je dinamičan rast rezervne aktive zabilježen i u 2018. godini, koja je za 1,14 milijardi KM veća u odnosu na prethodnu godinu.

pomoćne uslužne djelatnosti (5,6%), u kojima je zaposleno svega 8,6% od ukupno zaposlenih lica. U djelatnostima u kojima je registrovan najveći broj zaposlenih lica, *Prerađivačka industrija i Trgovina na veliko i malo* zabilježen je rast prosječne neto plate od 4% i 4,1%. Iako se rast prosječne neto plate nastavio i u 2018. godini, te je njena stopa rasta najveća još od 2009. godine, još uvijek se radi o blagom rastu mjesečnih primanja, koji je nedovoljan da bi se značajnije poboljšala kupovna moć zaposlenih, posebno ako se uzme u obzir jačanje inflatornih pritisaka u drugoj polovini 2018. i početkom 2019. godine (grafikon 2.2). Takođe je evidentno da nešto veći godišnji porast prosječnih mjesečnih neto primanja u posljednje dvije godine nije dominantno rezultat poboljšanih ekonomskih prilika u zemlji, već više određenih faktora poput izmjene Zakona o porezu na dohodak u FBiH ili potpisivanja novih kolektivnih ugovora u određenim djelatnostima, uz povećanje plata i ostalih beneficija.

Grafikon 2.1: Finansiranje deficita tekućeg računa

Grafikon 2.2: Prosječna nominalna neto plata i indeks potrošačkih cijena

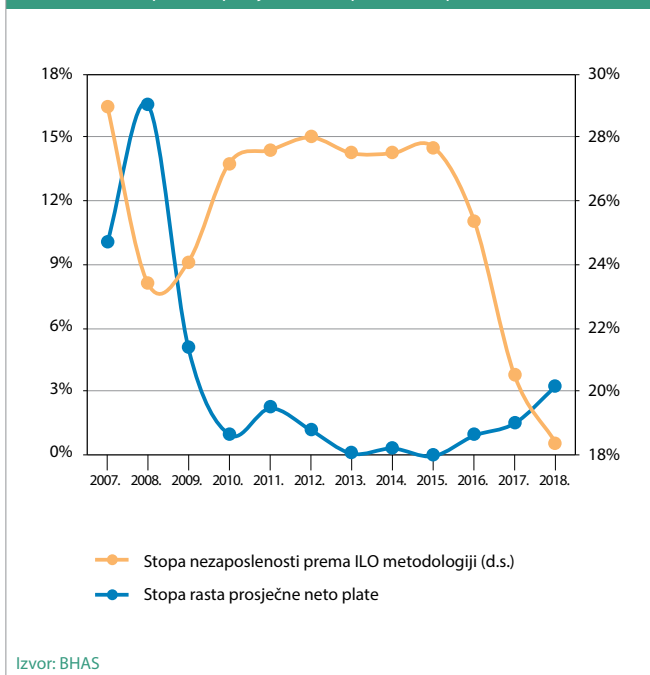

Iako su na tržištu rada primjetni pozitivni pomaci, još uvijek se ne može govoriti o značajnijem oporavku u pogledu rasta prosječnih mjesečnih primanja i zaposlenosti stanovništva. Prosječna nominalna neto plata u 2018. godini iznosila je 879 KM i u odnosu na prethodnu godinu porasla je za 3,3%. Rast prosječne nominalne neto plate evidentiran je u svim djelatnostima, izuzev djelatnosti *Poslovanje nekretninama*. Najveći rast prosječnih mjesečnih primanja bilježi se u djelatnostima: *Zdravstvene i socijalne zaštite* (7,5%) i *Administrativne i*

Prema podacima iz Ankete o radnoj snazi provedene u aprilu 2018. godine u skladu s metodologijom Međunarodne organizacije rada (ILO), kao i prema administrativnim podacima zavoda za zapošljavanje, nezaposlenost u BiH se u 2018. godini nastavila smanjivati. Prema Anketi o radnoj snazi 2018, stopa nezaposlenosti u BiH je iznosila 18,4% i smanjena je za 2,1 procentni poen u odnosu na prethodnu godinu, dok je prema preliminarnim podacima iz Ankete o radnoj snazi 2019, stopa nezaposlenosti dodatno smanjena na

15,7%. Broj zaposlenih lica, prema anketnim podacima iz 2018, povećan je za 0,8%, dok je broj nezaposlenih u odnosu na prethodnu godinu smanjen za 12%. Iako se ne raspolaže podacima o broju lica koja su u posmatranom periodu napustila BiH, podatak o manjem broju lica koja se ubrajaju u radnu snagu te manji broj radno sposobnog stanovništva u odnosu na podatak iz prošlogodišnje Ankete, može biti indikator nastavljenog trenda migracije stanovništva, odnosno iseljavanja radno sposobnog stanovništva iz BiH.

Grafikon 2.3: Stope rasta prosječne neto plate i nezaposlenosti

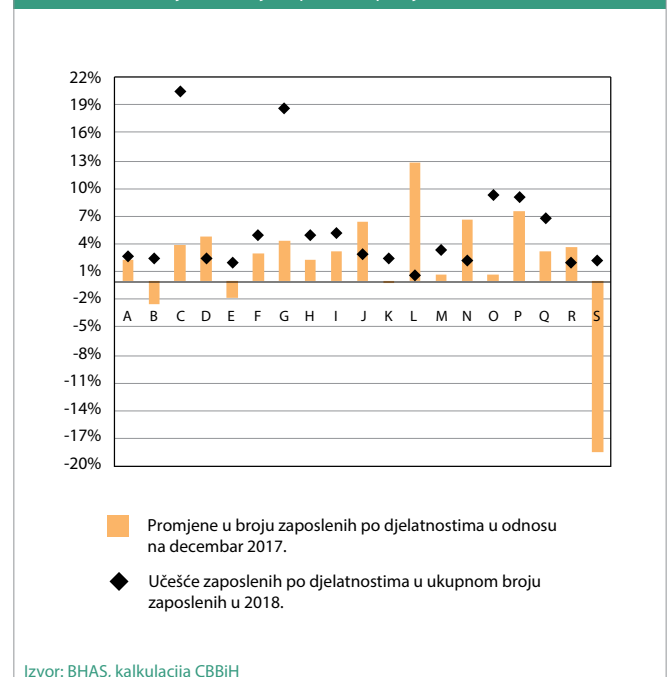

Stopa nezaposlenosti prema administrativnim podacima zavoda za zapošljavanje u 2018. godini niža je za 3,9 procentnih poena. Prema ovom izvoru podataka, u 2018. godini je zabilježen porast broja zaposlenih za 8,5%, dok je broj nezaposlenih lica smanjen za 8,4% u odnosu na 2017. godinu. Razlike u administrativnim i anketnim podacima o zaposlenim i nezaposlenim licima proizilaze iz razlika u primjenjivanoj metodologiji izračuna i utvrđivanja statusa nezaposlenih lica.

Administrativni podaci o broju zaposlenih lica po područjima ekonomskih djelatnosti, pokazuju da je u većini djelatnosti registrovan rast zaposlenosti. Izuzetak su četiri djelatnosti, od kojih je najveći relativni pad broja zaposlenih registrovan u *Ostalim uslužnim djelatnostima* (grafikon 2.4). Najveći doprinos rastu ukupnog broja zaposlenih dao je rast broja zaposlenih u djelatnosti *Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila*

i motocikala i Prerađivačka industrija, u kojima je na kraju 2018. godine bilo evidentirano 38,7% od ukupno zaposlenih lica.

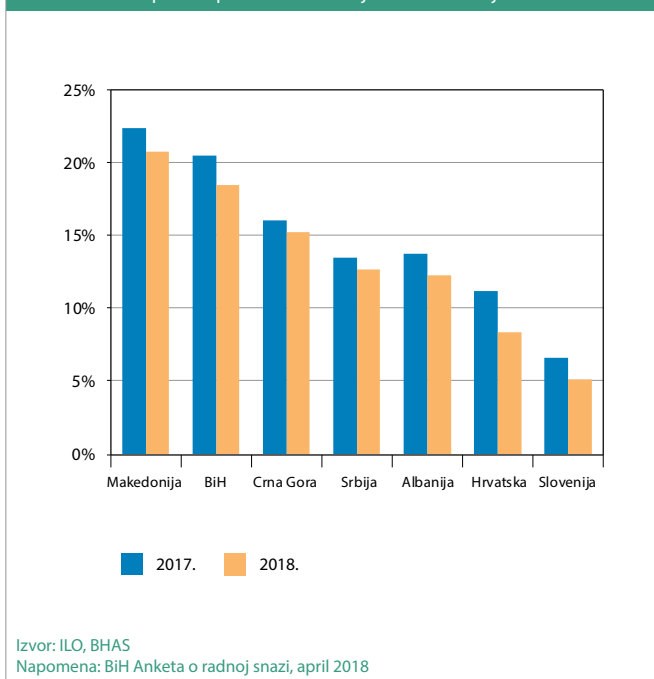
Grafikon 2.4: Promjene u broju zaposlenih po djelatnostima

- A - Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov
- B - Vađenje ruda i kamena
- C - Prerađivačka industrija
- D - Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
- E - Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša
- F - Građevinarstvo
- G - Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala
- H - Prevoz i skladištenje
- I - Djelatnosti pružanja smještaja, hotelijerstvo i ugostiteljstvo (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)
- J - Informacije i komunikacije
- K - Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
- L - Poslovanje nekretninama
- M - Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
- N - Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
- O - Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje
- P - Obrazovanje
- Q - Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
- R - Umjetnost, zabava i rekreacija
- S - Ostale uslužne djelatnosti

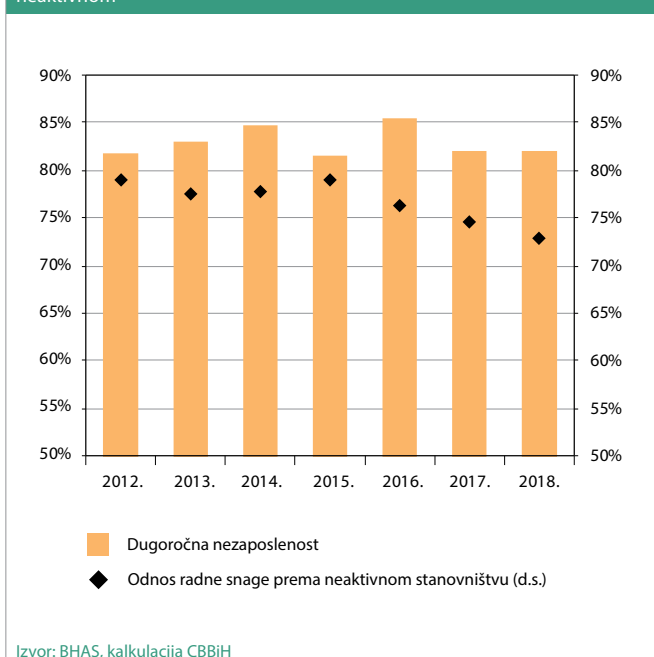
Bez obzira na činjenicu da su na tržištu rada prisutna pozitivna kretanja, postojeća poboljšanja još uvijek su nedovoljna da bi se značajnije umanjile ranjivosti koje dolaze s tržišta rada. BiH je i dalje jedna od zemalja Evrope s najvećom stopom nezaposlenosti, a upoređujući podatke sa zemljama u okruženju, BiH uz Makedoniju ima najvišu stopu nezaposlenosti (grafikon 2.5).

Grafikon 2.5: Stopa nezaposlenosti u zemljama iz okruženja

Poseban problem na tržištu rada u BiH predstavlja dugoročna nezaposlenost, odnosno nezaposlenost preko 12 mjeseci. Prema podacima iz Ankete 2018, udio dugoročno nezaposlenih lica u ukupnom broju nezaposlenih iznosi 82% i daleko je iznad prosjeka EU³. Pored ovoga, vrlo nepovoljna karakteristika tržišta rada u BiH jeste i problem neaktivnosti stanovništva koji se ispoljava kroz činjenicu da je broj neaktivnih lica veći od radne snage. U 2018. godini odnos radne snage prema neaktivnom stanovništvu iznosio je 72,6% i u odnosu na prethodnu godinu je manji za svega 1,7 procentnih poena (grafikon 2.6).

Grafikon 2.6: Dugoročna nezaposlenost i odnos radne snage prema neaktivnom

Stopa nezaposlenosti mladih lica takođe je visoka i prema Anketi o radnoj snazi 2018. iznosila je 38,8% i smanjena je za 7 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu, dok je, prema preliminarnim podacima iz Ankete o radnoj snazi 2019., dodatno smanjena na 33,8%. Smanjenje stope nezaposlenosti mladih lica se ne može tumačiti isključivo poboljšanjem uslova na tržištu rada, već je pad stope nezaposlenosti u ovoj kategoriji stanovništva jednim dijelom posljedica i manjeg broja lica u radnoj snazi.

Stvarna individualna potrošnja po stanovniku i BDP po stanovniku u 2018. godini, takođe ne pokazuju da je ostvaren pomak u nivou blagostanja. Naprotiv, oba indikatora su niža za jedan procentni poen u odnosu na prethodnu godinu, tako da BiH i dalje značajno zaostaje u odnosu na evropski prosjek. Prema podacima Eurostata, bh. BDP po stanovniku izražen u standardu kupovne moći u 2018. godini iznosio je 31% prosjeka zemalja EU-28. BiH je prema ovom indikatoru, uz Albaniju, najlošije rangirana zemlja od 37 zemalja koje su obuhvaćene istraživanjem⁴. Stvarna individualna potrošnja po stanovniku izražena u standardu kupovne moći je iznosila 41% prosjeka zemalja EU-28. Vrijednost ovog indikatora jedino je niža u slučaju Albanije, dok Sjeverna Makedonija, kao i BiH, ima nivo stvarne potrošnje po stanovniku iskazane paritetom kupovne moći za 59% niži od EU prosjeka.

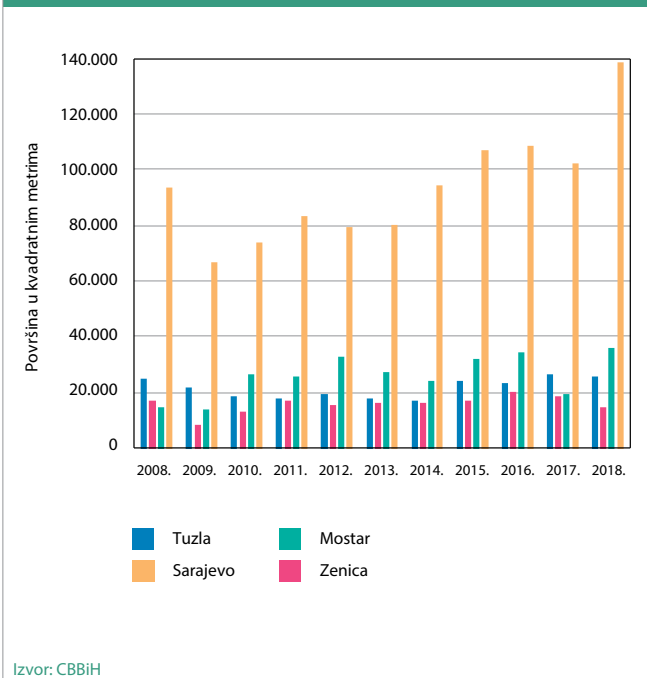
Jačanje aktivnosti na tržištu nekretnina u BiH, uzrokovano nešto većom potražnjom za stambenim jedinicama, rezultiralo je porastom cijena nekretnina, kako u kategoriji postojećih tako i u kategoriji novoizgrađenih stambenih jedinica. U 2018. godini zabilježen je znatno veći obim prometa nekretnina stare gradnje u odnosu na prethodne godine. U odnosu na 2017. godinu obim prometa nekretnina stare gradnje, mjeren površinom prodatog stambenog prostora, bio je veći za 28,7%. Rast obima kupoprodaje nekretnina bilježi se u sve tri sarajevske općine koje su uključene u analizu, kao i u Mostaru. Iako je prodana površina stambenih nekretnina stare gradnje u Gradu Tuzli bila nešto manja u odnosu na 2017. godinu (-2,4%), u 2018. godini je ostvareni obim prometa i dalje veći nego godišnji obim prometa nekretnina u periodu od 2008. do 2016. godine. Za razliku od ostalih gradova koji su obuhvaćeni u analizi, jedino se u Gradu Zenici već drugu godinu uzastopno bilježi pad obima prometa nekretnina stambene namjene koje spadaju u staru gradnju (grafikon 2.7).

3 Prema podacima Eurostata udio dugoročno nezaposlenih lica u ukupnom broju nezaposlenih u zemljama EU u 2018. godine je iznosio 43%.

4 Zemlje EU 28, zemlje članice EFTA (Norveška, Švicarska, Island), zemlje kandidati za članstvo u EU (Turska, Srbija, Crna Gora, Sjeverna Makedonija i Albanija) i BiH, kao zemlja potencijalni kandidat za članstvo u EU.

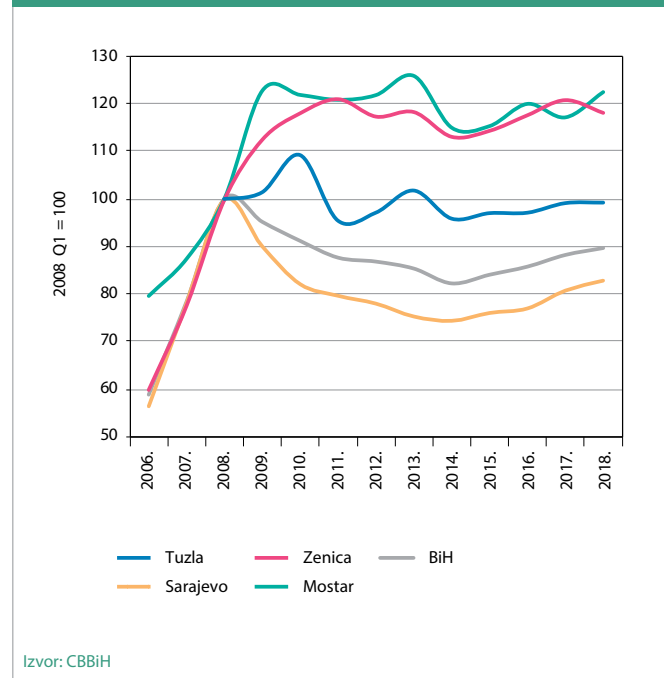
Grafikon 2.7: Obim prometa nekretnina stambene namjene u starogradnji

Obim prometa novoizgrađenih stanova nastavio je rasti nešto bržim intenzitetom nego u prethodnoj godini. Površina prodatog stambenog prostora novogradnje veća je za 13,8%, a prodato je 8,3% više stanova u odnosu na 2017. godinu. Rast tražnje za novoizgrađenim nekretninama stambene namjene jednim dijelom je potaknut i većom ponudom na tržištu novoizgrađenih stanova⁵, kao i cjenovno povoljnijim stanovima na manje atraktivnim gradskim lokacijama.

Prosječna cijena po metru kvadratnom novoizgrađenih stambenih jedinica u 2018. godini je bila veća za 0,7% u odnosu na prethodnu godinu, a na blagi rast cijena nekretnina ukazuje i indeks cijena nekretnina iz kategorije stare gradnje. Prema indeksu cijena nekretnina za BiH⁶, cijene nekretnina stambene namjene su rasle u svim gradovima koji su uključeni u izračun indeksa cijena nekretnina, izuzev Zenice, gdje je evidentiran i znatno manji obim prometa u odnosu na prethodnu godinu. Najveći rast cijena nekretnina stare gradnje je evidentiran u Mostaru, gdje se u proteklom periodu bilježe najveće oscilacije u kretanju cijena nekretnina (grafikon 2.8).

Grafikon 2.8: Indeks cijena nekretnina, godišnji prosjeci, 2008 = 100

Prema podacima o novoizgrađenim nekretninama za prvi kvartal 2019. godine, nastavlja se blago jačanje aktivnosti na tržištu nekretnina u BiH. Broj prodatih novih stanova veći je za 0,8% u odnosu na prvi kvartal prethodne godine, dok je površina prodatih novih stanova veća za 2,7%. Prosječna cijena prodatih novih stanova u prvom kvartalu 2019. godine je veća za 1,8% u odnosu na isti kvartal prethodne godine, te za 2,9% veća od prosječne cijene u 2018. godini.

Nepovoljno poslovno okruženje i loša konkurentna pozicija zemlje predstavljaju značajnu slabost bh. ekonomije. U takvim okolnostima i sposobnost privlačenja inostranog kapitala je umanjena. Prema godišnjem izvještaju Svjetske banke o lakoći poslovanja – Doing Business 2018, BiH se nalazi na 89. mjestu u svijetu po lakoći poslovanja, a u odnosu na prošlogodišnji izvještaj pozicija zemlje je pogoršana za tri mjesta. Po ovom indikatoru, BiH zaostaje za svim zemljama regiona. BiH je posebno loše rangirana u oblasti pokretanja poslovanja (183. pozicija), dok je u segmentu rješavanja nesolventnosti i dobivanju kredita BiH plasirana na 37. i 60. mjesto u svijetu. Na nizak nivo konkurentnosti bh. ekonomije ukazuje i

⁵ U 2018. godini zabilježen je porast broja završenih stanova za 3,1%, kao i njihove površine za 5,2% u odnosu na prethodnu godinu.

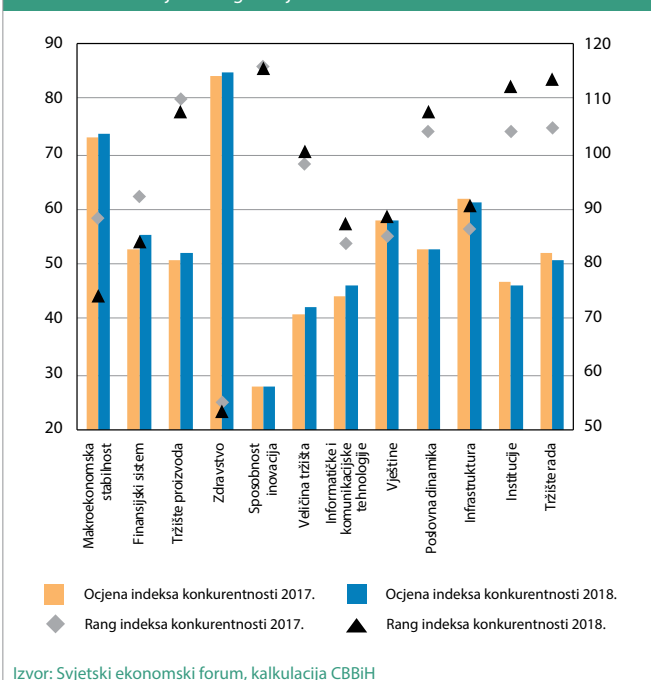
⁶ Metodologija za računanje indeksa cijena nekretnina je objašnjena u Izvještaju o finansijskoj stabilnosti za 2007. U izračun indeksa cijena nekretnina za Grad Sarajevo nije uključena Općina Stari Grad koja se od 2008. nije odazivala pozivu za dostavu podataka. Od 2010. uključena je i Općina Tuzla koja je dostavila podatke od 2008. godine. Poreska uprava RS nije bila u mogućnosti dostavljati podatke za gradove Banju Luku i Bijeljino u traženom formatu koji je potreban za izračun indeksa. Prilikom formiranja indeksa cijena nekretnina, ne koriste se podaci o cijenama nekretnina koje spadaju u red novoizgrađenih stambenih objekata.

Izveštaj Svjetskog ekonomskog foruma o globalnoj konkurentnosti. Prema ovom izvještaju za 2018. godinu, BiH zauzima 91. mjesto od ukupno 140 zemalja koje su obuhvaćene istraživanjem, s ukupnom ocjenom 54,2. Nakon što je za 2017. godinu izvršeno preračunavanje prema novoj metodologiji izračuna indeksa globalne konkurentnosti, BiH u 2018. bilježi poboljšanje ocjene za 0,4 boda, ali i nazadak za jedno mjesto na listi zemalja. U pogledu rangiranja zemalja na listi konkurentnosti zabilježen je napredak u četiri od ukupno dvanaest stubova konkurentnosti, od čega se pozitivna promjena ranga bilježi u stubovima: *Makroekonomska stabilnost* (poboljšanje za 13 pozicija), *Finansijski sistem* (7 pozicija), *Tržište roba* (2 pozicije) i *Zdravstvo* (1 pozicija), dok u stubu *Sposobnost inovacija* nisu zabilježene promjene u odnosu na prethodnu godinu. Bolju ocjenu indeksa konkurentnosti u odnosu na 2017. godinu BiH bilježi i u stubovima: *Usvajanje informatičkih i komunikacijskih tehnologija*, *Veličina tržišta* i *Poslovna dinamika* (grafikon 2.9). U pogledu pojedinačnih komponenti koje su najviše uticale na poboljšanje ranga u stubu makroekonomske stabilnosti najveći doprinos je dala godišnja promjena inflacije, dok su u stubu finansijskog sistema na poboljšanje ranga najviše uticale komponente kapitalizacija tržišta i zdravlje banaka.

Brojni faktori i dalje ograničavaju unapređenje konkurentnosti i poslovanja, a u Izvještaju su osnovni problemi identificirani u stubovima *Institucije i Infrastruktura*, koji su u 2018. godini imali najveću negativnu promjenu. Negativna promjena se bilježi i u stubu *Tržište rada*, na šta su uticali prakse zapošljavanja i otpuštanja radnika, saradnja u odnosima između radnika i poslodavaca, interna mobilnost radne snage, ali i plate i produktivnost, te fleksibilnost određivanja plata.

Iako je prema ocjeni iz Izvještaja u mnogim oblastima zabilježen blagi napredak, finalna ocjena se nije mnogo promijenila jer su druge zemlje napredovale brže od BiH. U poređenju s ostalim evropskim zemljama, BiH je i dalje najslabije konkurentna zemlja. Indikatori poslovnog okruženja i konkurentne pozicije upućuju na zaključak da postoji snažna potreba za provođenjem strukturnih reformi koje bi osigurale povećanje stope rasta bh. ekonomije.

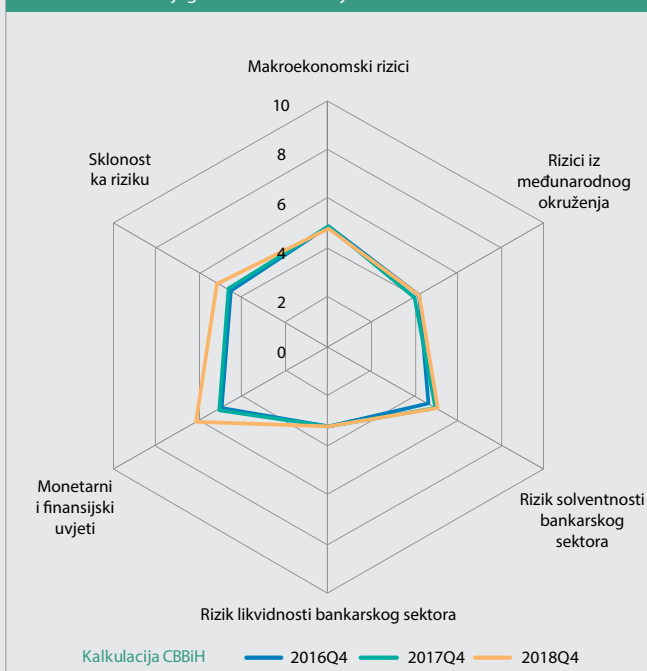
Grafikon 2.9: Promjena ranga i ocjene indeksa konkurentnosti 2017. - 2018.

Tekstni okvir 2: Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika po finansijsku stabilnost

Ocjena glavnih makrofinansijskih rizika koji mogu nastati u realnom, fiskalnom, vanjskom ili finansijskom sektoru, ili kao rezultat njihove međusobne povezanosti, kao i procjena monetarnih i finansijskih uslova i sklonosti ka riziku urađena je na osnovu kvantitativnog alata (eng. Dashboard), a prvi put je publikovana u Izvještaju o finansijskoj stabilnosti za 2017. godinu. Procjena rizika zasnovana je na pojednostavljenoj standardizaciji i rangiranju pozicija sveobuhvatnog seta indikatora koji predstavljaju osnov za kvantifikaciju sintetičke ocjene stepena rizika iz različitih segmenata sistema. Ocjena u rasponu od 1 do 5 predstavlja izrazito nizak do blago umjeren stepen izloženosti rizicima; ocjena u rasponu od 5 do 8 umjeren do blago visok stepen izloženosti rizicima; ocjena u rasponu od 8 do 10 predstavlja visok stepen izloženosti rizicima. Rangiranje ocjena za monetarne i finansijske uslove i sklonosti ka riziku kreće se u suprotnom smjeru, odnosno povećanje udaljenosti od središta grafikona predstavlja poboljšanje monetarnih i finansijskih uslova, tj. povećanje sklonosti investitora ka preuzimanju rizika.

Grafikon TO 2.1: Dijagram makrofinansijskih rizika

Blagi oporavak ekonomske aktivnosti, kao i smanjenje vanjskih ranjivosti zemlje koje se ogleda u smanjenju udjela deficita tekućeg računa u odnosu na BDP i smanjenju ukupnog vanjskog duga u odnosu na BDP povoljno su djelovali na finansijsku stabilnost u 2018. godini. Ipak, rast ekonomske aktivnosti u BiH još uvijek je nedovoljan da bi značajnije ublažio identificirane strukturne ranjivosti bh. ekonomije i ublažavanje rizika iz domaćeg makroekonomskog okruženja. Ekonomski rast u najvećoj mjeri je generisan privatnom potrošnjom stanovništva, dok se udio bruto investicija u BDP-u smanjio u odnosu na prošlu godinu. Projekcije ekonomskog rasta za naredne dvije godine tek su nešto povoljnije u odnosu na 2018. U skladu s navedenim, izloženost makroekonomskim rizicima u 2018. godini blago je smanjena i nalazi se na umjerenom nivou. Izloženost rizicima iz međunarodnog okruženja blago je povećana u odnosu na prethodnu godinu, u prvom redu zbog povećane izloženosti bankarskog sektora prema nerezidentima te zbog usporavanja rasta većine zemalja glavnih vanjskotrgovinskih partnera BiH. U 2018. godini zabilježeno je značajnije povećanje strane aktive bankarskog sektora (1,1 milijardu KM ili 38,8%) te je nastavljen trend rasta neto strane aktive bankarskog sektora. Rizik solventnosti bankarskog sektora neznatno je povećan, prvenstveno uslijed značajnijeg kreditnog rasta u sektoru domaćinstava, dok su rizici koji dolaze iz sektora nefinansijskih preduzeća niži, s obzirom na to da je dinamika rasta zaduženosti u ovom sektoru znatnije usporena u odnosu na prethodnu godinu. Ranjivosti u bilansima banaka su smanjene i u ovoj godini, na što ukazuju indikatori finansijskog zdravlja. Jedino je u segmentu profitabilnosti blago povećan nivo rizika, što se ogleda u nešto nižem povratu koji je bankarski sektor ostvario u odnosu na prosječnu aktivu i prosječni kapital u 2018. godini. Izloženost bankarskog sektora riziku likvidnosti ostala je na niskom nivou, budući da je trend rasta likvidnih sredstava nastavljen i u 2018. godini. Niža realna kamatna stopa uticala je na poboljšanje monetarnih i finansijskih uslova. Percepcija investitora u pogledu rizičnosti investiranja je blago smanjena, što je uticalo na njihovu nešto veću sklonost ka prihvaćanju rizika.

3. Vlada

Rizici po finansijsku stabilnost koji potiču iz fiskalnog sektora u 2018. godini i dalje se nalaze na relativno niskom nivou i nisu značajnije promijenjeni u odnosu na prethodnu godinu. Na konsolidiranom nivou ostvaren je fiskalni suficit usljed značajnijeg rasta budžetskih prihoda u odnosu na rast budžetske potrošnje. Zaduženost sektora opšte vlade je smanjena i u 2018. godini, a svi indikatori rizika fiskalne održivosti nalaze se u sigurnom području.

Indikatori rizika fiskalne održivosti i u 2018. godini upućuju na nizak nivo rizika po finansijsku stabilnost koji dolazi iz sektora Vlade⁷. Svi indikatori rizika fiskalne održivosti za BiH u 2018. godini nalaze se u sigurnom području prema definisanim referentnim nivoima i ne sugerišu postojanje zabrinutosti u pogledu fiskalne održivosti (tabela 3.1). Većina indikatora u 2018. godini se poboljšala, dok su tri indikatora zabilježila blaže pogoršanje u odnosu na prethodnu godinu. Tako je indikator „Implicitna realna kamatna stopa (*r*) umanjena za realnu stopu rasta BDP-a (*g*)“, zabilježio blago pogoršanje od 7 b.p. u odnosu na prethodnu godinu, pod uticajem povećanja implicitne realne kamatne stope. Naime, u 2018. godini zabilježen je porast troškova po osnovu plaćenih kamata na unutrašnji i vanjski dug, što je pri nižem nivou ukupnog javnog duga sektora generalne

vlade BiH rezultiralo povećanjem implicitne realne kamatne stope. Istovremeno, realna stopa rasta BDP-a, izračunata kao petogodišnji pomični prosjek, blago je porasla u odnosu na prethodnu godinu, što je ublažilo pogoršanje vrijednosti posmatranog indikatora. Takođe, indikator *Potrebe za finansiranjem izražene u procentu od BDP-a*, izračunat na osnovu projekcija iz dokumenta „Globalni okvir fiskalnog balansa i politika u BiH 2019. – 2021. godina“, viši je za 3,2% u odnosu na prethodnu godinu. S druge strane, zabilježeno je poboljšanje indikatora Javni dug sektora generalne Vlade izražen u procentima BDP-a u odnosu na godinu ranije uslijed smanjenja iznosa javnog duga i rasta nominalnog iznosa BDP-a. Prema projekcijama MMF-a, indikator *Ciklički prilagođen primarni saldo izražen u procentima potencijalnog BDP-a* je blago poboljšao pod uticajem značajnijeg rasta budžetskih prihoda koji je ostvaren u 2018. godini. Pored toga, smanjen je i udio javnog duga denominiranog u inostranim valutama u odnosu na prethodnu godinu, što je uticalo na smanjenje valutnog rizika, te je i po tom osnovu zabilježeno reduciranje rizika u pogledu fiskalne održivosti. Blago pogoršanje tri indikatora nije uticalo na povećanje rizika fiskalne održivosti, budući da se i oni nalaze u sigurnom području, tj. znatno ispod granica referentnog nivoa.

Tabela 3.1: Indikatori rizika fiskalne održivosti

Indikator	Sigurno područje	Referentni nivo	Nivo u BiH	Promjene u odnosu na prethodnu godinu
$r - g$ ¹	<	1,1	-2,4	0,07
Javni dug sektora generalne vlade (% BDP-a)	<	42,8%	33,9%	-1,2%
Ciklički prilagođen primarni saldo (% potencijalnog BDP-a) ²	>	-0,5%	2,6%	0,4%
Potrebe za finansiranjem (% BDP-a)	<	20,6%	6,0%	3,2%
Udio kratkoročnog duga u ukupnom dugu, preostala ročnost	<	44,0%	16,5%	2,1%
Dug denominiran u inozemnoj valuti (osim eura) ³	<	40,3%	30,6%	-0,2%
Prosječno dospijeće javnog duga (godine)	>	2,3	6,44	0,27
Kratkoročni inozemni javni dug (% deviznih rezervi), preostala ročnost	<	61,8%	7,7%	-0,8%

Izvor:

CBBiH, MFT BiH, BHAS, Fiskalno vijeće BiH, MMF, Ministarstva finansija FBiH i RS, kalkulacija CBBiH

Napomene:

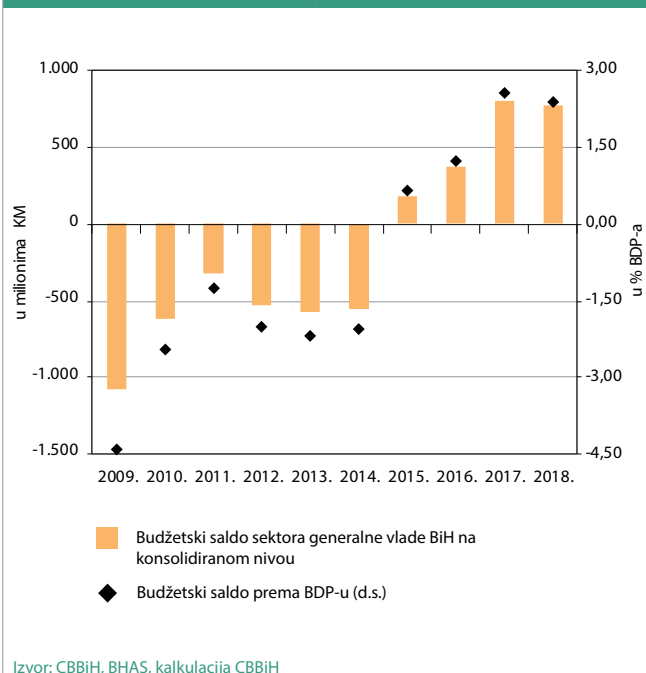
1 *r* - Implicitna kamatna stopa na dug sektora Vlade umanjena za deflator BDP-a (pomični prosjek za pet godina); *g* - stopa rasta realnog BDP-a (pomični prosjek za pet godina)

2 Za 2018. godinu korištena je projekcija MMF-a

3 U kalkulaciju javnog duga denominiranog u inozemnim valutama, nije uključen dio javnog duga koji je denominiran u euru zbog fiksnog tečaja domicilne valute i eura

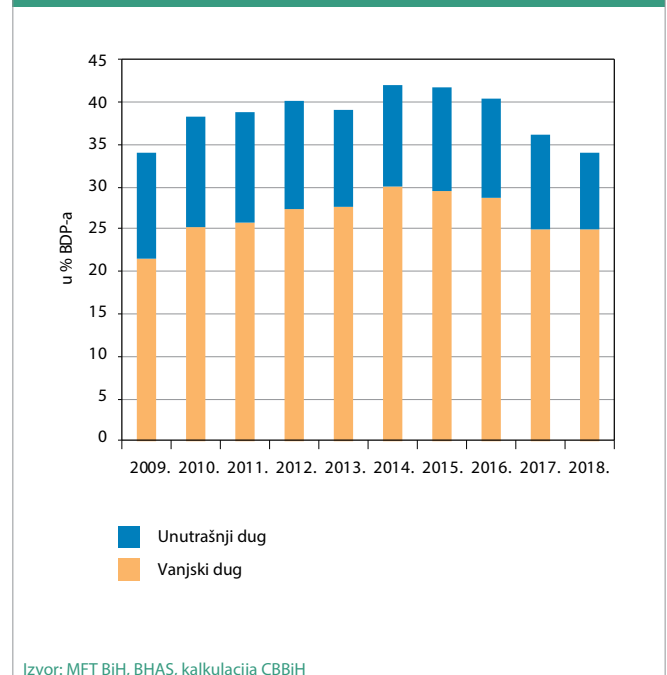
U 2018. godini ostvaren je fiskalni suficit usljed značajnijeg rasta budžetskih prihoda u odnosu na rast budžetske potrošnje. Ukupan budžetski suficit na nivou BiH na konsolidiranoj osnovi iznosio je 2,36% BDP-a. Fiskalni suficit ostvaren je zahvaljujući snažnom rastu prihoda u budžetu, ali je za razliku od prethodnih godina zabilježeno i osjetnije povećanje budžetskih rashoda. Prema podacima CBBiH, prihodi sektora generalne vlade u 2018. godini povećali su se za 923 miliona KM (6,8%) u odnosu na prethodnu godinu. Najznačajniji uticaj na povećanje prihodovne strane budžeta imao je rast prihoda po osnovu poreza, koji su u 2018. godini veći za 537,4 miliona KM (7,5%). Na rast prihodovne strane budžeta uticao je i rast svih ostalih kategorija budžetskih prihoda, odnosno rast prihoda po osnovu socijalnih doprinosa (6,5%), grantova (11,9%) i ostalih prihoda (4,7%). Za razliku od prethodne tri godine u kojima je fiskalna konsolidacija, pored rasta budžetskih prihoda, bila ostvarena ograničenjem tekuće potrošnje, u 2018. godini budžetski rashodi su zabilježili porast u iznosu od 824,8 miliona KM (6,9%). Dvije najveće stavke na rashodovnoj strani budžeta, rashodi po osnovu socijalne pomoći i rashodi po osnovu naknada zaposlenim, imali su značajniji rast od 5,3% i 3,3% respektivno u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 3.1: Budžetski saldo sektora generalne Vlade BiH, u procentima BDP-a

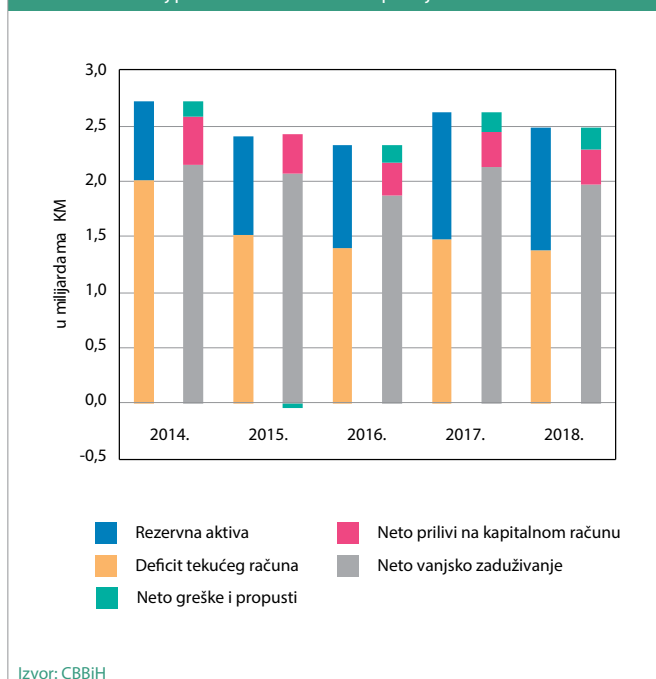
Zaduženost sektora opšte vlade nastavila se smanjivati treću godinu zaredom, te su po tom osnovu rizici po fiskalnu održivost umanjeni. Prema podacima MFT BiH, javni dug na kraju 2018. iznosio je 11,12 milijardi KM, te je u odnosu na prethodnu godinu manji za 235 miliona KM odnosno 2,1%. Udio javnog duga izražen u postocima BDP-a iznosi 33,9% i za 2,26 procentnih poena je manji u odnosu na godinu ranije (grafikon 3.2).

Grafikon 3.2: Javni dug BiH, u procentima BDP-a

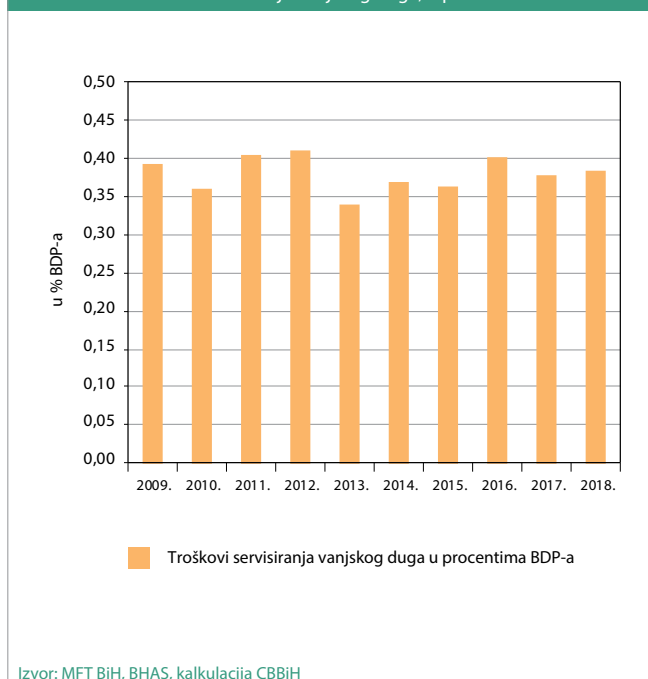

Direktni uticaj inostranog zaduživanja vlade na nivo deviznih rezervi je u 2018. godini slabiji nego prethodnih godina. Rezervna aktiva odnosno devizne rezerve u BiH u posljednjih pet godina prvenstveno rastu zbog rasta neto vanjskog zaduživanja, koje je znatno veće u odnosu na deficit tekućeg računa (grafikon 3.3). Na lijevom stupcu, za svaku godinu izdvojeni su rezervna aktiva i deficit tekućeg računa, koji predstavljaju novčane tokove ka inostranstvu. U desnom stupcu prikazani su prilivi iz inostranstva ka BiH, neto strano zaduživanje, neto prilivi na kapitalnom računu (koji su već godinama na približno istom nivou) i neto greške i propusti. Neto strano zaduživanje je suma direktnih, portfolio i ostalih investicija. Neto zaduživanje vladinog sektora, koje je sastavni dio ostalih investicija, za razliku od ranijih perioda, imalo je negativan efekat na devizne rezerve u 2018. godini, jer je iznos otplate vanjskog duga premašio iznos novih zaduženja sektora vlade u inostranstvu.

Grafikon 3.3: Uticaj platnobilansnih stavki na promjene u deviznim rezervama

Grafikon 3.4: Troškovi servisiranja vanjskog duga, u procentima BDP-a

Servisiranje vanjskog duga vlade nije bilo upitno ni u 2018. godini, prvenstveno zahvaljujući visokoj likvidnosti sektora vlade. Takođe, zakonski okvir predviđa sigurnosni mehanizam pri kojem servisiranje vanjskog duga ne može biti dovedeno u pitanje ni u slučaju privremenog finansiranja, jer ima prioritet pri raspodjeli prihoda prikupljenih od strane Uprave za indirektno oporezivanje (UIO). U 2018. godini otplaćeno je 829,97 miliona KM glavnice i 125,38 miliona KM kamate, a servisirani iznos bio je u visini 12,59% ukupnih prihoda od indirektnih poreza⁸. Troškovi servisiranja vanjskog duga, izraženi u postocima BDP-a, u 2018. godini iznose 0,38% i za 0,4 bazna poena su veći u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 3.4).

Prema informacijama iz „Globalnog okvira fiskalnog bilansa i politika u Bosni i Hercegovini 2019. - 2021. godine“, u naredne tri godine je planirano 1,68 milijardi KM novog vanjskog zaduženja sektora vlade. Pri tome, za servisiranje glavnice vanjskog duga u istom periodu se planira 2,15 milijardi KM. Posljedično, u kratkom i srednjem roku se očekuje negativan direktan efekat zaduživanja vlade u inostranstvu na nivo deviznih rezervi. Ovo nipošto ne znači neminovno jačanje pritiska na održivost valutnog odbora, nego samo da će drugi platnobilansni faktori više doprinositi rastu deviznih rezervi u budućim periodima. Međunarodne rejting agencije su u 2018. godini zadržale dugoročni kreditni rejting BiH nepromijenjenim; B sa stabilnim izgledima u slučaju S&P, i B3 sa stabilnim izgledima u slučaju Moody's. Početkom 2019.

godine agencija S&P je promijenila izgled dugoročnog suverenog rejtinga sa stabilnog na pozitivan, prvi put od 2012. godine. Ukoliko bi se ovaj potencijal za poboljšanje kreditnog rejtinga iskoristio u kratkom i srednjem roku, svakako da bi i devizne rezerve bile pod uticajem stabilnijih, i sa stanovišta ekonomskog rasta preferabilnijih stavki neto vanjskog zaduživanja u platnom bilansu, poput direktnih stranih investicija.

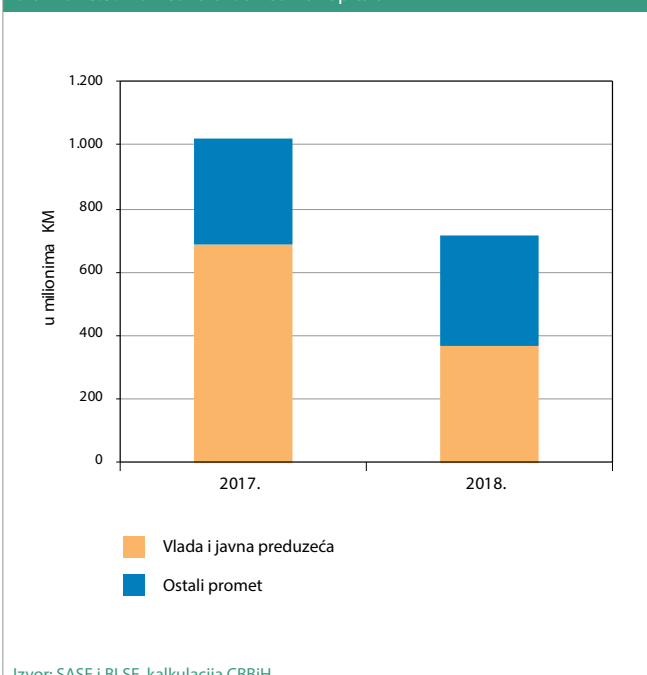
Prosječna ugovorena kamatna stopa na vanjski dug, iako viša nego u prethodnoj godini i dalje je relativno niska, ali je izloženost kamatnom riziku i dalje značajna. Prema podacima MFT BiH, prosječna kamatna stopa na vanjski dug u 2018. godini iznosila je 1,58% i zabilježila je povećanje od 17 b.p. u odnosu na prošlu godinu. Od ukupnog vanjskog duga, 40,35% odnosi se na dug koji je ugovoren s varijabilnom kamatnom stopom, te se može ocijeniti da je izloženost vanjskog duga kamatnom riziku i dalje visoka. Ipak, u odnosu na prethodnu godinu izloženost kamatnom riziku je smanjena, imajući u vidu da je učešće kredita s varijabilnom kamatnom stopom u 2018. manje za 2,64 procentna poena. Rizik refinansiranja takođe je blago smanjen, s obzirom na to da je učešće duga (u ukupnom dugu) koji dopijeva na naplatu u narednoj godini manje, a istovremeno je blago poboljšano prosječno vrijeme dospelosti duga u odnosu na prethodnu godinu. I u pogledu valutnog rizika, u 2018. godini stanje je nešto povoljnije u odnosu na prethodnu godinu, budući da je smanjen udio vanjskog duga ugovorenog u drugim

8 Izvor: CBBiH i UIO

stranim valutama izuzev eura za 3 procentna poena. Ipak, valutna struktura vanjskog duga i dalje je prilično nepovoljna i nosi visok rizik imajući u vidu da je 41,4% vanjskog duga ugovoreno u drugim stranim valutama izuzev eura i izloženo riziku promjene deviznog kursa.

U 2018. godini nastavljeno je smanjenje zaduženosti sektora opšte vlade na unutrašnjem tržištu. Sektor vlade, koji je značajan pokretač aktivnosti na dvije domaće berze isključivo kroz emisije na primarnom tržištu, u 2018. godini se u znatno manjoj mjeri zaduživao na domaćim tržištima kapitala, pa je samim tim i ukupan promet na bh. tržištima kapitala bio znatno niži (grafikon 3.5). Na obje bh. berze zabilježeno je ukupno 11 emisija obveznica sektora vlade i javnih preduzeća te trezorskih zapisa u toku 2018. godine, dok su u 2017. godini po istom osnovu zabilježene 34 emisije. Vlada FBiH realizovala je jednu emisiju dugoročnih obveznica u nominalnom iznosu od 20 miliona KM, s rokom dospeljeća 5 godina i kamatnom stopom od 0,91%, što je znatno niže nego u prethodnoj godini. Takođe, Vlada FBiH organizovala je i dvije aukcije trezorskih zapisa u ukupnom iznosu od 40 miliona KM s rokom dospeljeća 9 mjeseci, uz kamatnu stopu u rasponu od -0,134 do -0,105%. Vlada RS emitirala je jednu emisiju obveznica u nominalnom iznosu od 100 miliona KM i rokom dospeljeća od 5 godina, uz kamatnu stopu od 3%. Takođe, Vlada RS je realizovala jednu emisiju trezorskih zapisa u ukupnom iznosu 20 miliona KM i rokom dospeljeća od 6 mjeseci, uz kamatnu stopu od 0,3% do 1,01%.

Grafikon 3.5: Promet na bh. tržištima kapitala

Finansijski posrednici, prvenstveno domaće banke, su u pravilu kupci primarnih emisija dužničkih vrijednosnih papira vlada, kojima rijetko trguju na sekundarnom tržištu. S druge strane, ne postoje naznake da izloženost sektoru vlade raste nauštrb privatnog sektora. Izloženost domaćih banaka ka sektoru vlade, izražena omjerom potraživanja od sektora vlade prema ukupnoj aktivni banaka nastavila se smanjivati i u 2018. godini (detaljnije u poglavlju 6.) Takođe, krajem maja 2018. godine Ministarstvo finansija RS je izvršilo prvu bh. emisiju euroobveznica. Iako je dugoročna obveznica emitovana van granica BiH, emisiju su kupile, prvenstveno, domaće banke (u junu 2018. godine su vrijednosni papiri sektora vlade u stranoj valuti evidentirani prvi put, i to u iznosu 289,6 miliona KM u bilansima bh. banaka). Emisija euroobveznica Vlade Republike Srpske je bila ranije najavljena kao mogućnost u dokumentima strategije upravljanja javnim dugom. Prema podacima CBBiH, ukupna zaduženost sektora vlade kod komercijalnih banaka u BiH veća je za 3,2%, pri čemu je u portfoliju komercijalnih banaka dug po kreditima veći za 6,3%, a po vrijednosnim papirima za 0,9% (tabela 3.2). Potrebno je napomenuti da su vlade entiteta u 2018. godini zabilježile smanjenje duga po osnovu kredita za budžetske potrebe, dok su fondovi za zdravstveno osiguranje i ostali vanbudžetski fondovi zabilježili porast zaduženosti po kreditima kod komercijalnih banaka.

Tabela 3.2: Potraživanja komercijalnih banaka od sektora vlade u milionima KM

Potraživanja	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Centralna vlada	0,3	0,3	0,2	0,2	0,2	0,1	0,1
Krediti	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Vrijednosni papiri	0,3	0,3	0,2	0,2	0,1	0,1	0,1
Vlada na nivou entiteta	845,3	952,4	1.273,1	1.589,6	1.633,3	1.624,8	1.735,3
Krediti	445,7	484,9	565,6	600,9	424,6	410,0	517,3
Vrijednosni papiri	399,6	467,5	707,5	988,7	1.208,7	1.214,9	1.218,0
Vlada kantona	52,6	66,2	142,0	209,7	218,2	206,2	160,5
Krediti	52,6	66,2	142,0	209,7	218,2	200,2	154,5
Vrijednosni papiri	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	6,0	6,0
Vlada na nivou općina	314,0	341,8	342,4	304,5	282,2	293,1	295,6
Krediti	309,4	337,7	339,2	301,9	280,2	291,0	285,7
Vrijednosni papiri	4,6	4,1	3,2	2,6	2,0	2,1	9,9
UKUPNO	1.212,2	1.360,6	1.757,6	2.103,8	2.133,9	2.124,2	2.191,5
Krediti	807,7	888,8	1.046,7	1.112,5	923,2	901,2	957,5
Vrijednosni papiri	404,5	471,9	710,9	991,3	1.210,7	1.223,0	1.234,0

Izvor: CBBiH

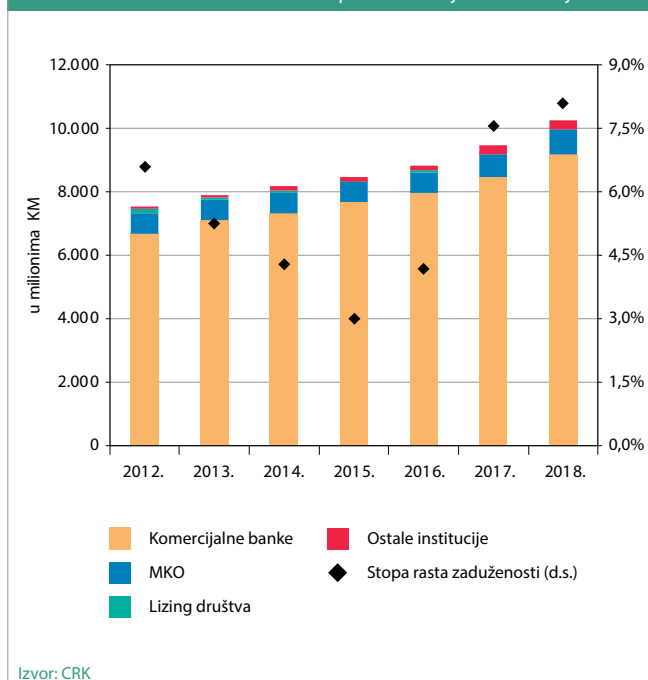
4. Domaćinstva

Unatoč blagom oporavku u realnom sektoru, postepenom oživljavanju aktivnosti na tržištu nekretnina i poboljšanim indikatorima s tržišta rada, koji su identifikovani u prethodnom poglavlju, nije došlo do značajnijeg poboljšanja životnog standarda domaćinstava. Nešto povoljniji uslovi na tržištu rada doprinijeli su blagom rastu potrošnje i porastu zaduženosti domaćinstava. Rast zaduženosti domaćinstava u najvećoj mjeri je posljedica rasta zaduženosti stanovništva po kreditima od banaka. Snižavanje aktivnih kamatnih stopa doprinosi nešto većoj tražnji za kreditima, a banke i dalje u velikoj mjeri nude zamjenske kredite s povoljnijim uslovima otplate. Kvalitet kreditnog portfolija u segmentu stanovništva nastavlja se popravljati, čemu doprinose i poduzete aktivnosti pojedinih banaka na trajnom otpisu nekvalitetnih kredita i učestalom provođenju reprogramiranja kredita, a pored toga se bilježi i nešto slabiji intenzitet reklasifikacije kredita u nekvalitetne kredite u odnosu na prethodne godine. Iako je nastavljen trend rasta ukupnih depozita stanovništva, štednja stanovništva u vidu oročenih depozita se može ocijeniti stagnirajućom, čemu uz postojeći nizak nivo raspoloživog dohotka doprinosi i nastavljeno snižavanje pasivnih kamatnih stopa. S obzirom na značajan udio kredita odobrenih s varijabilnom kamatnom stopom ili s periodom fiksacije kamatne stope do jedne godine, kamatni rizik predstavlja potencijalni rizik za sektor domaćinstava.

U 2018. godini nastavljen je rast zaduženosti sektora domaćinstava, koji je potaknut porastom potrošnje u ovom sektoru uslijed blagog oporavka ekonomske aktivnosti i nešto povoljnijih uslova na tržištu rada u odnosu na prethodne godine. Prema podacima iz CRK, ukupna zaduženost stanovništva na kraju 2018. godine iznosila je 10,21 milijardu KM i u odnosu na kraj prethodne godine je porasla za 8,3%⁹. Izraženo u procentima BDP-a, zaduženost stanovništva u odnosu na prethodnu godinu veća je za 1,1 procentni poen i na kraju 2018. godine iznosila je 31,1%. Komercijalne banke su glavni kreditori sektora stanovništva, a rast zaduženosti kod ovih finansijskih institucija daje najveći doprinos rastu ukupne zaduženosti stanovništva. Zaduzenost stanovništva kod komercijalnih banaka zabilježila je rast od 8,2% u odnosu na kraj prethodne godine. Zaduzenost domaćinstava kod mikro kreditnih organizacija bilježi rast

treću godinu uzastopno te je u odnosu na kraj 2017. godine veća za 12,9%. Trend rasta zaduženosti kod mikro kreditnih organizacija ukazuje na to da i dalje postoji značajan broj domaćinstava koja nisu u mogućnosti da ispune uslove za odobravanje kredita u komercijalnim bankama, već su prinuđeni da se zadužuju po znatno nepovoljnijim uslovima kod mikro kreditnih organizacija¹⁰. Zaduzenost domaćinstava prema lizing kompanijama u 2018. godini je blago porasla, no učešće duga prema ovim institucijama u ukupnoj zaduzenosti domaćinstava je zanemarivo malo, svega 0,16% (grafikon 4.1).

Grafikon 4.1: Zaduzenost stanovništva prema finansijskim institucijama

Struktura zaduzenosti stanovništva u komercijalnim bankama prema tipu zaduzenja u proteklom periodu nije se značajnije mijenjala. Najveći dio zaduzenosti stanovništva u komercijalnim bankama se odnosi na zaduzenost po kreditima, koja je u 2018. godini zabilježila porast od 8,9%. U posljednjih pet godina nivo kreditnog rasta u sektoru stanovništva, uz izostanak značajnijeg rasta iskorištenosti limita po platnim karticama, kao i zaduzenja po ostalim tipovima bankarskih proizvoda doveli su do blagog povećanja udjela zaduzenosti po kreditima u ukupnoj zaduzenosti stanovništva u komercijalnim bankama.

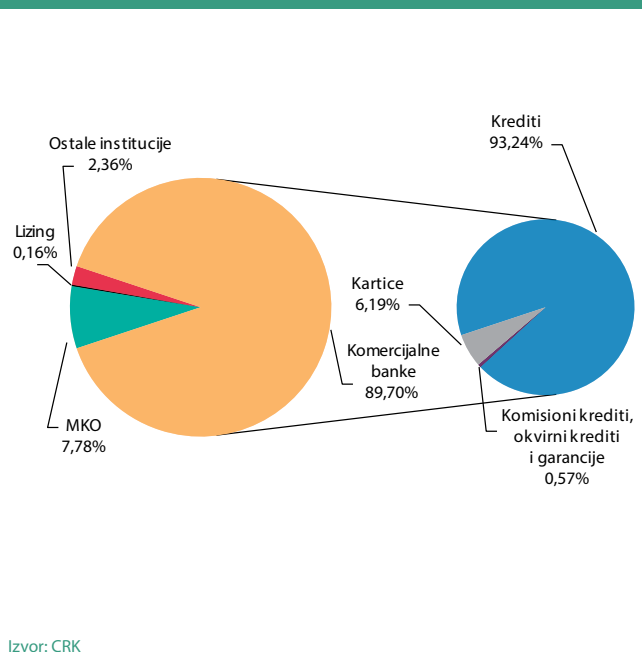
⁹ U 2017. godini je zabilježen rast ukupne zaduzenosti domaćinstava od 7,5%.

¹⁰ U 2018. godini prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa na kredite kod MKO u FBiH je iznosila 24,13%, dok je prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa na kredite kod MKO u RS iznosila 24,62%.

Na kraju 2018. godine zaduženost po kreditima činila je 93,2% ukupnog zaduženja stanovništva u bankama i u odnosu na prethodnu godinu, njeno učešće je poraslo za 63 bazna poena (grafikon 4.2). Zaduzenost stanovništva po komisionim kreditima i kreditnim karticama se nastavila smanjivati, dok se u 2018. godini bilježi i smanjenje iznosa iskorištenog limita po debitnim i karticama s odgođenim plaćanjem.

Grafikon 4.2: Zaduzenost stanovništva prema institucijama i tipu zaduzenja, 2018.

I pored toga što je u 2018. godini evidentiran veći broj izdatih platnih kartica te je došlo do rasta odobrenog iznosa prekoračenja po karticama, zaduzenost stanovništva po platnim karticama bilježi blagi pad u odnosu na prethodnu godinu te se smanjuje prosječna zaduzenost po platnoj kartici. Prema podacima iz CRK, zaduzenost stanovništva po platnim karticama na kraju 2018. godine manja je za 1,2% u

odnosu na isti period prethodne godine. U segmentu kreditnih i kartica s odgođenim plaćanjem došlo je do porasta broja aktivnih kartica, tako da je uz smanjenje iskorištenog iznosa limita, zaduzenje po kartici smanjeno, dok u slučaju debitnih kartica nije došlo do smanjenja zaduzenja po kartici s obzirom na manji broj evidentiranih debitnih kartica u odnosu na kraj prethodne godine. Posebno treba istaći da se zaduzenost stanovništva prema kreditnim karticama smanjuje petu godinu uzastopno i pored toga što se povećava broj izdatih kreditnih kartica. Manjoj zaduzenosti po kreditnoj kartici su vjerovatno doprinosili i visoki troškovi koje sa sobom nosi ovaj vid zaduzivanja, zbog kojih su korisnici kreditnih kartica nastojali smanjiti zaduzivanje po ovim karticama (tabela 4.1).

Ukoliko posmatramo debitne kartice prema rasponu odobrenog prekoračenja po kartici, može se uočiti da je u odnosu na prethodnu godinu iskorišteni limit po kartici blago povećan jedino u kategoriji debitnih kartica s nižim iznosima odobrenog limita (do 400 KM), u kojoj se iskorišteni iznos limita smanjivao protekle tri godine. S obzirom na to da je limit po debitnim karticama najčešće određen visinom prosječnih mjesečnih primanja¹¹, može se zaključiti da veliki broj građana s niskim mjesečnim primanjima i dalje u značajnoj mjeri koristi prekoračenja po debitnim karticama za podmirenje osnovnih životnih potreba, s obzirom na to da je to najjednostavniji oblik finansiranja tekuće potrošnje, koju ova kategorija građana ne može obezbijediti iz redovnih primanja. Kako je stanovništvo s najnižim primanjima u proteklom periodu bilo najviše pogođeno pogoršanim ekonomskim prilikama u zemlji, u ovoj kategoriji klijenata se i dalje bilježi veći omjer nekvalitetnih u ukupnim potraživanjima u odnosu na kategorije klijenata s višim mjesečnim primanjima.

Tabela 4.1: Potraživanja od stanovništva, kartice

	Broj izdatih kartica		Odobreni iznos		Iskorišteni iznos		Zaduženje po kartici	
	2018.	Godišnja promjena	2018.	Godišnja promjena	2018.	Godišnja promjena	2018.	Godišnja promjena
Debitne kartice	691.210	-1,3%	793.199.710	2,7%	349.760.290	-1,3%	506	0,0%
Kreditne kartice	241.064	4,3%	349.236.663	1,0%	177.207.316	-0,8%	735	-4,9%
Kartice sa odgođenim plaćanjem	144.738	4,8%	160.163.130	3,1%	39.707.141	-2,4%	274	-6,8%
UKUPNO	1.077.012	0,7%	1.302.599.503	2,3%	566.674.747	-1,2%	526	-1,9%

Izvor: CRK

¹¹ Prosječno zaduzenje po debitnoj kartici na kraju 2017. godine iznosilo je 57,6% prosječne neto plate u 2018., a ovaj omjer je niži za 1,9 procentnih poena u odnosu na 2017. godinu.

Tabela 4.2: Iskorišteni limit po debitnoj kartici u KM

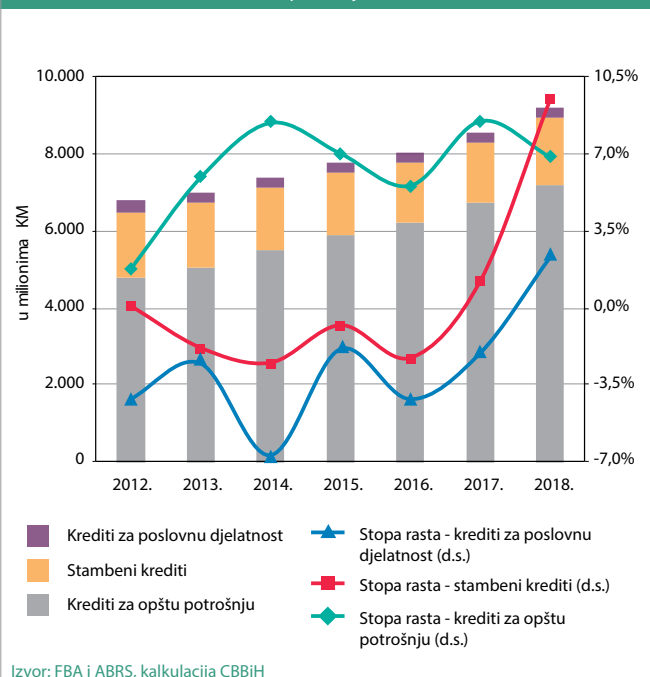
	Raspon odobrenog limita				
	do 400	400-800	800-1.200	1.200-1.600	preko 1.600
Decembar 2017.	156	298	487	690	1.142
Decembar 2018.	159	282	466	651	1.121
Promjena, %	1,9	-5,4	-4,4	-5,6	-1,8

Izvor: CRK

U strukturi potraživanja od stanovništva prema namjeni dominiraju krediti za opštu potrošnju, u koje su uključena i potraživanja po svim tipovima kartica (grafikon 4.3). Krediti namijenjeni opštoj potrošnji bilježe rast osmu godinu uzastopno. Na kraju 2018. godine zaduženost stanovništva po ovom tipu kredita bila je veća za 6,8% u odnosu na kraj 2017. godine. Rastu tražnje za ovom vrstom kredita, između ostalog, doprinosi i veća ponuda nenamjenskih i zamjenskih kredita po povoljnijim uslovima. Nastavljeni trend rasta kredita za opštu potrošnju ukazuje da i dalje veliki broj domaćinstava svoje tekuće životne potrebe finansira uz pomoć odobrenih prekoračenja po karticama, nenamjenskim ili potrošačkim kreditima, a s obzirom da jedan dio građana nije u mogućnosti da ispuni tražene kriterije banaka za odobravanje stambenog kredita, kreditima za opštu potrošnju jednim dijelom se vrši i finansiranje stambenih potreba. Nakon što je u 2017. godini zaustavljen višegodišnji trend smanjenja zaduženosti stanovništva po osnovu stambenih kredita, krediti za ovu namjenu su u 2018. ostvarili najveći rast od vremena prije početka krize, koji prati jačanje aktivnosti na tržištu nekretnina, i rasli su po godišnjoj stopi od 9,4%. S obzirom na nešto jači relativni rast zaduženosti po osnovu stambenih kredita u odnosu na ostale vrste kredita, njihovo učešće u ukupnim kreditima stanovništvu se blago povećalo i na kraju 2018. godine je iznosilo 19,1%. Prvi put nakon šest godina, zabilježen je i manji rast zaduženosti stanovništva po osnovu kredita za poslovnu djelatnost (2,3%).

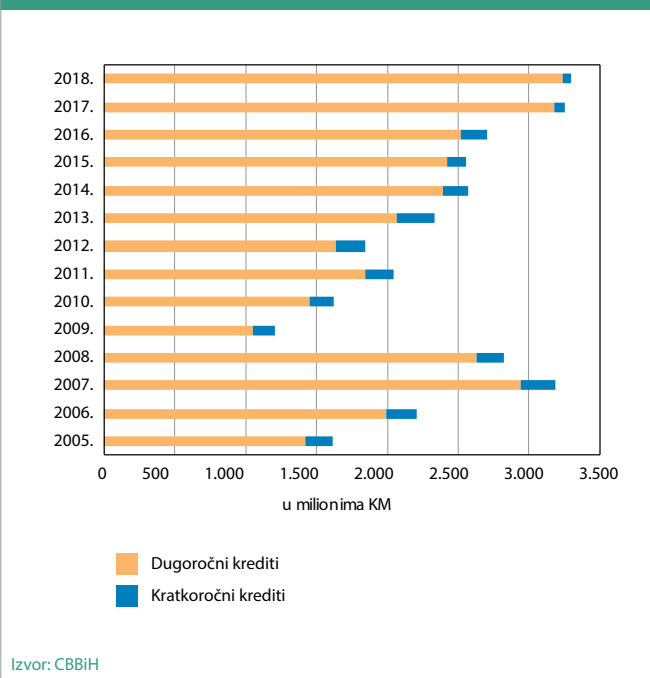
U 2018. godini je evidentirano 3,3 milijarde novoodobrenih kredita stanovništvu, što je do sada njihov najveći iznos. Kako se u ovoj evidenciji pod novoodobrenim kreditima smatraju i ranije odobreni reprogramirani krediti, tako se rast ovih kredita ne može isključivo tumačiti kao rezultat rasta potrošnje sektora stanovništva i poboljšanja situacije na tržištu rada, već jednim dijelom i reprogramiranja kredita po novim uslovima, odnosno odobravanja zamjenskih kredita. U odnosu na prethodnu godinu, u 2018. godini stanovništvu je odobreno ili reprogramirano za 1,5% više kredita, pri čemu se porast bilježi isključivo u slučaju dugoročnih kredita (grafikon 4.4).

Grafikon 4.3: Krediti stanovništvu po namjeni i kreditni rast

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

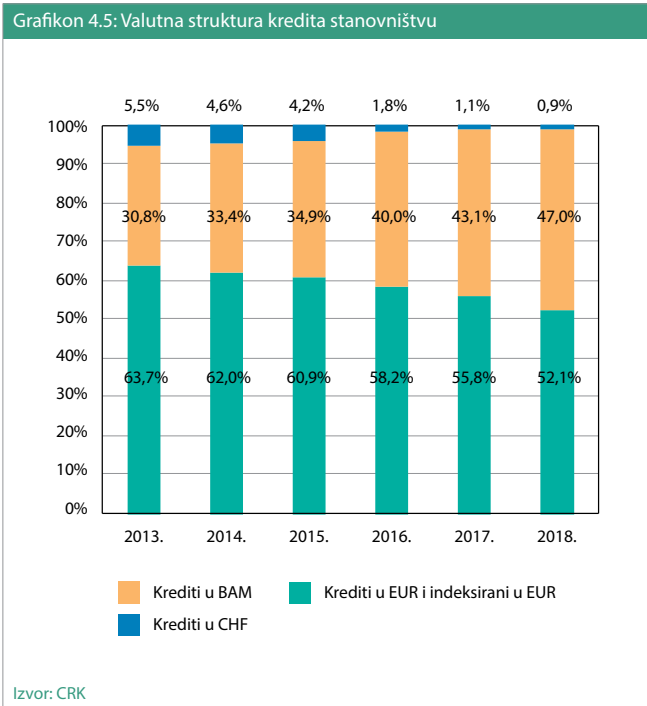
Grafikon 4.4: Novoodobreni krediti stanovništvu

Izvor: CBBiH

U valutnoj strukturi kredita stanovništvu dominiraju krediti s valutnom klauzulom u euru. Uzimajući u obzir postojeći režim valutnog odbora u BiH i opredjeljenost da se isti zadrži i u narednom periodu, zaduženost stanovništva u EUR valuti ne čini izloženost valutnom riziku većom. Pored toga, posljednjih godina je primjetan trend smanjenja udjela kredita u stranoj valuti i indeksiranih kredita u ukupnim kreditima stanovništvu, koji je nastavljen i u 2018. godini, što ovaj rizik dodatno umanjuje. Prema podacima iz CRK, krediti u EUR i valutnoj klauzuli u EUR u 2018. godini su rasli po stopi od 1,7%, dok su krediti u KM zabilježili godišnju stopu rasta

od 18,8%, tako da je učešće kredita stanovništvu u stranim valutama i s valutnom klauzulom smanjeno sa 55,8% na kraju 2017. godine na 52,1% ukupnih kredita stanovništvu na kraju 2018. godine. Najveći dio ovih kredita se odnosi na kredite indeksirane u euru. Zaduženost stanovništva po kreditima indeksiranim u CHF se smanjila s 5,5% u 2013. na 0,9% ukupnih kredita stanovništvu na kraju 2018. godine (grafikon 4.5).

U 2018. godini zabilježen je rast kredita stanovništvu po svim kategorijama ročnosti, a najveći porast je ostvaren u kategoriji kredita odobrenih na period duži od deset godina, što se može dovesti u vezu i s porastom kredita stambene namjene. Krediti stanovništvu u domaćoj valuti su bilježili rast u odnosu na prethodnu godinu u svakoj od kategorija kredita po ročnosti, dok je zaduženost stanovništva po kreditima odobrenim ili indeksiranim u EUR porasla po osnovu kratkoročnih i kredita ugovorene ročnosti preko deset godina (tabela 4.3).

Nivo nekvalitetnih kredita stanovništvu nastavio se smanjivati i u 2018. godini. Nekvalitetni krediti su zabilježili smanjenje od 7,1%, a učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu nastavilo se smanjivati šestu godinu uzastopno, čemu značajno doprinosi i rast plasmana stanovništvu. Na kraju 2018. godine učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu je iznosilo 6,5%, što je za jedan procentni poen niži nivo u odnosu na isti period protekle godine (grafikon 4.6). Poboljšanje kvaliteta kreditnog portfolija u ovom sektoru velikim je dijelom posljedica aktivnosti koje provode banke, kao što je trajni otpis nekvalitetnih kredita u pojedinim bankama. Takođe, efikasnije upravljanje kreditnim rizikom u bankama u proteklih nekoliko godina i olakšice u otplati kredita u vidu reprograma i moratorijuma kreditnih obaveza klijentima koji su se suočili s poteškoćama u otplati kreditnih obaveza, u velikoj mjeri su doprinijele sprečavanju pogoršanja kvaliteta kreditnog portfolija u sektoru stanovništva.

Posmatrajući kvalitet kreditnog portfolija prema namjeni kredita, najveće smanjenje nekvalitetnih kredita je, kao i u prethodne dvije godine, zabilježeno u kategoriji stambenih kredita (-28,6%). U segmentu kredita za opštu potrošnju, koji su prethodnih godina bilježili značajne stope rasta, evidentiran je rast nekvalitetnih kredita od 2,2%. Tako je u trinaest banaka u kategoriji kredita za opštu potrošnju u toku 2018. godine došlo do porasta nekvalitetnih kredita u apsolutnom iznosu, a u šest od njih se povećalo i njihovo učešće u ukupnim kreditima. Ovo ukazuje da određeni broj domaćinstava ipak otežano servisira svoja zaduženja, odnosno da je došlo do materijalizacije rizika prekomjernog zaduženja stanovništva po osnovu kredita za opštu potrošnju. Učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu u 2018. godini smanjeno je u svim kategorijama kredita po namjeni. Iako je najveći pad učešća nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu evidentiran u slučaju kredita za poslovnu djelatnost (4,4 procentna poena), s obzirom da oni

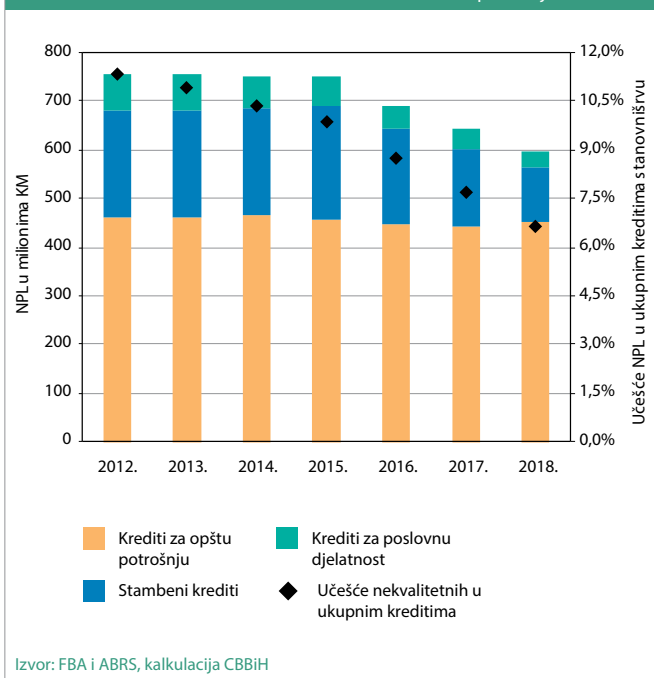
Tabela 4.3: Krediti stanovništvu, ročna i valutna struktura

Ročnost / Valuta	Ostatak duga i dospjela nenaplaćena glavnica, u hiljadama KM							
	BAM		EUR		CHF		UKUPNO	
	2018.	Godišnja promjena	2018.	Godišnja promjena	2018.	Godišnja promjena	2018.	Godišnja promjena
do 1 godine	72.296	8,0%	4.846	11,3%	0	0,0%	77.142	8,2%
1 - 3 godine	256.491	13,9%	92.677	-23,0%	7.067	-16,8%	356.235	0,6%
3 - 5 godina	602.403	26,7%	254.365	-26,5%	30.245	-3,7%	887.014	4,0%
5 - 10 godina	1.512.812	18,9%	1.674.345	-0,1%	28.088	-8,1%	3.215.244	7,9%
preko 10 godina	1.570.035	17,2%	2.422.051	8,8%	11.018	-36,0%	4.003.103	11,7%
UKUPNO	4.014.037	18,8%	4.448.283	1,7%	76.418	-12,9%	8.538.738	8,9%

Izvor: CRK

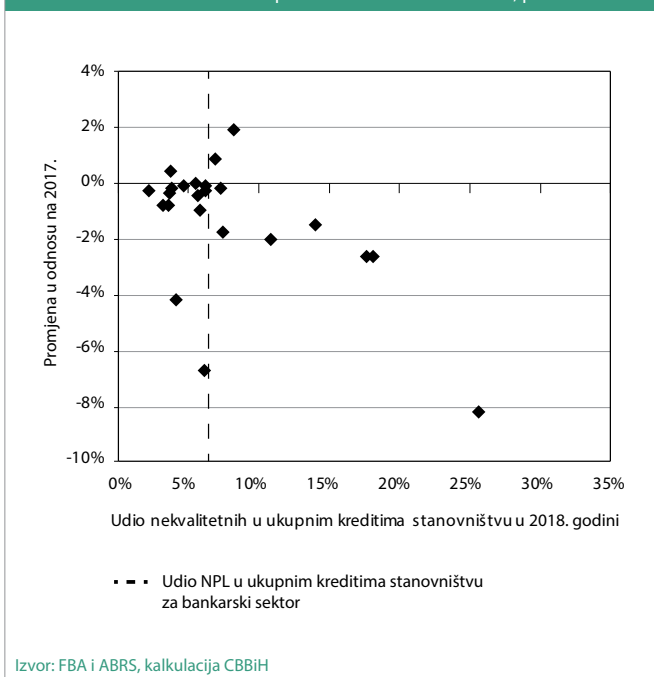
čine svega 2,7% ukupnih kredita stanovništvu, od mnogo većeg značaja je smanjenje učešća nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima stambene namjene sa 9,9% sa kraja 2017. godine na 6,4% na kraju 2018., čemu doprinosi i jači kreditni rast u ovoj kategoriji kredita.

Grafikon 4.6: Nekvalitetni krediti u sektoru stanovništva po namjeni

Posmatrajući kvalitet kreditnog portfolija u segmentu stanovništva po pojedinačnim bankama, evidentno je da se udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništva u 2018. godini smanjio kod većine banaka u sektoru, uključujući i banke s najvećom koncentracijom nekvalitetnih kredita (grafikon 4.7).

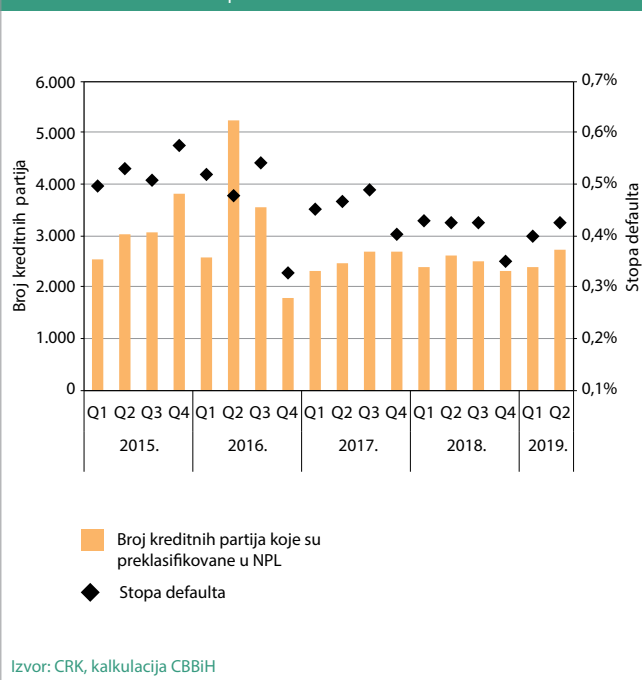
Grafikon 4.7: Nekvalitetni u ukupnim kreditima stanovništvu, po bankama

Pored indikatora učešća nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima, na kvartalnom nivou se prati i intenzitet pogoršanja urednosti otplate, odnosno preklasifikacija kredita iz kvalitetnih u kategorije nekvalitetnih kredita, kako prema broju kreditnih partija tako i prema iznosu preostalog zaduženja koje se koristi za izračun stope defaulta (eng. default rate)¹². Prema podacima iz CRK, broj kreditnih partija koje su od kraja 2017. do kraja 2018. godine preklasifikovane u nekvalitetne kredite ukazuje na blago slabljenje intenziteta pogoršanja kvaliteta kreditnog portfolija u sektoru stanovništva, s obzirom na to da je manji za 2,1% od broja kredita koji su u prethodnoj godini postali nekvalitetni. Međutim, stopa defaulta za kredite stanovništvu, koja je u 2018. godini iznosila 1,34%, nije se značajnije promijenila u odnosu na prethodnu godinu¹³.

Posmatrajući stopu defaulta na kvartalnom nivou, u prosjeku je niža u odnosu na prethodne tri godine, a broj kreditnih partija koje su preklasifikovane u nekvalitetne kredite u 2018. nije imao većih oscilacija po kvartalima. Kao i u slučaju prethodne dvije godine, najniža stopa defaulta je bila u četvrtom kvartalu 2018., dok su u drugom kvartalu 2019. godine stopa defaulta i broj preklasifikovanih partija kredita blago viši od kvartalnog prosjeka u 2018., što ukazuje na to da se određene kategorije domaćinstava i dalje suočavaju s problemima u otplati duga te se ne može zaključiti da se rizik smanjio u većoj mjeri (grafikon 4.8).

Grafikon 4.8: Kvartalna stopa defaulta

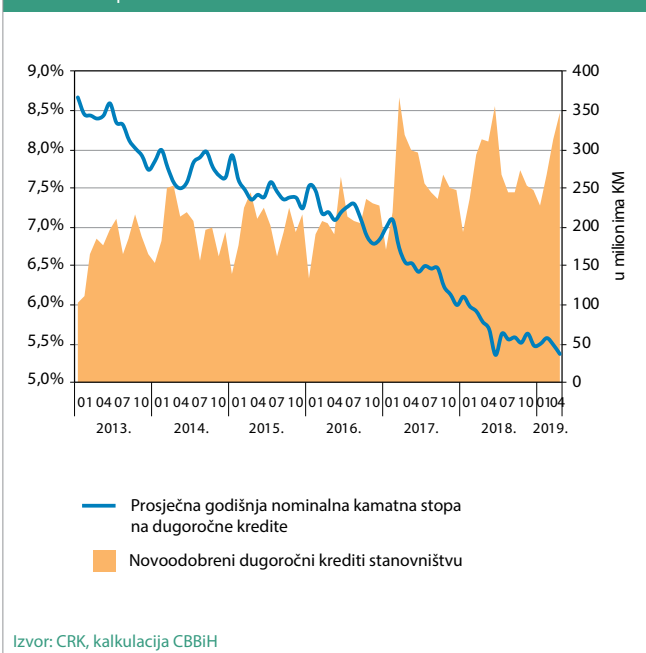

12 Stopa defaulta je izračunata kao omjer preostalog zaduženja po kreditima stanovništvu koji su u toku jednog perioda preklasifikovani u nekvalitetne kredite (kategorije C, D i E) i vrijednosti ukupnog portfolija kvalitetnih kredita (kategorije A i B) iz prethodnog perioda.

13 Stopa defaulta u 2017. godini je iznosila 1,36%.

Kao rezultat i dalje niskih kamatnih stopa na međunarodnim finansijskim tržištima i nastojanja banaka da ostvare veći tržišni udio u uslovima izražene konkurencije na bankarskom tržištu, kamatne stope na kredite stanovništvu nastavile su se snižavati i u 2018. godini, čak i bržim intenzitetom nego što je to bio slučaj u prethodnim godinama (grafikon 4.9). Prosječna nominalna kamatna stopa na dugoročne kredite u 2018. godini je iznosila 5,68% i niža je za 83 bazna poena u odnosu na prethodnu godinu, a trend pada kamatnih stopa je nastavljen i u prva četiri mjeseca 2019. godine. Povoljniji uslovi zaduživanja stanovništva jednim dijelom daju doprinos i rastu tražnje za kreditima. Prema podacima CBBiH, u kojima se pored novih kredita vode i već odobreni krediti po kojima je izvršen reprogram, u 2018. godini je odobreno 1,9% više novih dugoročnih kredita stanovništvu u odnosu na prethodnu godinu, dok je u prva četiri mjeseca odobreno za 11,6% više novih dugoročnih kredita stanovništvu u odnosu na isti period prethodne godine.

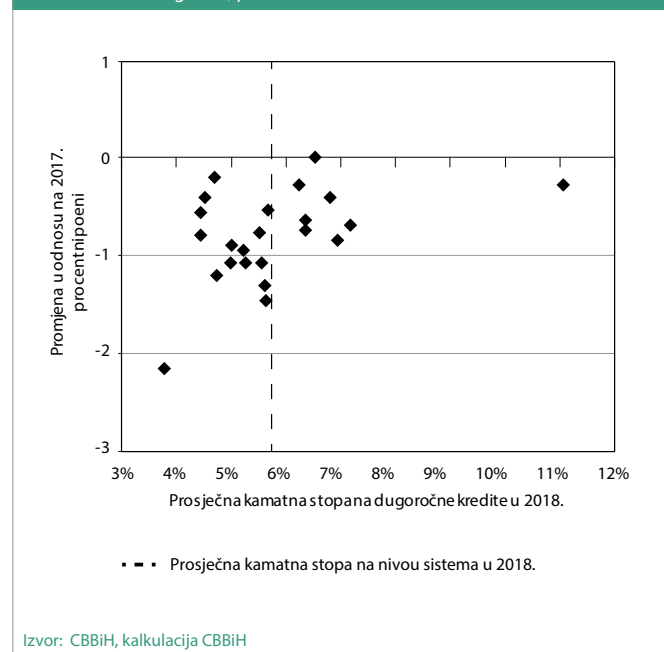
Grafikon 4.9: Novoodobreni dugoročni krediti i prosječne ponderisane kamatne stope

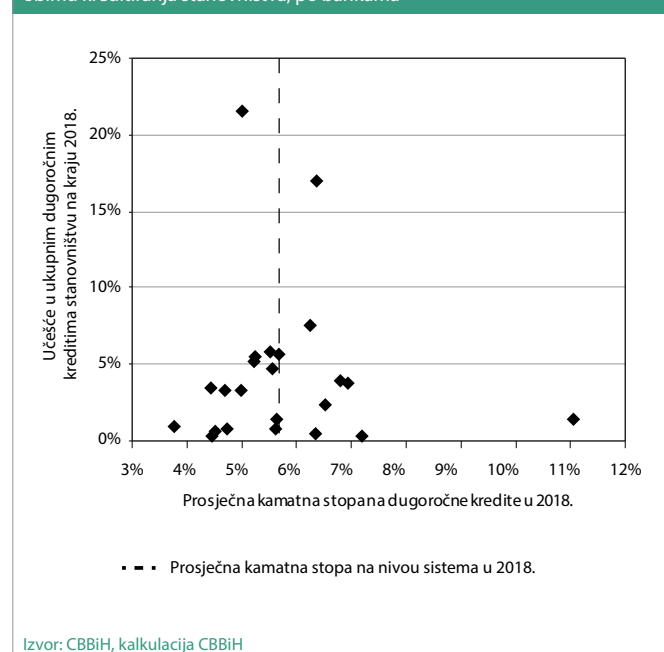
S obzirom na to da se nastavio trend niskih kamatnih stopa na međunarodnim finansijskim tržištima, većina banaka u BiH je bila u mogućnosti da nastavi voditi politiku nižih kamatnih stopa. Prosječna ponderisana kamatna stopa na novoodobrene dugoročne kredite stanovništvu u 2018. godini kod većine banaka se kretala u rasponu od 4,4% do 7,2%. Rast prosječne kamatne stope na dugoročne kredite zabilježen je samo u jednoj banci (grafikon 4.10). Veće odstupanje od prosječne kamatne

stope na dugoročne kredite se bilježi u slučaju jedne manje banke, kod koje su kamatne stope više u odnosu na kamatne stope ostalih banaka u sektoru, što je posljedica različitog modela poslovanja u odnosu na druge banke i nešto težeg pristupa povoljnijim izvorima finansiranja iz inostranstva te u slučaju jedne, takođe manje banke, kod koje je prosječna ponderisana kamatna stopa na dugoročne kredite stanovništvu zabilježila najviši pad u odnosu na prethodnu godinu (grafikoni 4.10 i 4.11).

Grafikon 4.10: Prosječne kamatne stope na dugoročne kredite stanovništvu odobrene u 2018. godini, po bankama

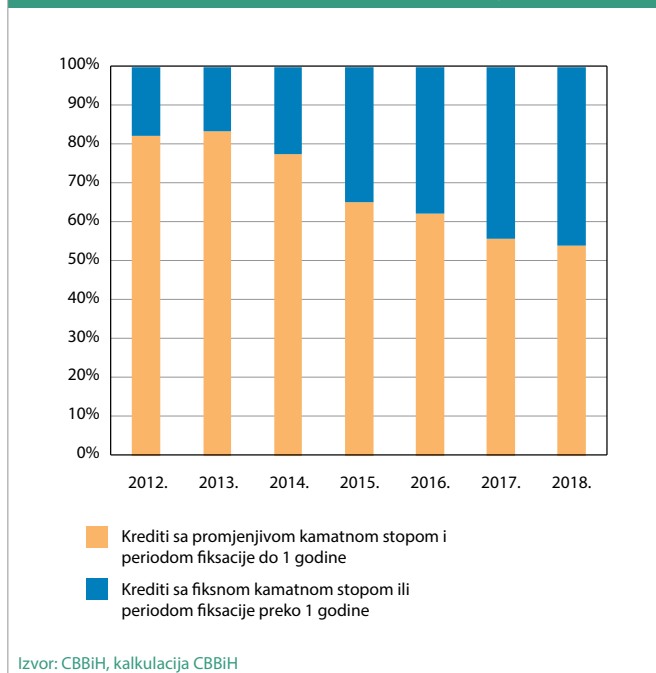

Grafikon 4.11: Kamatne stope na novoodobrene dugoročne kredite prema obimu kreditiranja stanovništva, po bankama

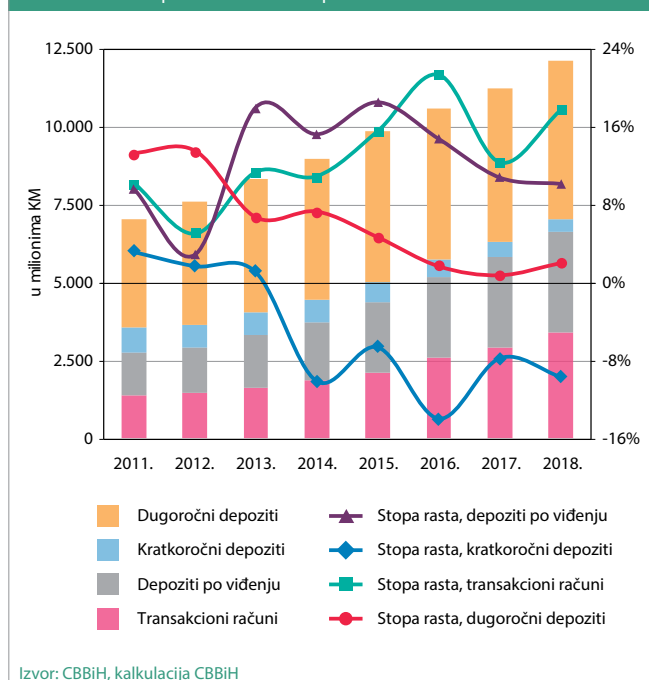
Iako su kamatne stope i početkom 2019. imale opadajući trend, te se do kraja godine ne očekuje rast kamatnih stopa kako u eurozoni tako i u BiH, izloženost domaćinstava riziku promjene kamatnih stopa se ne smije potcijeniti, posebno ako se uzme u obzir da u kreditima stanovništvu prevladavaju krediti odobreni s varijabilnom kamatnom stopom ili s periodom fiksacije kamatne stope do jedne godine. S obzirom na to da je neizvjestan jači rast raspoloživog dohotka stanovništva, čak i blaži rast kamatnih stopa bi za jedan dio domaćinstava predstavljao značajno opterećenje i otežao bi otplatu kreditnih obaveza. Iako kamatni rizik dobija na značaju u periodu kada se može očekivati rast kamatnih stopa na međunarodnim tržištima, on se posljednjih godina u bh. bankarskom sektoru djelimično ublažava povećanim obimom kreditiranja uz fiksnu kamatnu stopu ili produžavanjem perioda fiksacije kamatne stope. Takođe, prilikom reprogramiranja ranije odobrenih kredita često se zaključuju ugovori s povoljnijim uslovima po klijenta, među kojima je i fiksiranje kamatne stope koja je do tada bila promjenjiva. Trend smanjivanja udjela kredita s varijabilnom kamatnom stopom ili periodom fiksacije do jedne godine u novoodobrenim kreditima stanovništvu primjetan je od 2014. godine, a u 2018. godini ovi krediti su činili 53,8% ukupnih novoodobrenih kredita stanovništvu, što je za 1,8 procentnih poena manje u odnosu na kraj 2017. godine (grafikon 4.12).

Grafikon 4.12: Novoodobreni krediti prema periodu fiksacije kamatne stope

Iako su ukupni depoziti stanovništva nastavili rasti u 2018. godini, njihov rast je potaknut prvenstveno rastom sredstava na transakcionim računima i rastom depozita po viđenju, dok je rast oročenih depozita značajno usporen u protekle tri godine. Takođe, učešće depozita stanovništva u ukupnim depozitima kod komercijalnih banaka se smanjuje dvije godine uzastopno¹⁴. Prema podacima CBBiH, depoziti stanovništva su na kraju godine iznosili 12,15 milijardi KM, što je za 7,8% više u odnosu na iznos depozita stanovništva na kraju 2017. godine. Najveći doprinos rastu ukupnih depozita stanovništva daje rast sredstava na transakcionim računima (17,9%), kao i rast depozita po viđenju (10,2%). Dok kratkoročni oročeni depoziti stanovništva već petu godinu uzastopno bilježe negativnu stopu rasta, dugoročni depoziti u 2018. godini su rasli po znatno skromnijoj godišnjoj stopi od 2,2% (grafikon 4.13).

Grafikon 4.13: Depoziti stanovništva po ročnosti

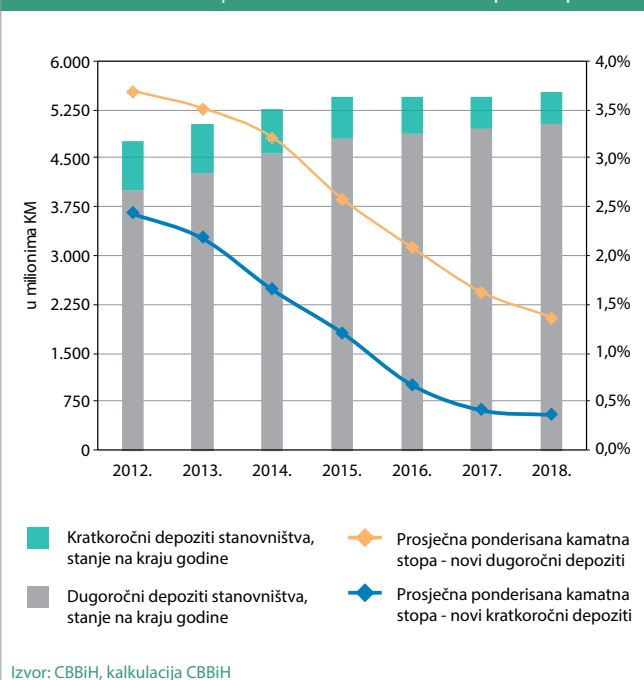
Rast ukupnih depozita stanovništva se ne može tumačiti kao indikator boljeg životnog standarda, a podaci o visokoj stopi nezaposlenosti i niskom nivou prosječne plate u BiH ukazuju na to da veći dio stanovništva nije u mogućnosti da štedi. U prilog tome da manji dio stanovništva ima mogućnost za štednju, a posebno za štednju značajnijeg iznosa sredstava, idu i podaci Agencije za osiguranje depozita (AOD) koji pokazuju da se depoziti koji premašuju iznos osiguranog štednog uloga od 50 hiljada KM, a na koje se odnosi polovina ukupnog iznosa depozita stanovništva nalazi na malom broju depozitnih računa, svega 1,6% od ukupnih depozitnih računa stanovništva, kao i da ovi depoziti bilježe veći relativni rast kako u pogledu broja depozitnih

14 U 2018. učešće depozita stanovništva u ukupnim depozitima u bankarskom sektoru se smanjilo za 1,5 procentnih poena u odnosu na kraj 2017. godine te za 4,2 procentna poena u odnosu na kraj 2016. godine.

računa tako i u pogledu iznosa depozita. Takođe, prosječni iznos sredstava po jednom depozitnom računu ukazuje na to da u kategoriji depozita stanovništva do 50 hiljada KM prevladavaju depozitni računi s manjim iznosima sredstava, s obzirom na to da su ovdje uključeni i svi tekući računi stanovništva¹⁵.

Pod uticajem niskih kamatnih stopa na međunarodnim finansijskim tržištima pasivne kamatne stope su nastavile padati i u 2018. godini, što se negativno odražava na nivo štednje stanovništva. Prosječna ponderisana kamatna stopa na depozite stanovništva s dogovorenim dospijanjem (oročeni depoziti) u 2018. godini je iznosila 1,21% i za 21 bazni poen je niža u odnosu na prethodnu godinu, dok su prosječne ponderisane kamatne stope na dugoročne i kratkoročne depozite stanovništva niže za 25, odnosno za 5 baznih poena (grafikon 4.14). U prva četiri mjeseca 2019. prosječna ponderisana kamatna stopa na nove depozite nije se značajnije promijenila u odnosu na nivo iz 2018. godine.

Grafikon 4.14: Oročeni depoziti stanovništva i kamatne stope na depozite

15 Prosječni iznos sredstava na depozitnom računu u kategoriji depozita do 50 hiljada KM na kraju 2018. godine je iznosio 2.233 KM.

5. Preduzeća

Nastavak trenda smanjenja kreditnog rizika, uz nešto slabiju kreditnu aktivnost, predstavljaju osnovna obilježja u sektoru preduzeća u 2018. godini. Rast bruto dodane vrijednosti zabilježen je u gotovo svim djelatnostima, a u djelatnostima u kojima je ostvaren značajniji rast bruto dodane vrijednosti zabilježena je i jača kreditna aktivnost. U finansiranju svojih poslovnih aktivnosti sektor preduzeća se, kao i prethodnih godina najviše oslanjao na kreditnu podršku banaka. Iako je udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima preduzeća relativno visok i u 2018. godini, evidentno je poboljšanje ovog indikatora u većini djelatnosti. Prosječne kamatne stope na kredite zadržale su opadajući trend, što je omogućavalo zaduženje preduzeća po relativno povoljnim uslovima. Valutni rizik i dalje ne predstavlja značajniji izvor rizika, dok je kamatni rizik blago smanjen.

Obim vanjskotrgovinske razmjene u 2018. godini zabilježio je povećanje usljed rasta vrijednosti uvoza i izvoza, međutim rast je bio slabiji u odnosu na prethodnu godinu. Stopa rasta izvoza u 2018. godini iznosila je 7,6%, dok je uvoz rastao po stopi od 6%. Iako sve glavne grupe izvoznih proizvoda bilježe povećanje nominalne vrijednosti izvoza, u posljednja dva kvartala evidentirano je usporavanje izvoza roba, što se može povezati s usporavanjem ekonomskog rasta u većini ključnih vanjskotrgovinskih partnera BiH. U pojedinim grupama proizvoda povećanje nominalne vrijednosti izvoza rezultat je povećanja izvezenih količina, dok je u drugim cjenovni efekat imao značajniji uticaj. Najznačajniji izvozni proizvod i dalje su Bazni metali, odnosno *Željezo i čelik* i *Aluminij i proizvodi od aluminija*, međutim rast izvoza ovih proizvoda oslabio je u odnosu na prethodnu godinu usljed otežanog poslovanja strateškog preduzeća u aluminijskoj industriji i manjeg obima proizvodnje gotovih metalnih proizvoda. U ovoj kategoriji proizvoda stopa rasta izvoza u 2018. godini iznosila je 15,9% i bila je niža za 10,8 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu. Zahvaljujući povoljnim hidrološkim prilikama i rastu berzanskih cijena, izvoz električne energije veći je za 24% u odnosu na prethodnu godinu, čime je BiH ostvarila rekordan izvoz električne energije. Rast izvoza u oblasti drvne industrije u BiH nastavljen je i tokom 2018. godine, iako je stopa rasta dosta manja u odnosu na prethodnu godinu. U grupi *Drvo i proizvodi od drveta* na znatno manji rast nominalne vrijednosti izvoza u odnosu na prethodnu godinu, uticao je pad prerađivačke industrije koji je zabilježen, između ostalih, i u grani *Prerada drva i proizvoda od drva i pluta*. Ostvarena vrijednost robnog uvoza u 2018. godini iznosila je 19,3 milijarde KM i u odnosu na prethodnu godinu veća je za 1,1 milijardu KM.

Kao i na strani izvoza, sve glavne grupe uvoznih proizvoda zabilježile su povećanje nominalne vrijednosti uvoza. Povećanje uvoza, posljedica je povećane potrošnje i potražnje za uvoznim robama, ali i inflatornih pritisaka i povećanja cijena na tržištima uvezenih roba. Kretanje opšteg nivoa cijena, mjereno indeksom potrošačkih cijena, pokazuje nastavak inflatornih pritisaka u 2018. godini i on je najvećim dijelom uzrokovan povećanjem akciza na naftu i naftne proizvode. U kategoriji s najvećom nominalnom vrijednošću uvoza, *Bazni metali*, rast vrijednosti uvoza determinisan je snažnim rastom uvezene količine *Aluminija i proizvoda od aluminija*, uz istovremeni pad uvozne cijene. U druge dvije grupe proizvoda (*Željezo i čelik*, *Proizvodi od željeza i čelika*) zabilježeno je povećanje uvoznih količina, kao i uvozne cijene. U kategoriji *Mineralna goriva*, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije, rast vrijednosti uvoza determinisan je prvenstveno cjenovnim efektom, odnosno cijenama nafte na svjetskom tržištu. Vrijednost uvoza električne energije u 2018. godini manja je za 43,6% i iznosi 178,9 miliona KM. Vrijednost uvoza *Prehrambenih prerađevina* rasla je po nešto manjoj stopi od prethodne godine (2,56%), pri čemu su kod jedne grupe uvoznih proizvoda u ovoj kategoriji (*Pića, alkoholi i sirće*) i dalje prisutni deflatorni pritisci. U tabeli A4 u Statističkom dodatku prikazane su grupe s najvećim udjelom u vanjskotrgovinskoj razmjeni te procijenjeni cjenovni efekti i efekti promjene u obimu izvezenih i uvezenih roba na vrijednost izvoza i uvoza u najznačajnijim robnim grupama u odnosu na 2017. godinu.

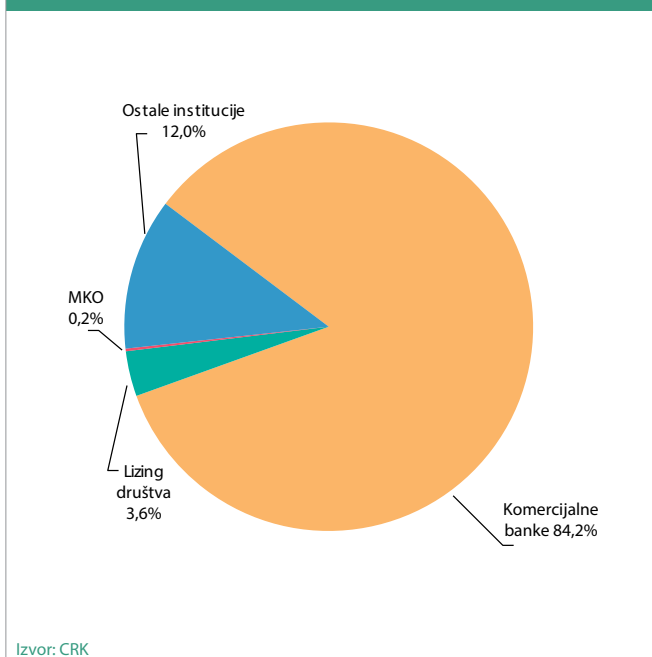
U 2018. godini nastavljen je blagi oporavak ekonomske aktivnosti u BiH, a u djelatnostima koje su zabilježile značajniji rast bruto dodane vrijednosti zabilježena je i jača kreditna aktivnost u preduzećima. Rast bruto dodane vrijednosti u 2018. godini registrovan je u skoro svim djelatnostima, osim djelatnosti: E (*Snabdijevanje vodom*; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom), P (*obrazovanje*) i S (*Ostale uslužne djelatnosti*). Najviše stope rasta bruto dodane vrijednosti tokom 2018. godine bilježe djelatnosti D (*Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija*) i G (*Trgovina na veliko i malo*). Nakon prošlogodišnjeg pada, bruto dodana vrijednost u djelatnosti A (*Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov*) bilježi značajniji rast od 6,8%. Kreditna aktivnost banaka prema preduzećima koje posluju u navedene tri djelatnosti bila je intenzivnija.

Prema podacima iz CRK, ukupna zaduženost pravnih lica prema svim grupama finansijskih posrednika na kraju

2018. godine iznosi 12,8 milijardi KM. Mjereno udjelom u BDP-u, ukupna zaduženost preduzeća prema svim grupama finansijskih posrednika iznosi 39,0% BDP-a. Zaduzenost sektora preduzeća na domaćem finansijskom tržištu, najvećim dijelom se odnosi na zaduzenost prema bankarskom sektoru. Zaduzivanje na tržištu kapitala i dalje je neznatno. Zaduzenost pravnih lica u bankarskom sektoru čini 84,2% ukupnog duga prema svim finansijskim posrednicima u BiH (grafikon 5.1).

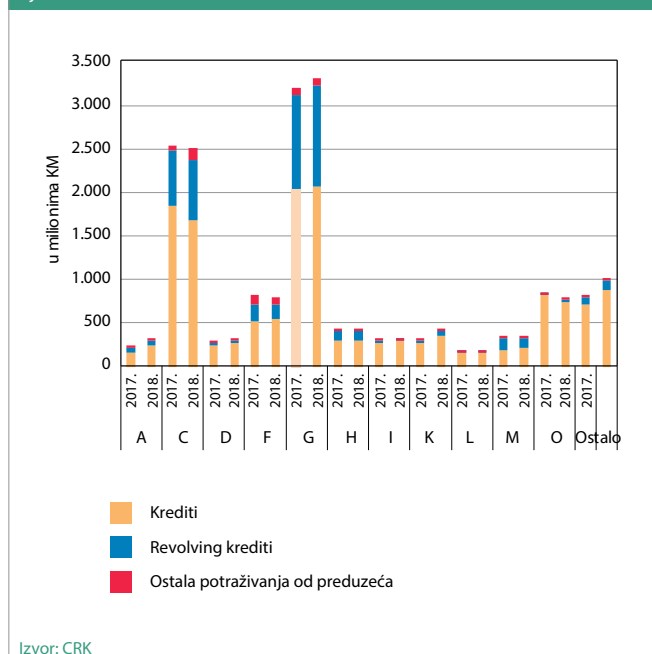
Grafikon 5.1: Potraživanja od preduzeća prema tipu zaduzenja na kraju 2018.

Ukupan dug pravnih lica prema bankama u BiH iznosi 10,8 milijardi KM ili 32,9% BDP-a. U strukturi bankarskih potraživanja od pravnih lica, potraživanja po osnovu klasičnih i revolving kredita, kao i prošle godine, čine najznačajniji dio ukupnih potraživanja, dok su potraživanja po osnovu garancija, akreditiva i faktoringa i dalje zanemariva (grafikon 5.2).

Posmatrano prema ekonomskim djelatnostima, izloženost bankarskog sektora u BiH, kao i prethodne godine, najveća je prema preduzećima iz djelatnosti *Trgovina i Prerađivačka industrija*. Potraživanja bankarskog sektora prema preduzećima iz ove dvije djelatnosti čine 54% ukupnih potraživanja, što je za 2,8 procentnih poena manje u odnosu na prethodnu godinu. Učešće potraživanja prema preduzećima iz djelatnosti *Trgovina* u ukupnim potraživanjima banaka nastavlja se smanjivati te je u 2018. godini niže za jedan procentni poen, a istovremeno je zabilježeno i smanjenje učešća potraživanja prema preduzećima iz djelatnosti *Prerađivačka industrija* od 1,79 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu.

Grafikon 5.2: Potraživanja od preduzeća prema tipu i odabranim djelatnostima u 2018.

- A - Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov
- C - Prerađivačka industrija
- D - Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija
- F - Građevinarstvo
- G - Trgovina na veliko i malo; popravak motornih vozila i motocikala
- H - Prevoz i skladištenje
- I - Djelatnosti pružanja smještaja, te pripreme i usluživanja hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)
- K - Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja
- L - Poslovanje nekretninama
- M - Stručne, naučne i tehničke djelatnosti
- O - Javna uprava i odbrana, obavezno socijalno osiguranje
- OSTALO:
- E - Snabdijevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom, te djelatnosti sanacije okoliša
- J - Informacije i komunikacije
- N - Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti
- P - Obrazovanje
- Q - Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite
- R - Umjetnost, zabava i rekreacija
- S - Ostale uslužne djelatnosti

U 2018. godini zabilježen je nastavak povećanja zaduzenosti pravnih lica po osnovu klasičnih kredita. Ostatak duga po osnovu klasičnih kredita pravnih lica na kraju 2018. godine iznosi 7,87 milijardi KM, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja povećanje od 6,0%. Najveći doprinos rastu duga po osnovu klasičnih kredita u 2018. godini dao je rast zaduzenosti preduzeća u djelatnosti *Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja*, za čak 42,5% u odnosu na prethodnu godinu. Takođe, rast duga bilježi se i u djelatnostima *Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov, Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite* i *Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija*. Rast potraživanja po osnovu klasičnih kredita zabilježen je u djelatnostima u kojima je u 2018. godini zabilježen značajniji rast bruto dodane vrijednosti. Usljed rasta obima proizvodnje

iz djelatnosti *Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija* te usljed povećanja izvoza, podrška banaka u ovoj djelatnosti bila je snažnija. Slično je i s djelatnosti *Trgovina na veliko i malo* koja posljednjih godina bilježi rast udjela u bruto dodanoj vrijednosti, što je rezultiralo većom finansijskom podrškom domaćih kreditnih institucija prema preduzećima iz ove djelatnosti. S druge strane, u djelatnosti *Prerađivačka industrija*, koja je u 2018. godini dala skroman doprinos rastu ekonomske aktivnosti, evidentiran je značajniji pad kreditne zaduženosti u 2018. godini.

U 2018. godini bilježi se i povećanje potraživanja pravnih lica za finansiranjem obrtnih sredstava putem revolving kredita. Prema podacima iz CRK, u 2018. registrovano je povećanje odobrenog i iskorištenog iznosa po osnovu revolving kredita. Stopa rasta zaduženosti po osnovu revolving kredita iznosi 6,4%, a ukupan dug sektora preduzeća po ovoj kategoriji kredita iznosi 2,5 milijardi KM. Ukupnom rastu zaduženosti po ovoj kategoriji kredita najviše su doprinijela preduzeća iz djelatnosti *Trgovina, Prerađivačka industrija, Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov*. U djelatnosti *Trgovine i Poljoprivrede*, povećanje ekonomske aktivnosti praćeno je i povećanjem kreditne aktivnosti, a dug je u 2018. godini povećan kako po osnovu klasičnih tako i po osnovu revolving kredita.

U 2018. godini kreditna aktivnost u sektoru nefinansijskih preduzeća je usporena u odnosu na prethodnu godinu. Tokom 2018. godine sektoru nefinansijskih privatnih preduzeća od strane komercijalnih banaka u BiH odobreno je 3,77 milijardi KM kredita, što u odnosu na prethodnu godinu predstavlja smanjenje od 9,8%. U 2018. godini finansiranje većih investicijskih projekata u sektoru nefinansijskih preduzeća kreditima banaka bilo je slabije, imajući u vidu da je iznos novoodobrenih dugoročnih plasmana u kategoriji preko jedan milion eura manji za 21,3%, u odnosu na prethodnu godinu.

Nakon višegodišnjeg trenda smanjenja udjela kredita s ugovorenom ročnosti preko 10 godina u 2018. godini zabilježeno je povećanje udjela ovih kredita za 1,2%. Prema podacima iz CRK, u 2018. godini došlo je do povećanja duga u apsolutnim iznosima u svim kategorijama ročnosti. U sektoru preduzeća prema ugovorenoj ročnosti prevladavaju dugoročni krediti s udjelom od 89,6%. Udio kredita s ugovorenom ročnošću do jedne godine nije se značajnije promijenio u odnosu na 2017. godinu (tabela 5.1). Posmatrajući strukturu dugoročnih kredita, najveće učešće i dalje imaju krediti s ugovorenom ročnošću od 5 do 10 godina

(39,8%), a za razliku od prethodnih godina, u 2018. blago je povećan udio kredita s ugovorenom ročnosti preko 10 godina u ukupnim dugoročnim kreditima.

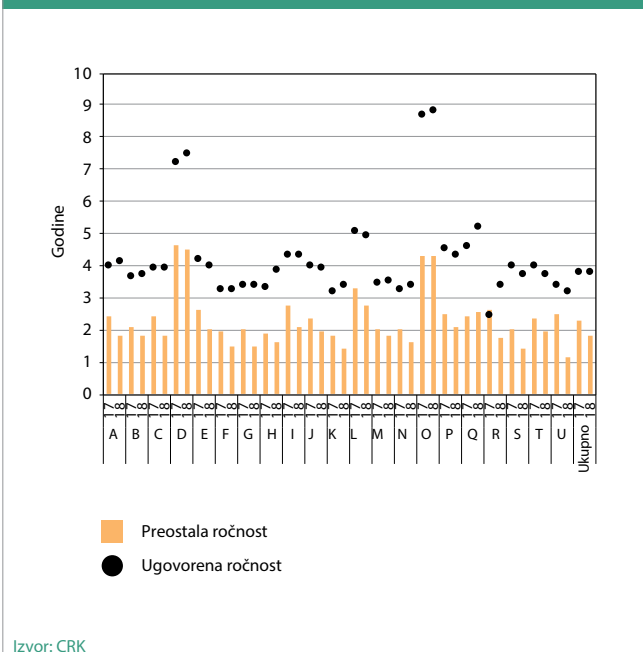
Tabela 5.1 : Krediti preduzećima, ročna i valutna struktura ostatka duga

Ročnost	u hiljadama KM					
	Ostatak duga i dospjela nenaplaćena glavica					
	Kreditni u stranjoj valuti i krediti s valutnom klauzulom					
	BAM	EUR	CHF	USD	KWD	UKUPNO
do 1 godine	427.778	310.093	0	81.238	0	819.110
1 - 3 godine	692.628	501.712	0	25.787	0	1.220.127
3 - 5 godina	568.157	816.639	509	0	431	1.385.736
5 - 10 godina	944.043	2.187.626	275	0	559	3.132.502
preko 10 godina	363.721	950.795	866	521	43	1.315.946
UKUPNO	2.996.327	4.766.865	1.650	107.546	1.033	7.873.421

Izvor: CRK

Prosječna ugovorena ročnost klasičnih kredita, prema podacima iz CRK, u 2018. iznosi 3,7 godina, dok prosječno dospjeće kredita na kraju 2018. iznosi 1,8 godine (grafikon 5.3).

Grafikon 5.3: Ugovorena i preostala ročnost klasičnih kredita po djelatnostima u 2017. i 2018.

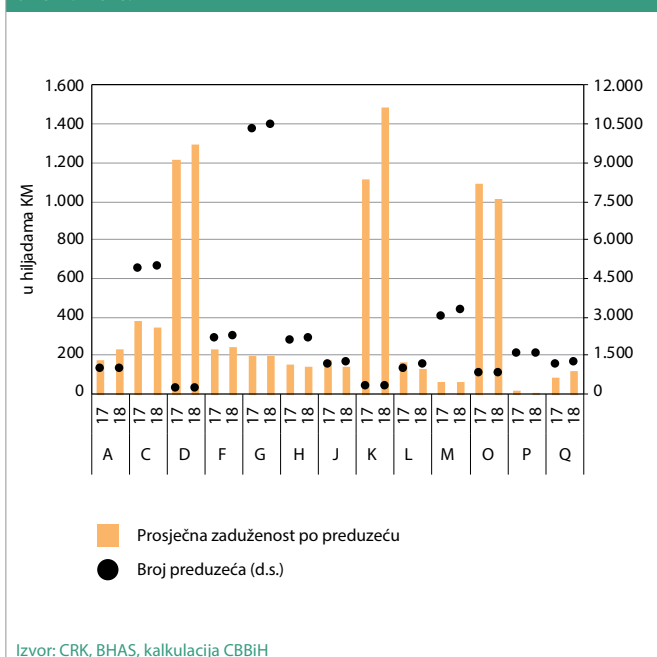

Izvor: CRK

U odnosu na prethodnu godinu, prosječna ročnost klasičnih kredita u sektoru preduzeća je smanjena. Ugovorena ročnost klasičnih kredita u 2018. ostala je na nivou iz prethodne godine, dok je preostalo dospjeće skraćeno za 0,45 godina. Posmatrajući prosječnu ročnost prema ekonomskim djelatnostima, najduža ugovorena kao i preostala ročnost na kraju 2018. godine zabilježena je u djelatnostima: *Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija* - D i Djelatnosti

zdravstvene i socijalne zaštite - Q. U 2018. godini, u djelatnosti D zabilježeno je i najveće produženje ugovorene ročnosti, dok je prosječni rok do dospijea skraćen. Takođe, povećanje učešća bruto dodane vrijednosti koju bilježi ova djelatnost, kao i rast prosječne zaduženosti, djelimično su rezultat povećanja broja preduzeća u ovoj djelatnosti. Kod preduzeća iz djelatnosti C - Prerađivačka industrija, ugovorena ročnost se blago povećala, dok se preostala ročnost smanjila za 0,13 godina. Takođe, broj preduzeća iz ove djelatnosti se povećao, dok se prosječna zaduženost preduzeća smanjila. Ugovorena ročnost preduzeća iz djelatnosti G - Trgovina na veliko i malo ostala je na istom nivou kao prethodne godine, dok preostala ročnost bilježi smanjenje za 0,49 godina. Slično kao i kod djelatnosti C, djelatnost G takođe bilježi veći broj preduzeća, a smanjenje prosječne ročnosti (grafikon 5.4)¹⁶.

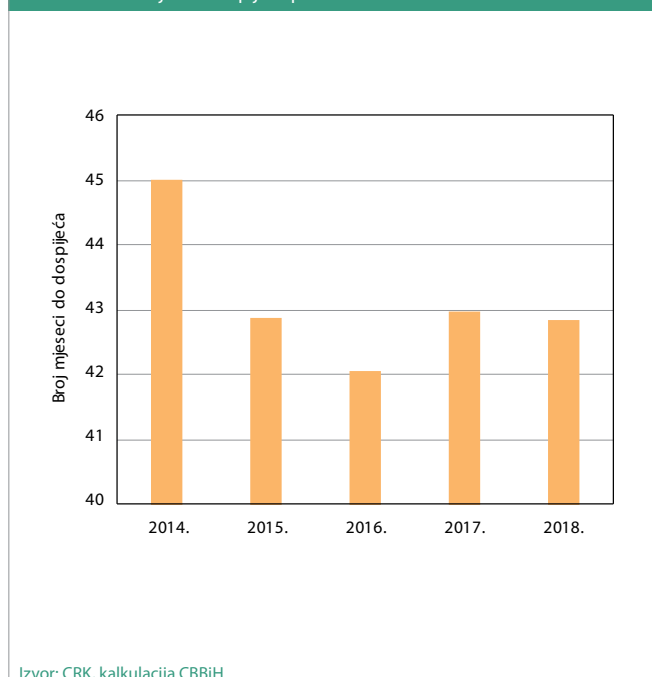
Grafikon 5.4: Prosječna zaduženost preduzeća po odabranim djelatnostima u 2017. i 2018.

Izvor: CRK, BHAS, kalkulacija CBBiH

Prosječno ponderisano dospijea kredita¹⁷ u sektoru preduzeća izračunato prema preostaloj ročnosti na kraju 2018. godine iznosi 42,85 mjeseci i u odnosu na prethodnu godinu kraće je za 0,13 mjeseci.

Grafikon 5.5: Prosječno dospijea po kreditima

Izvor: CRK, kalkulacija CBBiH

Poredeći s prethodnom godinom, izloženost sektora preduzeća valutnom riziku nije se značajnije mijenjala te valutni rizik u postojećim okolnostima i dalje ne predstavlja značajan nivo rizika po poslovanje preduzeća. U 2018. godini nastavljen je trend povećanja izloženosti sektora preduzeća u domaćoj valuti, što ukazuje na smanjenje valutnog rizika. Najveći dio duga sektora preduzeća denominiran je u euro kao sidrenoj valuti u aranžmanu valutnog odbora. Valutni rizik u ovakvim okolnostima, ne predstavlja značajniji izvor rizika koji bi eventualno doveo u pitanje poslovanje bh. preduzeća ili ugrozio finansijsku stabilnost. Dug preduzeća po osnovu klasičnih kredita denominiran ili indeksiran u euro valuti, na kraju 2018. godine iznosi 60,5% od ukupnih potraživanja banaka od sektora preduzeća. U odnosu na prethodnu godinu, njihovo učešće je smanjeno za 2,7 procentnih poena. Istovremeno, povećano je učešće kredita odobrenih u domaćoj valuti za 2,5 procentnih poena, te je na kraju 2018. godine ostatak duga po osnovu ovih kredita činio 38,1%

¹⁶ Podaci o broju preduzeća su preuzeti od Agencije za statistiku BiH iz Informacije Jedinice Statističkog poslovnog registra 30.06.2018., a odnose se na broj preduzeća na dan 30.06.2017. i 30.06.2018. godine.

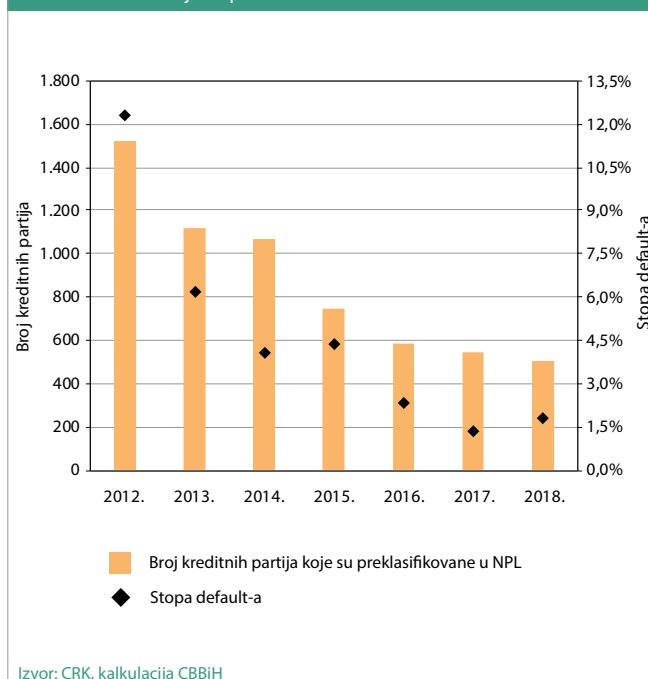
¹⁷ Prilikom računanja prosječnog dospijea kredita korišteni su podaci o kreditima na kraju godine koje komercijalne banke izvještavaju u CRK. Prosječno dospijea kredita na kraju svake godine izračunato je kao ponderisani prosjek preostalog dospijea, gdje je kao ponder korišten ostatak duga po svakom pojedinačnom kreditu.

ukupne zaduženosti sektora preduzeća. Učešće duga denominiranog u ostalim valutama iznosi svega 1,4%. Posmatrano po kategorijama ročnosti, u kategoriji ročnosti do 1 godine i od 1 do 3 godine najveći dio duga denominiran je u KM valuti, dok u svim ostalim kategorijama ročnosti najveći dio duga je denominiran u euru. Tabela A.6 u Statističkom dodatku prikazuje valutnu strukturu duga po ekonomskim djelatnostima.

Kreditni rizik sektora preduzeća u 2018. godini blago je smanjen, iako i dalje postoji relativno visok nivo nekvalitetnih kredita ovog sektora u bilansima banaka. Udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u sektoru preduzeća na kraju 2018. godine iznosio je 10,79%. Iako po nešto nižoj stopi u odnosu na prethodnu godinu, trend smanjenja nekvalitetnih kredita u sektoru preduzeća nastavljen je i u 2018. godini. Nekvalitetni krediti u 2018. godini manji su za 1,52% u odnosu na prethodnu godinu. U prethodnim periodima poduzimane su aktivnosti u bankama na rješavanju problema nekvalitetnih kredita prodajom dijela portfolija nekvalitetnih kredita kompanijama ovlaštenim za otkup potraživanja, kao i trajnim otpisom nekvalitetnih potraživanja. Posljedično, kod većine banaka u sistemu zabilježen je niži nivo kreditnog rizika koji proizilazi iz poslovanja sa sektorom preduzeća. Posmatrajući kvalitet kreditnog portfolija po djelatnostima, u skoro svim grupama ekonomskih djelatnosti registrovano je smanjenje nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima u 2018. godini, izuzev u djelatnostima Poljoprivreda, Građevinarstvo i Ugostiteljstvo. Značajno smanjenje nekvalitetnih u ukupnim kreditima registrovano je u djelatnosti Finansijsko posredovanje (10,60%), što je ujedno i najveće procentualno smanjenje udjela nekvalitetnih u ukupnim kreditima u sektoru preduzeća.

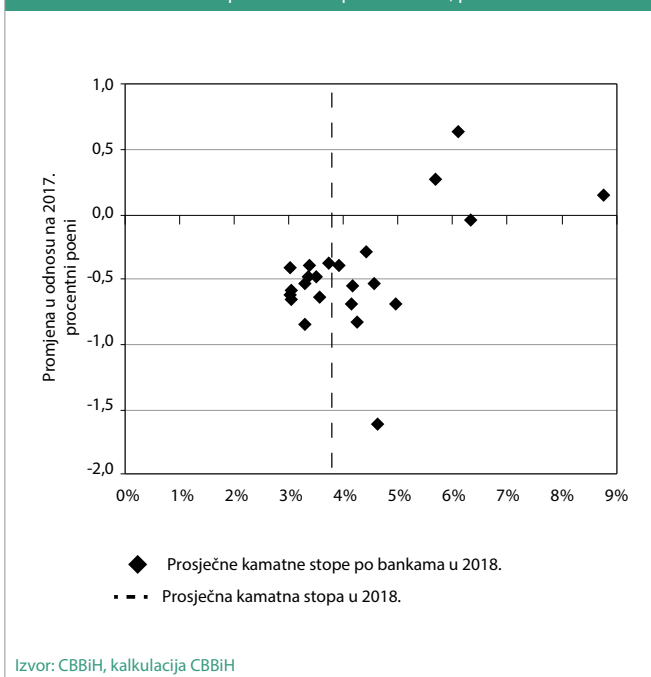
U sektoru preduzeća u 2018. godini i pored registrovanog smanjenja nekvalitetnih kredita, registrovana je veća stopa defaulta u odnosu na prethodnu godinu. Stopa defaulta u 2018. godini u sektoru preduzeća iznosila je 1,76%, što je za 0,42 procentna poena više u odnosu na prethodnu godinu. Iako je nešto veći iznos kredita koji su u odnosu na prethodnu godinu prešli iz kvalitetnih u nekvalitetne, u proteklih šest godina evidentan je trend poboljšanja urednosti u otplati kredita preduzeća, čemu u prilog govori i kontinuirano smanjenje broja kreditnih partija koje prelaze iz kvalitetnih u nekvalitetne.

Grafikon 5.6: Godišnja stopa default-a

Trend snižavanja kamatnih stopa na novoodobrene kredite u sektoru nefinansijskih preduzeća nastavljen je i tokom 2018. godine. Prema podacima CBBiH, prosječna kamatna stopa u sektoru nefinansijskih preduzeća u 2018. godini je iznosila 3,80% i u odnosu na prethodnu godinu niža je za 0,59%. Izuzimajući dvije banke, kod svih ostalih banaka u sistemu, zabilježen je pad prosječne kamatne stope. Prosječna kamatna stopa kretala se u rasponu od 3% do 8,75%, pri čemu je donja granica navedenog raspona niža za 41 bazni poen, dok je gornja granica u odnosu na prethodnu godinu viša za 15 baznih poena. U 2018. godini prosječna kamatna stopa na novoodobrene kredite u domaćoj valuti nešto je niža u odnosu na prethodnu godinu i iznosi 3,75%. Prosječna kamatna stopa na novoodobrene kredite indeksirane u stranoj valuti, takođe je smanjena u odnosu na prethodnu godinu sa 4,48% na 3,86%. Na pad kamatnih stopa na domaćem bankarskom tržištu, prvenstveno su uticali povoljni finansijski uslovi na međunarodnim tržištima i dalje niski troškovi finansiranja banaka. Pad kamatnih stopa takođe se može povezati s konkurencijom između banaka na domaćem bankarskom tržištu i visokim nivoom likvidnosti. Značajno smanjenje kamatnih stopa registrovano je kod banaka koje pretendiraju da uđu u grupu tržišnih lidera u sektoru preduzeća, odnosno kod banaka koje nastoje zadržati pozicije tržišnih lidera. Sve dok banke budu u prilici da zadrže neto kamatne marže na prihvatljivom nivou, uz nepromijenjene makroekonomske prilike i monetarne politike vodećih centralnih banaka, uz pad pasivnih kamatnih stopa, moći će nastaviti politiku niskih aktivnih kamatnih stopa.

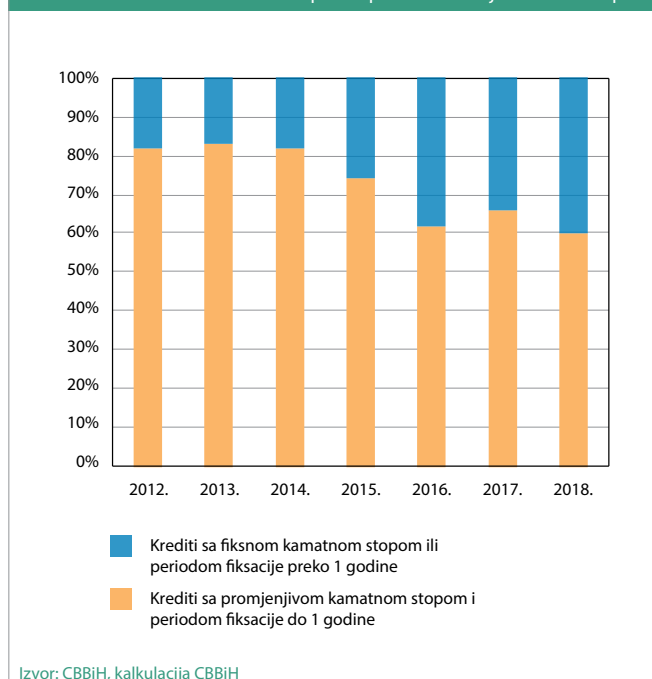
Grafikon 5.7: Kamatne stope na kredite preduzećima, po bankama

Iako je tokom 2018. godine došlo do blagog smanjenja izloženosti kamatnom riziku sektora preduzeća, usljed nešto intenzivnijeg kreditnog zaduženja uz fiksnu kamatnu stopu, kamatni rizik u ovom sektoru je i dalje značajan. U strukturi novoodobrenih kredita u 2018. godini, udio kredita s promjenjivom kamatnom stopom odnosno inicijalnim periodom fiksacije kamatne stope do jedne godine iznosi 60% i manji je za 5,7% u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 5.8). Nakon što je prethodne godine zaustavljen

višegodišnji pad udjela ovih kredita, trend pada je nastavljen u 2018. godini, pa je posmatrano od 2012. godine učešće ovih kredita palo sa 82% na 60%. Udio novoodobrenih kredita s periodom fiksacije kamatne stope u periodu od 1 do 5 godina iznosi 14,6%, dok udio kredita s fiksnom kamatnom stopom u periodu preko 5 godina iznosi 22,4%. Udio kredita s promjenjivom kamatnom stopom, odnosno inicijalnim periodom fiksacije kamatne stope u periodu preko 5 godina u odnosu na prethodnu godinu povećan je za 12,5%.

Grafikon 5.8: Novoodobreni krediti prema periodu fiksacije kamatne stope

6. Finansijski posrednici

Blagi rast ekonomske aktivnosti u zemlji povoljno je uticao na jačanje stabilnosti i oporavak poslovanja finansijskog sistema u BiH. Ukupna aktiva finansijskih posrednika tokom 2018. godine nastavila je bilježiti rast, pri čemu i dalje dominantan uticaj na porast aktive ima bankarski sektor (tabela 6.1).

6.1 Bankarski sektor

U 2018. godini u bankarskom sektoru BiH je zabilježen nastavak pozitivnih trendova iz prethodne godine. Na nivou sektora iskazani su viši indikatori kapitaliziranosti, nastavljen je trend poboljšanja kvaliteta aktive i visoka likvidnost. Indikatori profitabilnosti su zadržani na visokom nivou, i tek su nešto niži u odnosu na prethodnu godinu. Prvi put nakon šest godina zaustavljen je trend intenzivnog rasta operativnih prihoda, koji su u posljednjih nekoliko godina predstavljali značajan generator profitabilnosti u bankarskom sektoru. Limitirane mogućnosti značajnijeg rasta operativnih prihoda, uz niže neto kamatne marže, koje banke ostvaruju u posljednje dvije godine, mogle bi u narednom periodu predstavljati ograničenje daljnjem rastu profitabilnosti. I pored slabljenja kreditnog rizika, nivo nekvalitetnih kredita još uvijek je visok, naročito u sektoru nefinansijskih preduzeća u kojem je zabilježena slabija kreditna aktivnost u odnosu na prethodnu godinu. U 2018. godini nastavljeno je smanjenje preostale ročnosti ukupnih obaveza bankarskog sektora. Iako nije izražen rizik, odnosno ne postoje ograničenja na strani ponude kredita, nepovoljna ročna struktura izvora može predstavljati limitirajući faktor za dugoročno kreditiranje.

U uslovima i dalje niskih kamatnih stopa, nije došlo do materijalizacije kamatnog rizika u sektorima nefinansijskih preduzeća i stanovništva, ali je izloženost riziku i dalje značajna i predstavlja potencijalnu izloženost banaka kreditnom riziku.

Bilansna suma bankarskog sektora nastavila je bilježiti dinamičan rast u 2018. godini, koji je na godišnjem nivou iznosio 9,6%, čime je udio aktive bankarskog sektoru u nominalnom BDP-u dostigao dosad najveći zabilježeni nivo od 91,6% (grafikon 6.1). Snažan rast depozita domaćih rezidentnih sektora i rast kreditnog portfolija i likvidnih instrumenata obilježili su ključna kretanja u bilansima banaka u 2018. godini. Rast kreditne aktivnosti blago je usporio u odnosu na prethodnu godinu, pri čemu je slabiji intenzitet kreditne aktivnosti zabilježen u sektoru privatnih nefinansijskih preduzeća. Istovremeno, snažniji kreditni rast ostvaren je u sektoru stanovništva. U 2018. godini rast portfolija vrijednosnih papira u najvećoj mjeri ostvaren je povećanjem investicija u strane dužničke vrijednosne papire, dok je udio entitetskih vrijednosnih papira u portfolijima banaka znatno niži u odnosu na ranije periode. Obaveze prema rezidentima nastavile su bilježiti dinamičan rast, a suprotno prethodnim trendovima zabilježen je porast obaveza prema nerezidentima. Kao i prethodnih godina, rast depozita domaćih rezidentnih sektora pretežno kraće ročnosti uticao na rast svih likvidnih stavki aktive, prvenstveno gotovine i sredstava na računu rezervi kod CBBiH te depozitnih plasmana kod inostranih banaka (grafikon 6.2).

Tabela 6.1: Vrijednost imovine finansijskih posrednika

	2016.		2017.		2018.	
	Vrijednost, milion i KM	Učešće, %	Vrijednost, milioni KM	Učešće, %	Vrijednost, milioni KM	Učešće, %
Banke ¹⁾	25.013,8	87,8	27.248,8	88,3	29.854,2	88,5
Lizing kompanije ¹⁾	422,7	1,5	260,2	0,8	297,2	0,9
Mikrokreditne organizacije ¹⁾	662,7	2,3	788,7	2,6	887,5	2,6
Investicijski fondovi ²⁾	801,6	2,8	846,9	2,7	887,3	2,6
Društva za osiguranje i reosiguranje ³⁾	1.578,4	5,5	1.717,2	5,6	1.818,7	5,4
UKUPNO	28.479,3		30.861,7		33.744,8	

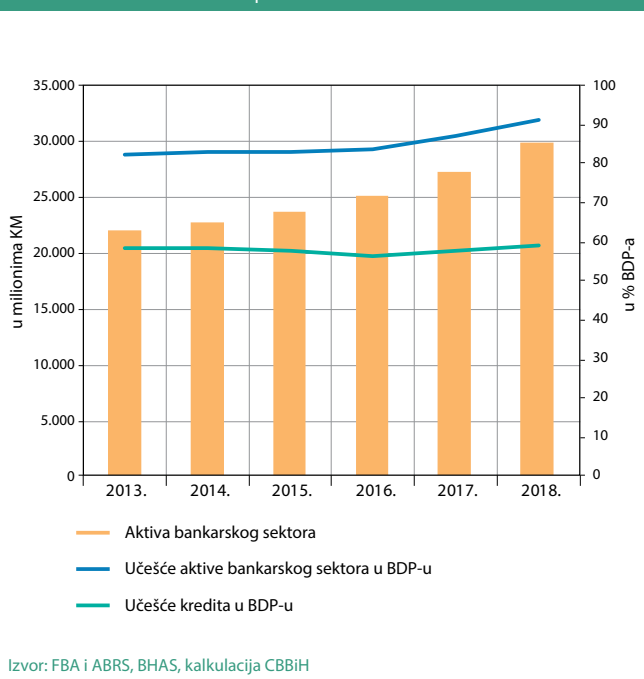
Izvor:

1 - FBA i ABRS

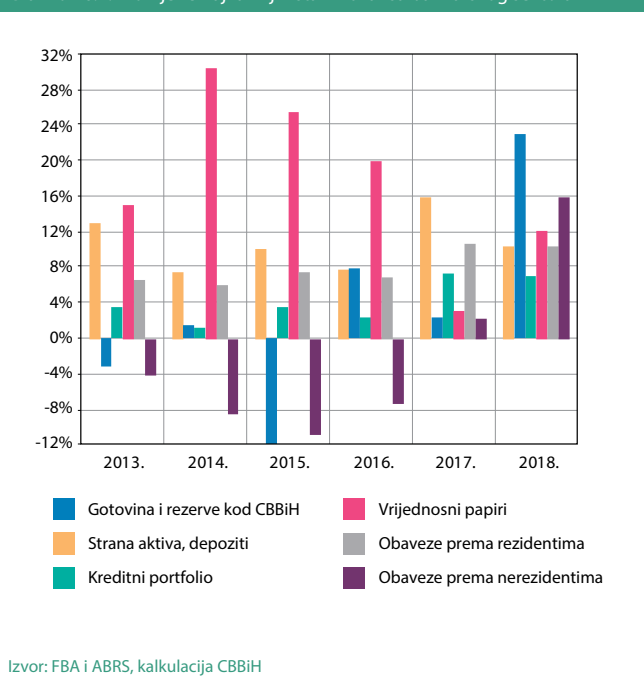
2 - Komisija za vrijednosne papire FBiH i Komisija za hartije od vrijednosti RS

3 - Entitetske agencije za nadzor osiguravajućih društava, Agencija za osiguranje u BiH
Kalkulacija CBBiH

Grafikon 6.1: Aktiva i krediti u procentima BDP-a

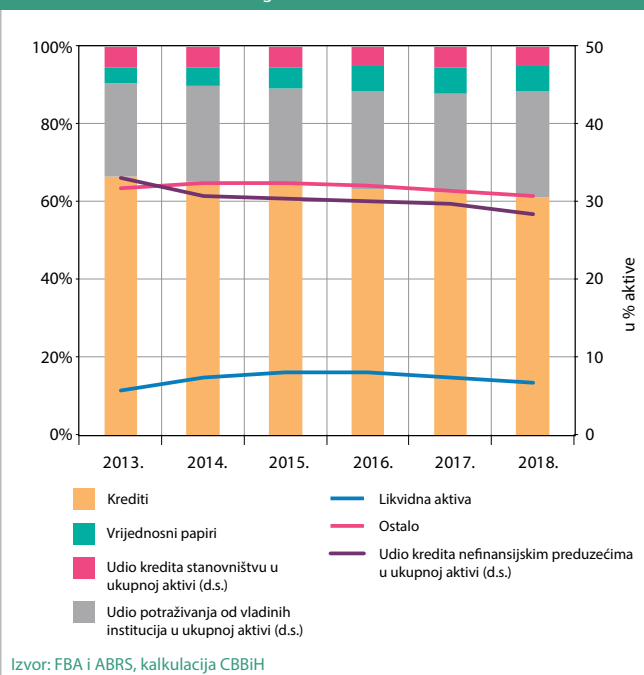
Grafikon 6.2: Promjene najvažnijih stavki bilansa bankarskog sektora

Kreditna aktivnost u 2018. godini blago je smanjena u odnosu na prethodnu godinu. U toku 2018. godine banke su zabilježile rast kreditnog portfolija u iznosu od 1,28 milijardi KM odnosno 7,1% na godišnjem nivou. U strukturi aktive najveći rast u nominalnom iznosu ostvarili su ukupni krediti, s tim da se učešće kredita u ukupnoj aktivi nastavilo smanjivati i u 2018. godini (grafikon 6.3). Udio ukupnih kredita u aktivi bankarskog sektora iznosi 64,8% i niži je za 1,5 procentnih poena u odnosu na prethodnu

godinu. Stanje ukupnih kredita na kraju godine iznosilo je 19,3 milijarde KM, a od ukupnih kredita 9,16 milijardi KM ili 47,4% odnosi se na kredite stanovništvu, 8,46 milijardi KM ili 43,7% na kredite privatnim nefinansijskim preduzećima, dok se na kredite vladinim institucijama odnosi 757,1 milion KM ili 3,9%. U 2018. godini kreditna aktivnost u sektoru nefinansijskih preduzeća je znatnije usporena u odnosu na prethodnu godinu i ostvarena je godišnja stopa kreditnog rasta od 4,1%. U toku godine privatnim nefinansijskim preduzećima je odobreno 3,77 milijardi KM kredita, a iznos novoodobrenih plasmana ovom sektoru manji je za 415,6 miliona KM ili 9,9% u odnosu na prethodnu godinu. U sektoru stanovništva ostvaren je veći kreditni rast nego u prethodnoj godini (7,2% na godišnjem nivou), ali je učešće ovih kredita u ukupnoj aktivi takođe smanjeno i iznosi 30,7%.

Grafikon 6.3: Aktiva bankarskog sektorat

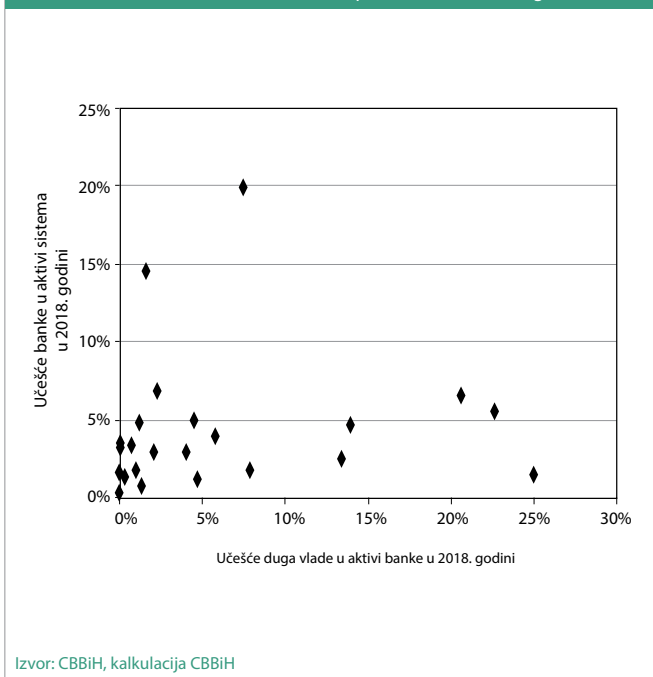

U 2018. godini nastavila se smanjivati izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade. Ukupna izloženost bankarskog sektora prema sektoru vlade na kraju 2018. godine iznosila je 1,99 milijardi KM i niža je za 2,6% u odnosu na prethodnu godinu. Kreditni plasmani vladinim institucijama nastavili su se smanjivati treću godinu zaredom (-7,7%), dok je izloženost banaka po osnovu kupovine vladinih vrijednosnih papira¹⁸ povećana za svega 0,9%, što je rezultiralo smanjenjem udjela potraživanja sektora vlade u ukupnoj aktivi bankarskog sistema na nivo od 6,7% na kraju godine.

18 Podaci o vladinim vrijednosnim papirima preuzeti iz monetarne statistike CBBiH. U skladu s metodologijom MMF-a, podaci o entitetskim vrijednosnim papirima uključuju i vrijednosne papire javnih preduzeća.

Izloženost bankarskog sektora ka sektoru vlade nije koncentrisana u malom broju banaka (grafikon 6.4)¹⁹. Ipak, manji broj banaka je na kraju 2018. godine bio relativno blizu maksimalne dozvoljene izloženosti ka sektoru vlade prema domaćim propisima (do 300% priznatog odnosno regulatornog kapitala banke). Na nivou cjelokupnog bankarskog sistema, izloženost ka sektoru vlade na kraju 2018. godine je bila na nivou od 65,3% priznatog kapitala bankarskog sistema.

Grafikon 6.4: Izloženost ka sektoru vlade, po bankama, u 2018. godini

Likvidna aktiva zabilježila je dinamičan rast u 2018. godini koji je na godišnjem nivou iznosio 17%. Pod uticajem kontinuiranog rasta depozita domaćih rezidentnih sektora kraće ročnosti, sve likvidne stavke aktive bilježile su rast uključujući gotovinu u trezorima, sredstva na računima rezervi kod CBBiH i depozite kod inostranih banaka. Saldo računa rezervi zabilježio je povećanje u iznosu od 597,4 miliona KM ili 12,5% u odnosu na prethodnu godinu²⁰. Banke su i u 2018. godini nastavile povećavati viškove sredstava na računu obavezne rezerve te je na kraju godine zabilježeno povećanje viškova sredstava na računu kod CBBiH u iznosu od 349,6 miliona KM ili 13,6%. Uz rast sredstava na računu obavezne rezerve, zabilježeno je povećanje sredstava na računima inostranih banaka u iznosu od 646,6 miliona KM ili 46,5% te rast gotovine u trezorima od 140,7 miliona KM ili 14,5%.

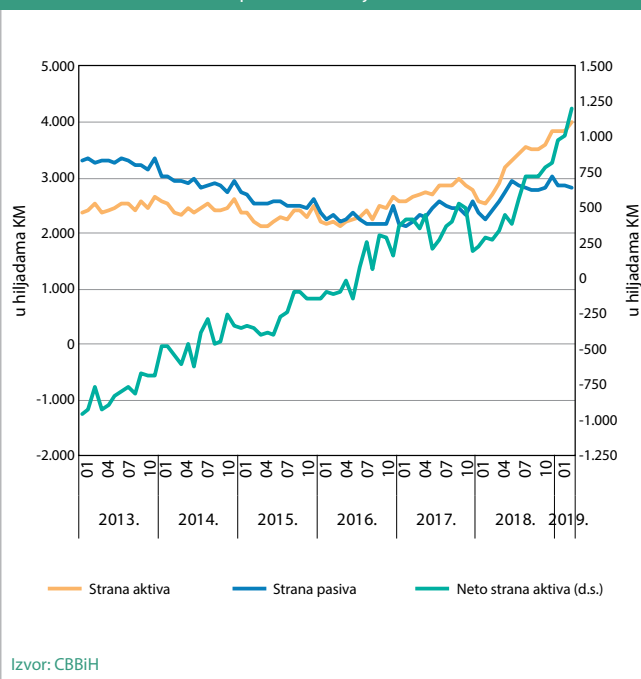
19 Na grafikonu je prikazana izloženost banaka prema svim nivoima vlasti u BiH, uključujući i vanbudžetske fondove i fondove socijalne zaštite (fondove za zdravstveno i penziono osiguranje i fondove za nezaposlenost).

20 Iz podataka je isključena Razvojna banka Federacije BiH.

21 Na grafikonu su prikazani tokovi strane pasive u bankarskom sektoru koji se odnose na povećanje i smanjenje bankarskih obaveza po osnovu kredita i depozita direktnih stranih ulagača, sestrinskih kompanije i ostalih nerezidenta.

Nakon dugogodišnjeg trenda razduživanja bankarskog sektora prema većinskim stranim vlasnicima, obaveze prema nerezidentima nastavile su rasti drugu godinu zaredom. Prema podacima CBBiH, strana pasiva bankarskog sektora zabilježila je porast u poređenju s krajem prethodne godine u iznosu od 451,4 miliona KM ili 17,4% (grafikon 6.5). Rast strane pasive bankarskog sektora u najvećoj mjeri ostvaren je pod uticajem rasta depozita od nerezidenta. Istovremeno, strana aktiva komercijalnih banaka u toku 2018. godine ostvarila je dinamičniji rast u odnosu na stranu pasivu, zbog čega je neto strana aktiva nastavila bilježiti pozitivne vrijednosti i tokom 2018. godine. Višegodišnji trend razduživanja banaka prema većinskim stranim vlasnicima i povezanim društvima prvi put izjednačio je stranu pasivu sa stranom aktivom sredinom 2016. godine te su banke od tog perioda postale neto kreditori prema nerezidentima.

Grafikon 6.5: Strana aktiva i pasiva komercijalnih banaka

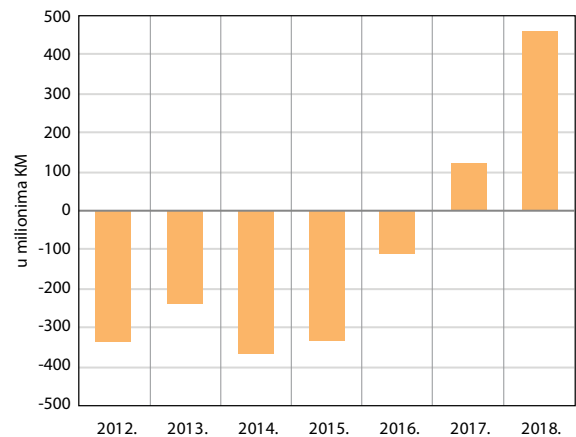

Bankarski sektor je u 2018. godini zabilježio neto prilive u iznosu od 457,9 miliona KM (grafikon 6.6)²¹. Najveći dio priliva u bankarskom sektoru u toku 2018. godine ostvaren je po osnovu depozita od sestrinskih pravnih lica, dok su obaveze prema direktnim stranim ulagačima u ovoj godini smanjene. Porast obaveza prema nerezidentima koji je zabilježen u 2018. godini, u uslovima kontinuiranog rasta depozita domaćih rezidentnih sektora ukazuje da je

postojeća struktura domaćih izvora sa stajališta njihove stabilnosti relativno nepovoljna. Iako rast domaćih izvora sredstava u pravilu smanjuje zavisnost banaka od stranih izvora finansiranja, a samim tim i potencijalne rizike naglih i neplaniranih prekograničnih odliva sredstava, zbog nepovoljne strukture domaćih izvora u bh. bankama, postojeći nivo dugoročnih plasmana i depozita nerezidenata daje doprinos očuvanju stabilnosti izvora. Oslanjanje na strane dugoročne izvore finansiranja biće neophodno sve dok banke ne uspiju osigurati adekvatnu stabilnost domaćih izvora sredstava.

Grafikon 6.6: Tokovi strane pasive u bankarskom sektoruv

Izvor: CBBiH

Tekstni okvir 3: Mrežna analiza prelijevanja sistemskih rizika

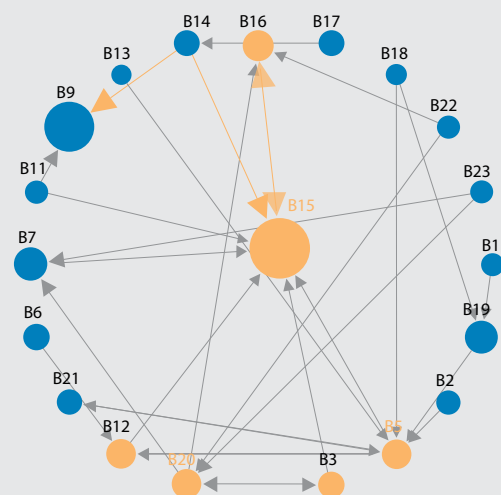
Svrha analize mrežne strukture u bankarskom sektoru BiH je procjena intenziteta potencijalnih šokova uslijed međusobne povezanosti, kao i prekogranične izloženosti domaćih komercijalnih banaka. Analiza je provedena na osnovu podataka na dan 31.12.2018. godine i to u dva pravca, kao analiza međusobnih bilansnih izloženosti 23 komercijalne banke, uz simulaciju propasti svake od njih, i analiza prekogranične izloženosti domaćih komercijalnih banaka prema bankarskom i javnom sektoru 37 zemalja prema kojima su banke najviše izložene.

U analizi mrežne strukture fokus je na kreditnom riziku, a glavna pretpostavka u pogledu kreditnog šoka je maksimalni gubitak po osnovu neizmirenja obaveza, odnosno gubitak cjelokupnog iznosa potraživanja. Kao uslov postojanja međubankarske zaraze uzeta je situacija kada gubici prelaze dio regulatornog kapitala iznad iznosa kojim se ispunjava regulatorni minimum stope adekvatnosti kapitala. Osnovni nalaz analize predstavlja broj potkapitaliziranih banaka uslijed neizmirenja obaveza pojedinačnih banaka ili određenog stranog bankarskog sistema. Banka se smatra potkapitaliziranom u slučaju pada stope adekvatnosti kapitala ispod minimalnog regulatornog zahtjeva.

Nalazi analize međubankarske izloženosti pokazuju da izloženosti na nivou sistema i rizici finansijske zaraze na domaćem međubankarskom tržištu nisu veliki. Prema podacima agencija za bankarstvo, ukupne međubankarske izloženosti komercijalnih banaka u BiH na kraju 2018. godine su iznosile 93,6 miliona KM. U odnosu na kraj 2017. godine iznos ukupnih međubankarskih izloženosti komercijalnih banaka manji je za 6,6%, te čini 2,8% ukupnog regulatornog kapitala bankarskog sektora,

odnosno svega 0,3% ukupne aktive. Mreža međubankarskih izloženosti u bankarskom sektoru BiH, prikazana na grafikonu TO3.1, nije izrazito gusta, s obzirom na to da su na grafikonu prikazane samo međubankarske obaveze i potraživanja banaka na jedan određeni dan, dok prosječan obim prekonoćnih transakcija između pojedinih domaćih banaka nije bilo moguće uključiti u analizu.

Grafikon TO3.1: Mreža međubankarske izloženosti, na dan 31.12.2018.

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Veličina krugova na grafikonu TO3.1., koji predstavljaju banke u bankarskom sektoru BiH, određena je iznosom ukupne aktive. Iznos međubankarskih izloženosti se prikazuje kroz debljinu veza te kroz njihovu boju, koja je prikazana u spektru od zelene do crvene.

Što su veze deblje i imaju intenzivniju crvenu boju, to su bilateralna potraživanja i obaveze između banaka veće. Boja krugova ukazuje na broj veza banke s drugim bankama. Takođe je prikazana u spektru od zelene do crvene boje. Banke označene jačom crvenom bojom povezane su s većim brojem banaka u domaćem bankarskom sektoru.

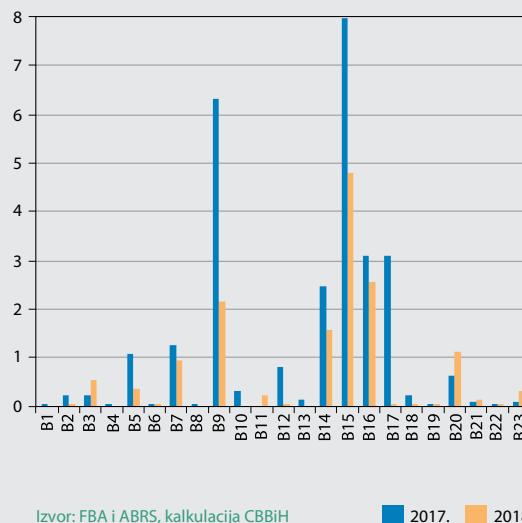
Za razliku od prethodne godine kada su rezultati mrežne analize pokazali da bi jedna banka u slučaju kreditnog šoka imala veće gubitke uslijed nesolventnosti tri druge banke u sektoru prema kojima je izložena, što bi dovelo do značajnog smanjenja regulatornog kapitala banke i pada stope adekvatnosti kapitala te banke ispod regulatornog minimuma, analiza provedena na podacima sa kraja 2018. godine nije ukazala na veće prijetnje po kapitaliziranost drugih banaka. Uslijed kreditnog šoka, uz pretpostavku da bi zbog neizmirivanja obaveza jedne banke druga banka imala gubitak u iznosu od 100% svojih potraživanja prema nesolventnoj banci, nijednoj banci ne bi bila narušena adekvatnost kapitala²².

Rezultati analize nisu bitno drugačiji ni ako se, pored kreditnog šoka, u analizu uključi i šok finansiranja. Ukoliko se za ovaj šok kao osnovna pretpostavka uzme gubitak od 50% iznosa izloženosti uslijed prestanka finansiranja koje nije moguće supstituirati, nalazi analize takođe ne ukazuju da bi se neka od banaka našla u ozbiljnijim problemima i da bi bila ugrožena njena kapitaliziranost. Na ovakve rezultate uticaj su imale, kako manja međubankarska izloženost banaka u odnosu na kraj 2017. godine tako i bolja kapitalna osnova na koju je uticala i primjena nove regulative u bankarskom sektoru.

Na manje rizike u odnosu na kraj 2017. ukazuju i indeks zaraze i indeks ranjivosti (grafikoni TO3.2 i TO3.3). Indeks zaraze²³ je kod većine banaka manji u odnosu na kraj 2017. godine, što ukazuje na manji značaj pojedinačnih banaka za ostale banke u sektoru, odnosno i na manje izloženosti drugih banaka prema jednoj pojedinačnoj banci. Kod banaka čiji je indeks zaraze veći u odnosu na kraj prethodne godine, ipak nije došlo do značajnijeg porasta prosječnog postotka gubitka drugih banaka uslijed eventualne propasti ove banke.

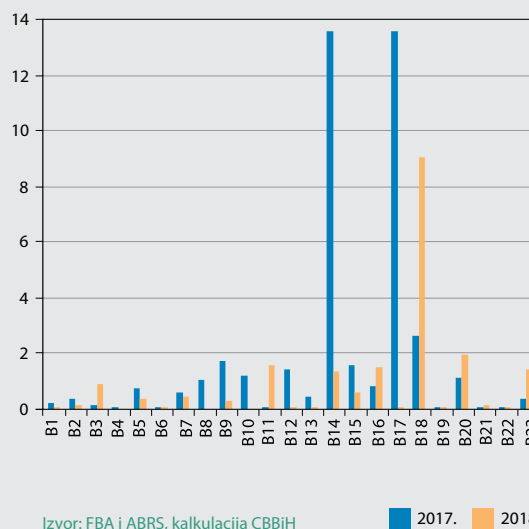
Indeks ranjivosti²⁴ pokazuje znatno manju osjetljivost većine banaka u sektoru u slučaju nesolventnosti drugih banaka, u odnosu na kraj 2017. godine, što je posebno uočljivo u slučaju dvije banke koje su imale izuzetno veliku ranjivost, a čija se kapitalna osnova poboljšala, te imaju nešto manje izloženosti prema ostalim bankama u sektoru. Kod banke koja na grafikonu TO3.3 iskazuje najveći indeks ranjivosti na kraju 2018. godine, treba napomenuti da se radi o jednoj manjoj banci u sektoru koja

Grafikon TO3.2: Indeks zaraze u 2017. i 2018. godini

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Grafikon TO3.3: Indeks ranjivosti u 2017. i 2018. godini

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

i prema stvarnom stanju na kraju godine ne ispunjava kapitalne zahtjeve u pogledu visine regulatornog kapitala i stope adekvatnosti kapitala. Kod nekoliko ostalih banaka koje u odnosu na kraj prethodne godine imaju veći indeks ranjivosti nije došlo do značajnijeg porasta prosječnog procenta gubitka uslijed eventualne propasti svih drugih banaka u sektoru.

22 U analizi nisu uzeti u obzir rezultati za jednu manju banku koja i po stvarnim podacima sa kraja 2018. godine ima niži nivo adekvatnosti kapitala od propisanog regulatornog minimuma.

23 Indeks zaraze ukazuje na značaj jedne banke po ostale banke u sektoru, odnosno pokazuje koliki je prosječni postotak gubitka drugih banaka uslijed eventualne propasti ove banke.

24 Indeks ranjivosti pokazuje koliko je banka osjetljiva u slučaju nesolventnosti drugih banaka, odnosno predstavlja prosječni procenat gubitka uslijed propasti svih drugih banaka u sektoru.

Kako bi se identifikovali strani bankarski sistemi od sistemskog značaja za banke u BiH provedena je i mrežna analiza prekogranične povezanosti. Analiza prekogranične povezanosti je ukazala da veći rizik zaraze proizlazi iz prekograničnih izloženosti nego uslijed izloženosti na domaćem međubankarskom tržištu. U analizu su uključena dva šoka: kreditni šok i šok finansiranja, a pretpostavke su identične onima koje

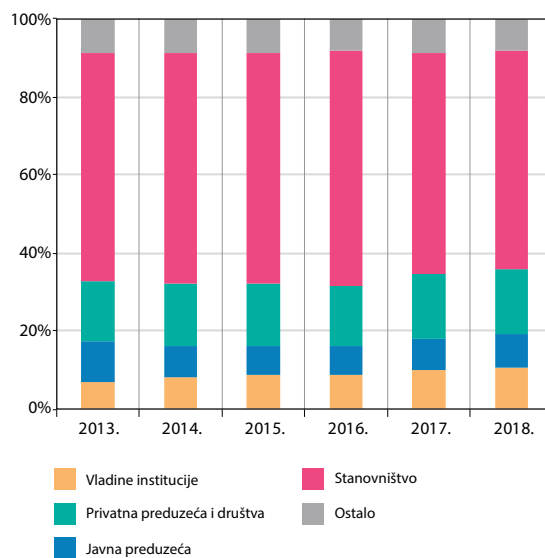
su korištene u analizi međubankarskih povezanosti²⁵. Rezultati analize pokazuju da bi veliki šokovi u nekoliko zemalja prema kojima banke iz BiH imaju značajne izloženosti mogli imati direktne ili indirektno efekte zaraze po bankarski sektor BiH. Preljevanje rizika iz Austrije i Njemačke ključni je rizik prekogranične finansijske zaraze po banke u BiH, dok značajne izloženosti pojedinih banaka postoje i prema Italiji i Sloveniji.

25 Gubitak po osnovu kašnjenja u otplati obaveza u iznosu od 100% potraživanja i gubitak od 50% iznosa izloženosti uslijed prestanka finansiranja koje nije moguće supstituirati.

U 2018. godini nastavljen je dinamičan rast depozita domaćih rezidentnih sektora. Ukupni depoziti na kraju godine iznosili 21,7 milijardi KM i u odnosu na kraj 2017. godine zabilježili su porast od 10,5%. U strukturi ukupnih depozita najznačajniji su depoziti stanovništva, koji su na kraju godine iznosili 12,1 milijardu KM i zabilježili rast od 7,9%. Uz rast depozita stanovništva, evidentan je i porast depozita privatnih preduzeća i vladinih institucija koji su ovoj godini povećali svoje učešće u ukupnim depozitima (grafikon 6.7). Prema podacima CBBiH, na kraju 2018. godine depoziti na transakcijskim računima i depoziti po viđenju učestvuju sa 28,2% i 26,5% u ukupnim depozitima stanovništava. Istovremeno, nastavlja se smanjivati učešće dugoročnih depozita u ukupnim depozitima stanovništva, s nivoa od 43,8% koliko je iznosilo na kraju prethodne godine na 41,5% na kraju 2018. godine. Depoziti stanovništva nastavili su višegodišnji trend rasta ponajviše zahvaljujući povećanju depozita na transakcijskim računima (520,3 miliona KM ili 17,9%) i depozita po viđenju (297,2 miliona KM ili 10,2%), dok je nivo oročenih depozita stanovništva u bankarskom sektoru gotovo nepromijenjen u posljednje tri godine. Ovakvo kretanje depozita posljedica je pada pasivnih kamatnih stopa u prethodnim periodima i slabih mogućnosti za druge vidove investiranja.

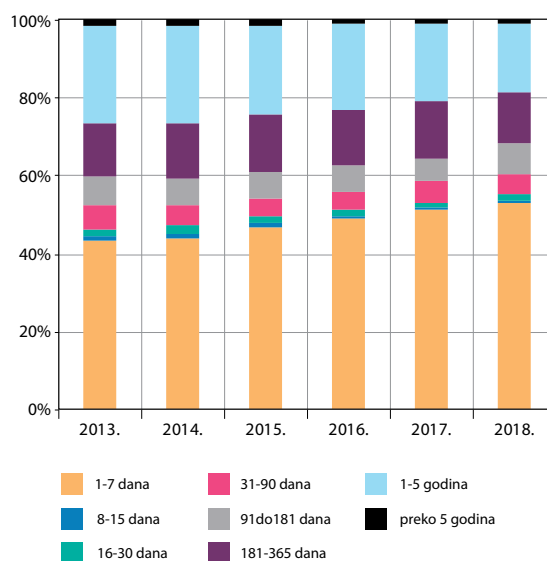
Zbog rasta depozita na transakcijskim računima i depozita po viđenju nastavila se smanjivati preostala ročnost ukupnih obaveza bankarskog sektora. U toku 2018. godine depoziti s rokom dospijanja od 1 do 7 dana nastavili su rasti i na kraju godine čine 53,3% ukupnih depozita. Istovremeno, smanjio se udio depozita s rokom dospijanja od 1 do 5 godina na nivo od 17,9%, dok depoziti s rokom dospijanja preko pet godina čine svega 0,9% od ukupnih depozita. Na osnovu podataka s kraja 2018. godine, depoziti s preostalom ročnosti kraćom od godinu dana čine čak 81,3% ukupnih depozita (grafikon 6.8). Kontinuirano smanjenje preostale ročnosti ukupnih obaveza i dalje povećava rizik ročne transformacije kratkoročnih izvora u dugoročne plasmane.

Grafikon 6.7: Sektorska struktura depozita

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Grafikon 6.8: Struktura ukupnih depozita po preostaloj ročnosti

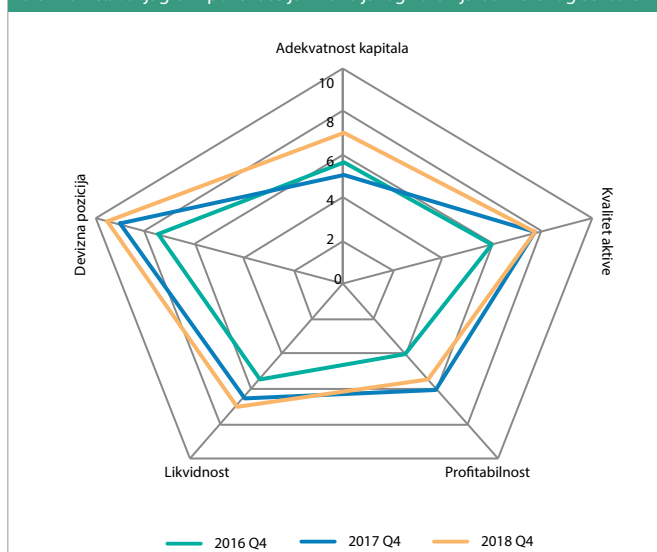
Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Ocjena stabilnosti bankarskog sektora sažeta je na dijagramu indikatora finansijskog zdravlja i prikazuje promjene glavnih indikatora na osnovu kojih se ocjenjuje adekvatnost kapitala, kvalitet aktive, profitabilnost, likvidnost i devizni rizik u bankarskom sektoru. Na dijagramu su prikazane ocjene za posljednju godinu i njihove vrijednosti za period s kojim se uspoređuju, odnosno za prethodne dvije godine. Iz dijagrama indikatora finansijskog zdravlja se može zaključiti da je bankarski sektor BiH stabilan i da je u 2018. godini povećao otpornost na rizike (grafikon 6.9). Poboljšanje indikatora zabilježeno je u segmentu kapitaliziranosti, likvidnosti i deviznog rizika, dok je ocjena u segmentu kvaliteta aktive ostala na istom nivou iz prethodne godine. Jedino je u segmentu profitabilnosti blago smanjena otpornost, što se ogleda u nešto nižem povratu koji je bankarski sektor ostvario u odnosu na prosječnu aktivu i prosječni kapital u 2018. godini. Potrebno je istaći da je visoka ocjena u segmentu adekvatnosti kapitala u značajnoj mjeri pod uticajem primjene nove zakonske regulative, u skladu s kojom su se niži kapitalni zahtjevi za kreditni rizik u konačnici odrazili na smanjenje ukupne izloženosti riziku, a samim tim i na veći nivo adekvatnosti kapitala (detaljnije opisano u Tekstnom okviru 2). Indikatori kvaliteta aktive nastavili su bilježiti trend poboljšanja na nivou sistema, ali je zbog visokog nivoa kreditnog rizika u pojedinim bankama ocjena kvaliteta aktive ostala nepromijenjena u odnosu na prethodnu godinu. Visoke ocjene u segmentu likvidnosti, a naročito u segmentu devizne

pozicije ukazuju da je bankarski sektor visoko likvidan te da je zbog aranžmana valutnog odbora devizni rizik minimalan.

Bankarski sektor BiH na kraju 2018. godine je adekvatno kapitaliziran. Osnovni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku i regulatorni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku na kraju godine iznosili su 16,5% i 17,5%, respektivno. Najveći pozitivan uticaj na visinu osnovnog i regulatornog kapitala imala je raspodjela dobiti iz prethodne godine u osnovni kapital, zatim prenos rezervi za kreditne gubitke formiranih iz dobiti u osnovni kapital u slučaju tri banke²⁶ te dokapitalizacija koju su u 2018. godini provele četiri banke u iznosu od 82,3 miliona KM. Izuzimajući četiri banke koje su u 2018. godine isplatile dividendu iz dobiti za 2017. godinu (171,1 miliona KM), ostale banke su zadržale dobit iz prethodne godine i povećale svoje kapitalne rezerve u 2018. godini. Ukupan iznos izloženosti riziku, koji u skladu s novim odlukama o izračunavanju kapitala²⁷ predstavlja zbroj izloženosti ponderisanih rizikom za kreditni, tržišni, operativni rizik, rizik namirenja/slobodne isporuke i rizik povezan s velikim izloženostima koje proizilaze iz stavki u knjizi trgovanja iznosi 19,2 milijarde KM. Od ukupne izloženosti riziku na izloženosti ponderisane kreditnim rizikom odnosi se 16,6 milijardi KM ili 86,5% ukupne izloženosti riziku, izloženosti za tržišni rizik čine 304,7 miliona KM ili 1,6% ukupne izloženosti riziku, a izloženosti riziku za operativni rizik čine 2,3 milijarde KM ili 11,9% ukupne izloženosti riziku.

Grafikon 6.9: Dijagram pokazatelja finansijskog zdravlja bankarskog sektora

Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

Ocjena stabilnosti za svaku varijablu zasnovana je na pojednostavljenoj standardizaciji nekoliko indikatora koji predstavljaju osnovu za kvantifikaciju sintetičke ocjene stepena stabilnosti različitih segmnata poslovanja bankarskog sektora. Da bi indikatori bili uporedivi, potrebno ih je prvo transformisati odnosno standardizovati, nakon čega se u zavisnosti od dobivene vrijednosti z-scora svakom indikatoru dodjeljuje ocjena u skladu s relativnim položajem u odnosu na njegovu empirijsku distribuciju. Povećanje udaljenosti od središta dijagrama za svaku varijablu, odnosno viša ocjena ukazuje na porast stabilnosti u sistemu, dok ocjene koje su bliže središtu upozoravaju na porast rizičnosti ili smanjenje otpornosti bankarskog sektora i u skladu s tim i veću prijetnju stabilnosti.

26 Na osnovu odluke skupštine dioničara tri banke su izvršile prenos formiranih rezervi za kreditne gubitke u osnovni kapitala u ukupnom iznosu od 191,6 miliona KM.

27 Odluka o izračunavanju kapitala banke („Službene novine FBiH“, broj 81/17) i Odluka o izračunavanju kapitala banaka („Službeni glasnik RS“, broj 74/17).

Tekstni okvir 4: Izračun indikatora kapitaliziranosti u skladu s novim zakonskim i regulatornim okvirom

Počevši od četvrtog kvartala 2018. godine, CBBiH kompilira i diseminira indikatore kapitaliziranosti u skladu s novim zakonskim i regulatornim okvirom u oblasti poslovanja i nadzora bankarskog sektora FBiH i RS, usvojenim tokom 2017. i 2018. godine. Domaći propisi u pogledu regulatornih zahtjeva za održavanje kapitaliziranosti uskladili su se s direktivama i propisima EU (CRD IV i CRR 575) i Bazel III okvirom te su usklađeni između bh. entiteta. Indikatori koji mjere adekvatnost kapitala, osnovni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku i regulatorni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku, na nivou sistema viši su u odnosu na iste izračunate prema prethodnoj metodologiji, što je u najvećoj mjeri rezultat primjene nižih pondera za izloženosti malih i srednjih preduzeća kreditnom riziku, te primjene nižih pondera za izloženosti stanovništva do visine od 250 hiljada KM i osiguranih izloženosti kreditnom riziku. Iako su banke u obavezi da, u skladu sa standardiziranim pristupom, pored kapitalnih zahtjeva za kreditni rizik izdvajaju i kapitalne zahtjeve za operativni i tržišni rizik, niži kapitalni zahtjevi za kreditni rizik u konačnici rezultirali su nižom vrijednošću ukupne izloženosti riziku. S druge strane, glavna promjena u obračunu regulatornog kapitala odnosi se na izmjenu osnovice za obračun opštih ispravki vrijednosti za kreditni rizik, koja je niža u odnosu na prethodnu metodologiju. U skladu sa standardiziranim pristupom opšte ispravke vrijednosti za kreditni rizik, koje čine sastavni dio dopunskog kapitala obračunavaju se u visini od 1,25% ukupne izloženosti za kreditni rizik, dok su se po prethodnoj metodologiji obračunavali u visini od 1,25% od ukupnog rizika aktive. S obzirom na to da obračunate opšte ispravke vrijednosti za kreditni rizik

sada imaju nižu vrijednost, ukupan iznos regulatornog kapitala na nivou sistema ima nižu vrijednost nego što bi imao da je izračunat u skladu s prethodnom metodologijom. Takođe, izmijenjen je tretman direktnih ili indirektnih ulaganja banke u instrumente redovnog osnovnog kapitala subjekata finansijskog sektora, ako banka u tom subjektu ima značajno ulaganje. Ono prema novom pristupu predstavlja odbitnu stavku od redovnog osnovnog kapitala^{28,29}.

Uopredni prikaz indikatora kapitaliziranosti po novoj i prethodnoj metodologiji nalazi se u tabeli TO4.1.

Stopa adekvatnosti kapitala izračunata u skladu s novom regulativom i Bazel III okvirom na nivou bankarskog sektora viša je za 1,6 procentnih poena, dok je stopa osnovnog kapitala viša za 1,4 procentna poena u odnosu na podatke prema prethodnoj metodologiji. Iako je na nivou sektora stopa adekvatnosti viša u odnosu na prethodnu metodologiju, u slučaju pojedinih banaka novi regulatorni zahtjevi odrazili su se na smanjenje CAR-a i stope osnovnog kapitala. Riječ je o bankama koje imaju povećan nivo ranjivosti u sistemu, te će i u narednim periodima morati raditi na jačanju kapitalne osnove kako bi mogle apsorbirati potencijalne kreditne gubitke koji mogu proizaći iz visokog nivoa kreditnog rizika. Bitno je napomenuti da zbog metodoloških izmjena u obračunu osnovnog i regulatornog kapitala, kao i ukupnog iznosa izloženosti riziku, indikatori: Osnovni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku i Regulatorni kapital prema ukupnom iznosu izloženosti riziku za kraj 2018. godine odstupaju od vrijednosti iskazanih u prethodnim periodima i stoga nisu usporedivi s ranijim periodima.

TO4.1: Uopredni prikaz indikatora kapitaliziranosti po novoj i prethodnoj metodologiji, Q4 2018

Basel I	Osnovni kapital, milioni KM	3.263
	Regulatorni kapital, milioni KM	3.431
	Ukupan rizik aktive, milioni KM	21.553
	Osnovni kapital prema ukupnom riziku aktive	15,1%
	CAR	15,9%
Basel III	Osnovni kapital, milioni KM	3.159
	Regulatorni kapital, milioni KM	3.358
	Ukupan rizik aktive, milioni KM	19.158
	Osnovni kapital prema ukupnom riziku aktive	16,5%
	CAR	17,5%
Promjena u odnosu na prethodnu metodologiju	Osnovni kapital	-3,2%
	Regulatorni kapital	-2,1%
	Ukupan rizik aktive	-11,1%
	Osnovni kapital prema ukupnom riziku aktive	1,4
	CAR	1,6

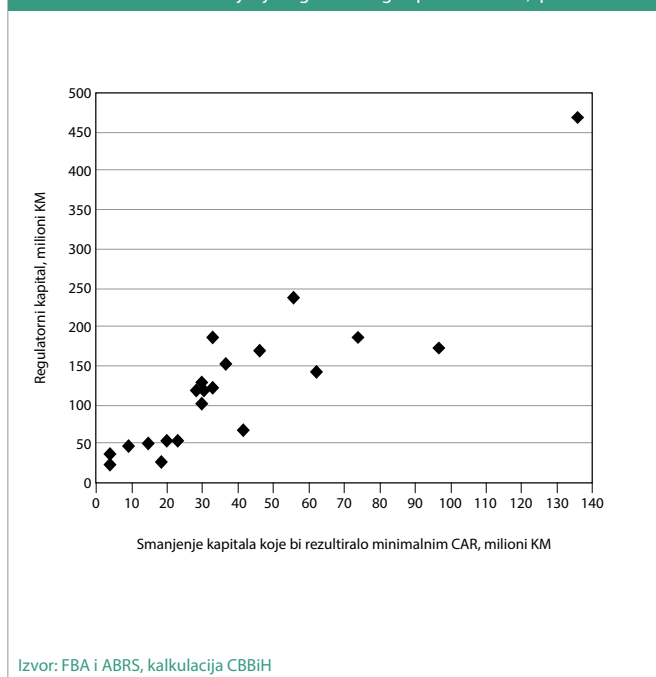
Napomena: Vrijednosti indikatora kapitaliziranosti po Basel I metodologiji izračunate su na osnovu preliminaranih podataka za kraj 2018. godine, dok su indikatori kapitaliziranosti po Basel III metodologiji izračunati na osnovu konačnih revidiranih podataka za kraj 2018. godine.

28 Prema prethodnoj metodologiji uložio odnosno investicije banke u kapital drugih pravnih lica koji su prelazili 5% visine osnovnog kapitala banke predstavljali su odbitnu stavku od ukupnog kapitala banke.

29 Banka ima značajno ulaganje u subjekt finansijskog sektora ako posjeduje više od 10% instrumenata redovnog osnovnog kapitala koje je taj subjekt izdao ili ako je usko povezana s tim subjektom i posjeduje instrumente redovnog osnovnog kapitala koje je taj subjekt izdao.

Većina banaka u sistemu je adekvatno kapitalizirana, izuzimajući jednu manju banku koja na kraju 2018. godine nije ispunjavala regulatorni minimum adekvatnosti kapitala. U slučaju nekoliko manjih banaka i relativno mala smanjenja regulatornog kapitala ugrozila bi ispunjavanje propisanog nivoa adekvatnosti kapitala (grafikon 6.10)³⁰. S druge strane, na grafikonu se uočava da bi većina banaka pri nepromijenjenom nivou rizične aktive mogla podnijeti značajno smanjenje regulatornog kapitala prije nego što bi im se CAR spustio na donju granicu regulatornog minimuma.

Grafikon 6.10: Efekat smanjenja regulatornog kapitala na CAR, po bankama

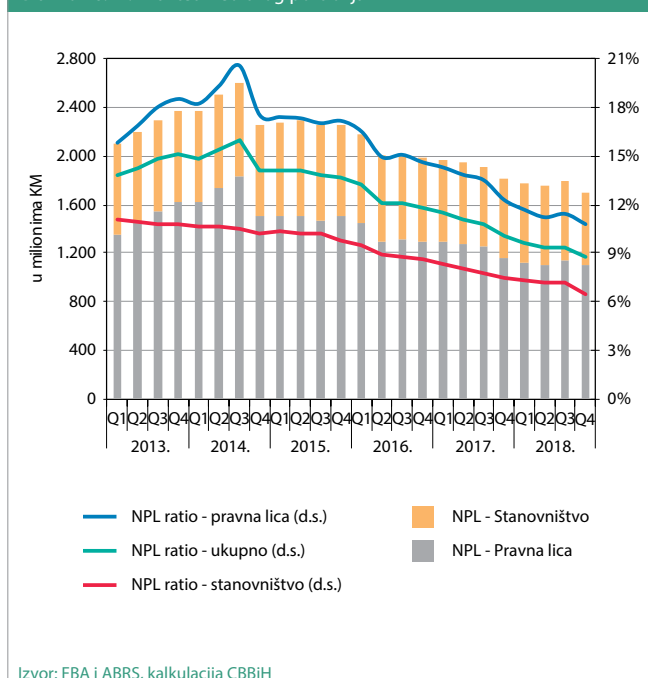
Svi indikatori kvaliteta aktive nastavili su trend poboljšanja na nivou bankarskog sektora u 2018. godini. Udio nekvalitetne u ukupnoj aktivi na kraju 2018. godine iznosio je 6,27%, što predstavlja sniženje od 89 b.p. u odnosu na kraj prethodne godine. Smanjenje nekvalitetne aktive u najvećoj mjeri je rezultat nastavaka procesa „čišćenja“ bilansa banaka, odnosno trajnog otpisa aktive procijenjene kao gubitak i prodaje neprihodonosnih plasmana. U 2018. godini banke su otpisale 135,4 miliona KM aktive i 9,8 miliona KM kamate procijenjene kao gubitak. Najveći dio nekvalitetne aktive čine nekvalitetna potraživanja koja su u 2018. godini zabilježila smanjenje u iznosu od 117,8 miliona KM (6,5%). Uz trajni otpis i prodaju nekvalitetnih kredita jedan dio poboljšanja kvaliteta kreditnog portfolija može se pripisati oporavku nekvalitetnih potraživanja, pod uticajem blagog privrednog rasta i olakšanih uslova

finansiranja koji se ogledaju u nastavku trenda sniženja pasivnih kamatnih stopa. Prema podacima iz CRK, u toku 2018. godine 17,7 miliona KM kredita fizičkih lica i 18,7 miliona KM kredita pravnih lica je prešlo iz nekvalitetnih u kvalitetna potraživanja.

Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima na kraju 2018. godine iznosio je 8,77% i zabilježio je sniženje od 1,28 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu. Pored smanjenja nekvalitetnih kredita, pozitivan efekat na indikatore kvaliteta aktive imao je rast kreditne aktivnosti u 2018. godini. Ukupni krediti porasli su za 1,28 milijardi KM (7,1%). Takođe, pokrivenosti nekvalitetnih kredita rezervisanjima bila je veća u odnosu na prethodnu godinu. Prosječna pokrivenost nekvalitetnih kredita rezervisanjima na kraju 2018. godine na nivou bankarskog sektora iznosila je 77,4%, dok je na kraju prethodne godine stopa pokrivenosti nekvalitetnih kredita rezervisanjima za NPL iznosila 76,7%.

Kreditni rizik još uvijek predstavlja dominantan rizik u bankarskom sektoru BiH. Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima i dalje je visok, naročito u segmentu kredita plasiranih pravnim licima (grafikon 6.11).

Grafikon 6.11: Kvalitet kreditnog portfolija

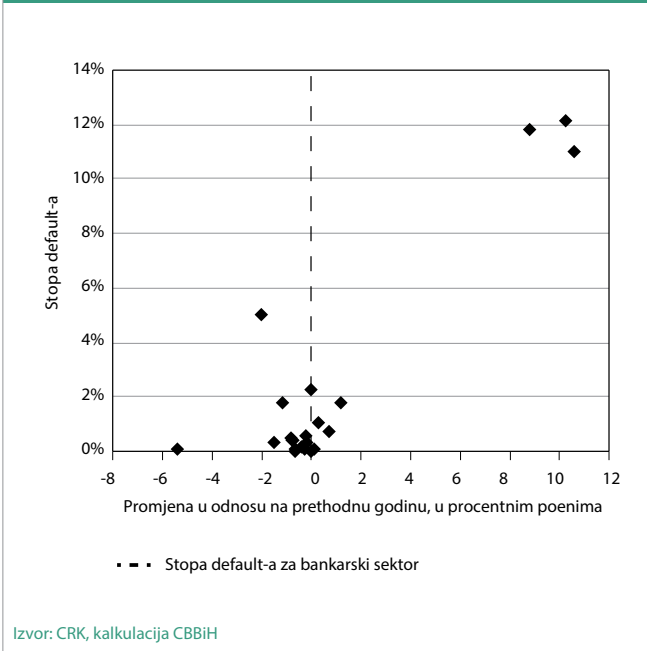

U segmentu pravnih lica nastavljen je trend smanjenja nekvalitetnih kredita, čemu je kao i u prethodnoj godini, u najvećoj mjeri doprinio trajni otpis nekvalitetnih potraživanja. Iako je u sektoru preduzeća došlo do slabljenja

30 Na grafikonu je prikazano za koliko bi se trebao smanjiti regulatorni kapital za svaku pojedinačnu banku, uz ukupni ponderisani rizik s kraja 2018. godine, da bi se stopa adekvatnosti kapitala spustila na regulatorni minimum od 12%. Banka koja ne ispunjava regulatorni minimum adekvatnosti kapitala nije prikazana na grafikonu.

kreditnog rizika, analizom stope defaulta po bankama, može se zaključiti da je u 2018. povećan nivo kreditnog rizika u pojedinim bankama. Naročito se ističu tri banke u kojima su stope defaulta značajno porasle, dok su ostale banke u sistemu imale stopu defaulta na približno istom ili nižem nivou u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 6.12).

Grafikon 6.12: Stopa default-a u sektoru preduzeća, po bankama u 2018. godini

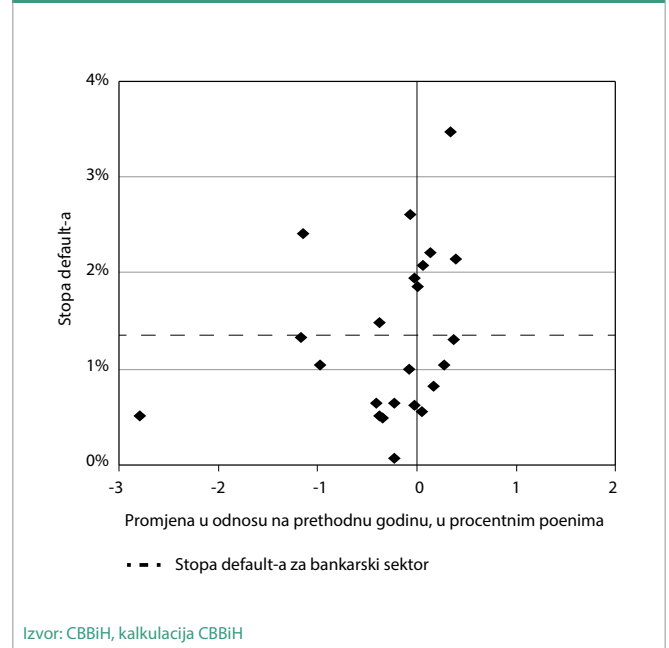

Nekvalitetni krediti u sektoru stanovništva nastavili su trend smanjenja i u 2018. godini. Uz trajni otpis boljoj kvaliteti kreditnog portfolija doprinosi i učestalo provođenja reprogramiranja kredita. Poboljšanju kvalitete kreditnog portfolija u sektoru stanovništva doprinio je i intenzivniji rast kreditnih plasmana nego u prethodnoj godini. Posmatrajući stopu defaulta po bankama, u većini banaka se bilježi niža stopa defaulta u odnosu na prethodnu godinu (grafikon 6.13). U bankama koje imaju najviše učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima, intenzitet pogoršanja kvaliteta kredita stanovništvu u 2018. godini i dalje je jači u odnosu na prosjek bankarskog sektora.

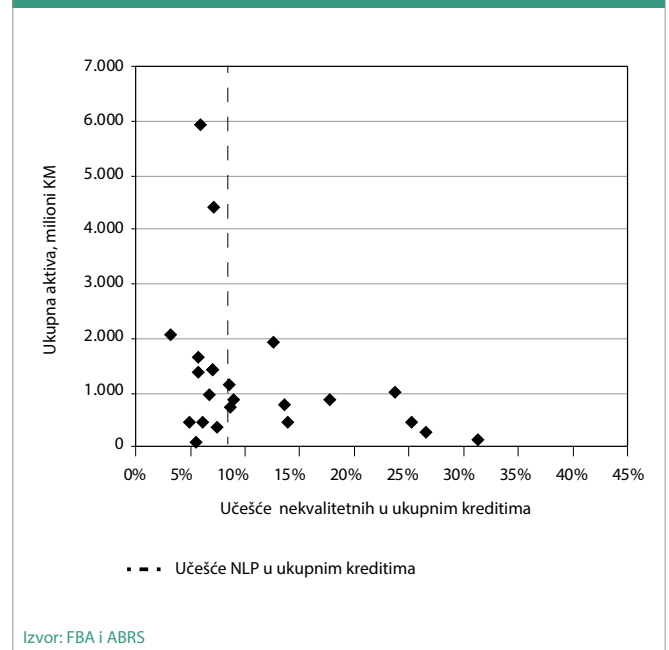
Udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima na kraju 2018. godine posebno je visok kod četiri banke u sistemu, u kojima

nekvalitetni krediti čine više od 20% ukupnog kreditnog portfolija (grafikon 6.14).

Grafikon 6.13: Stopa default-a u sektoru stanovništva, po bankama u 2018. godini

Grafikon 6.14: Učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima po bankama na kraju 2018. godine

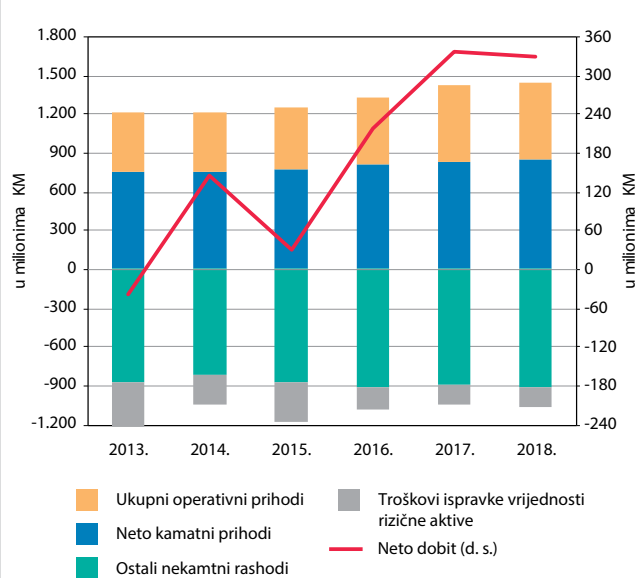

Iako je izloženost sektora nefinansijskih preduzeća i domaćinstava kamatnom riziku niža nego u prethodnoj godini, banke su i dalje izložene indirektnom kreditnom riziku koji može nastati ukoliko dođe do materijalizacije kamatnog rizika u ova dva sektora. Podaci o novoodobrenim kreditnim plasmanima sektoru stanovništva i nefinansijskih preduzeća pokazuju da je od ukupnih novoodobrenih plasmana ovim sektorima u 2018. godini, 57,2% odobreno uz promjenljivu kamatnu stopu, odnosno inicijalni period fiksacije kamatne stope do jedne godine. Udio kredita s promjenljivom kamatnom stopom u ukupnim novoodobrenim kreditima stanovništva na kraju 2018. godine iznosio je 53,8% i zabilježio smanjenje od 1,79 procentnih poena u odnosu na prethodnu godinu. Udio ovih kredita u ukupnim novoodobrenim plasmanima sektoru stanovništva nastavio se smanjivati petu godinu za redom, iz čega je vidljivo da postoji veći oprez klijenata u vezi s preuzimanjem kamatnog rizika. Istovremeno, banke su smanjile plasmane nefinansijskim preduzećima s promjenljivom kamatnom stopom odnosno inicijalnim periodom fiksacije kamatne stope do jedne godine za 17,8%, te udio ovih kredita u ukupnim novoodobrenim kreditima iznosi 60,2% na kraju 2018. godine. Iako je došlo do smanjenja učešća kredita s promjenljivom kamatnom stopom u ukupnim kreditima sektora stanovništva i privatnih nefinansijskih preduzeća i dalje se može ocijeniti da je izloženost oba sektora kamatnom riziku vrlo visoka, što indirektno može uticati na transformaciju kamatnog u kreditni rizik u bankarskom sektoru. Očekivani rast kamatnih stopa na međunarodnim tržištima povećao bi troškove finansiranja za dužnike koji imaju ugovorene kredite s varijabilnom kamatnom stopom, što bi moglo uzrokovati kašnjenje u otplati jednog dijela potraživanja i pogoršanje kvaliteta kreditnog portfolija u bankarskom sektoru.

Profitabilnost bankarskog sektora zadržala se na visokom nivou, ali je ostvareni povrat na prosječnu aktivu i prosječni kapital nešto niži u odnosu na prethodnu godinu. Bankarski sektor BiH na kraju 2018. godine iskazao je neto dobit u iznosu od 330,4 miliona KM. Izuzimajući dvije banke koje su zabilježile gubitak, ostale banke u sistemu su poslovale pozitivno i iskazale

neto dobit u iznosu od 376 miliona KM. Najveći dio dobiti bankarskog sektora i dalje je skoncentrisan u nekoliko velikih banaka. Tako su dvije najveće banke ostvarile čak 55% ukupne dobiti u sektoru, dok su četiri najprofitabilnije banke generisale 75,7% ukupne neto dobiti bankarskog sektora. U 2018. godini bankarski sektor je ostvario nešto više ukupne prihode nego u prethodnoj godini, te je kao rezultat viših iskazanih nekamatnih rashoda zabilježeno blago smanjenje dobiti u poređenju s istim periodom prethodne godine (grafikon G15). Ostvareni rast nekamatnih rashoda u najvećoj mjeri zabilježen je pod uticajem rasta ostalih poslovnih i direktnih troškova u bankama, dok su troškovi ispravke vrijednosti rizična aktive ostali gotovo nepromijenjeni u poređenju s istim periodom prethodne godine. Ukupni prihodi ostvarili su blagi rast kao rezultat rasta neto kamatnih prihoda.

Grafikon 6.15: Dobit bankarskog sektora

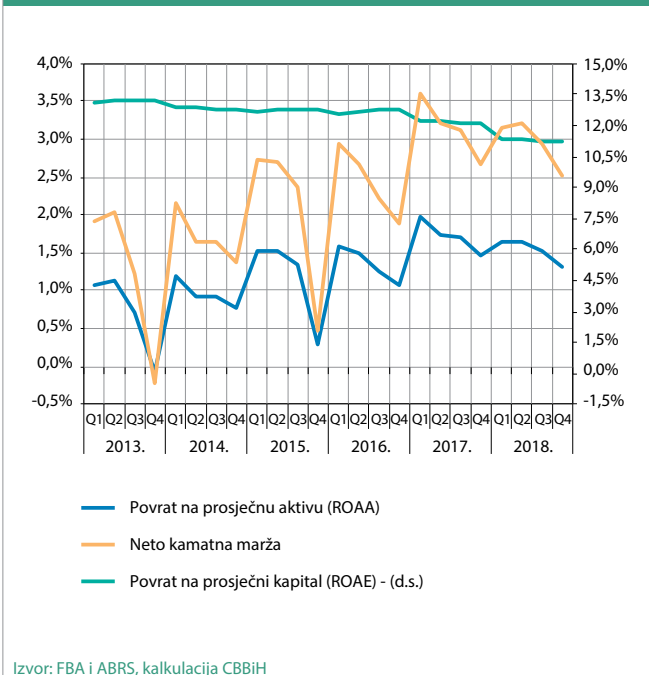

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

Kretanje indikatora ROAA i ROAE ukazuje da bankarski sektor u posljednje tri godini ostvario stabilan povrat na prosječnu aktivu i kapital, za razliku od ranijih perioda kada su uslijed visokih gubitaka ostvarenih u pojedinačnim bankama vrijednosti ovih indikatora bile znatno volatilnije (grafikon G16). Ostvareni povrat na prosječnu aktivu i kapital u 2018. godini je niži nego u prethodnoj godini, što je prvenstveno uzrokovano značajnijim rastom prosječne aktive i nešto blažim rastom prosječnog kapitala u posmatranom periodu.

Grafikon 6.16: Pokazatelji profitabilnosti

Blagi rast neto kamatnih prihoda imao je pozitivan uticaj na profitabilnost banaka, ali je zbog osjetnijeg rasta prosječne aktive neto kamatna marža³¹ niža nego u prethodnoj godini. Ovakvo kretanje indikatora zabilježeno je uglavnom usljed značajnijeg rasta likvidnih stavki aktive, koje u pravilu nose nisku ili negativnu kamatnu stopu³². Analiza strukture prihoda bankarskog sektora pokazuje da je i u 2018. godini nastavljen trend pada kamatnih prihoda, uprkos zabilježenom rastu kreditne aktivnosti. Ukupni kamatni prihodi na kraju godine iznosili su 1,04 milijarde KM i niži su za 17 miliona KM ili 1,6% u odnosu na prethodnu godinu. Smanjenje kamatnih prihoda prije svega je rezultat nastavka pada kamatnih stopa na novoodobrene kreditne plasmane. S druge strane, i dalje povoljni uslovi finansiranja za banke u najvećoj mjeri doprinose smanjenju kamatnih rashoda na nivou bankarskog sektora. Ukupni rashodi po kamatama i ostali slični rashodi na kraju 2018. godine iznosili su 196,6 miliona KM i niži su za 32,8 miliona KM ili 14,3% u odnosu na isti period prethodne godine. Zahvaljujući kontinuiranom smanjenju pasivnih kamatnih stopa i povećavanju udjela depozita na transakcijskim računima i depozita po viđenju, na koje banke isplaćuju zanemarivo niske kamatne stope, nastavljen je rast neto kamatnih

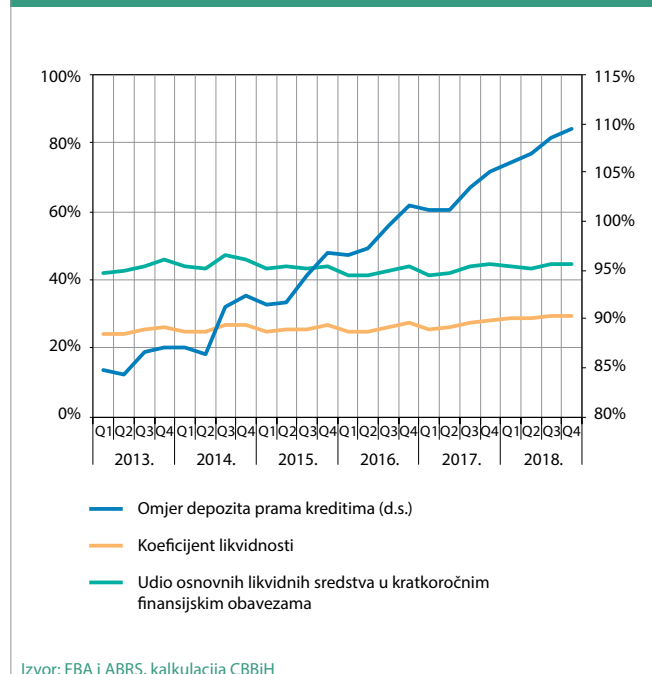
31 Neto kamatna marža je izračunata kao omjer neto kamatnih prihoda i prosječne aktive.

32 Banke su po osnovu negativne naknade koju CBBiH zaračunava komercijalnim bankama na sredstva iznad obavezne rezerve u 2018. godine platile 5,8 miliona KM, dok su po istom osnovu u 2017. godini platile 4,4 miliona KM.

prihoda bankarskog sektora. Istovremeno, prvi put nakon šest godina zaustavljen je trend rasta operativnih prihoda, koji su u posljednjih nekoliko godina generisali značajan dio rasta profitabilnosti u bankarskom sektoru. Tako je na kraju 2018. godine udio neto kamatnih prihoda u ukupnom prihodu iznosio 58,83% i povećan je za 52 b.p. u odnosu na kraj prethodne godine. Imajući u vidu da su banke u velikoj mjeri iskoristile kapacitete za generisanje operativnih prihoda, limitirana mogućnost značajnijeg rasta operativnih prihoda, uz niže neto kamatne marže, koje banke ostvaruju u posljednje dvije godine, mogla bi u narednom periodu predstavljati ograničenje daljnjem rastu profitabilnosti.

Likvidnost bankarskog sektora u BiH se u toku 2018. godine zadržala na visokom nivou, što je prije svega uzrokovano kontinuiranim trendom povećanja depozita (grafikon 6.17). Na kraju 2018. godine likvidna sredstva su činila 29,7% aktive bankarskog sektora, dok je 44,7% kratkoročne pasive bilo pokriveno likvidnim sredstvima. Visoka vrijednost indikatora na nivou sistema ukazuju da banke mogu podnijeti značajan iznos povlačenja kratkoročnih sredstava, prije nego se suoče s problemom likvidnosti.

Grafikon 6.17: Pokazatelji likvidnosti

Tekstni okvir 5: Testovi na stres

Rezultati top-down testova na stres provedenih u bankarskom sektoru BiH, na osnovu podataka s kraja 2018. godine, ukazuju da bi se kapitaliziranost na nivou sektora zadržala iznad regulatornog minimuma od 12% čak i u snažnijem od dva ekstremna scenarija, koji podrazumijeva značajna pogoršanja u makroekonomskom okruženju u zemlji i inostranstvu. Otpornost sektora temelji se na visokom početnom nivou stope adekvatnosti kapitala, koja na kraju decembra 2018. godine iznosi 17,5%, trenutnoj profitabilnosti banaka te iskazanim značajnim nivoom otpornosti na ekstremne šokove dvije najveće banke u sistemu, čija aktiva čini 35% ukupne aktive bankarskog sektora.

CBBiH na kvartalnoj osnovi provodi top-down testove na stres za bankarski sektor u zemlji, koji su jedan od glavnih alata za ocjenu njegove otpornosti na potencijalne šokove iz makroekonomskog okruženja i bankarskog sektora. Testiranjem na stres se procjenjuje sposobnost kako cjelokupnog bankarskog sektora tako i pojedinačnih banaka da podnesu potencijalne gubitke koji bi nastali u slučaju materijalizacije pretpostavljenih šokova.

S ciljem procjene solventnosti bankarskog sektora, razmatrana su tri različita makroekonomska scenarija – jedan bazni i dva ekstremna scenarija. Svaki scenario obuhvata projekcije velikog broja makroekonomskih i finansijskih varijabli za period 2019. - 2021. godina.

Osnovni scenario je zasnovan na MMF-ovim projekcijama kretanja glavnih makroekonomskih indikatora, ECB-ovim projekcijama kretanja na evropskim finansijskim tržištima te pretpostavkama CBBiH o kretanjima

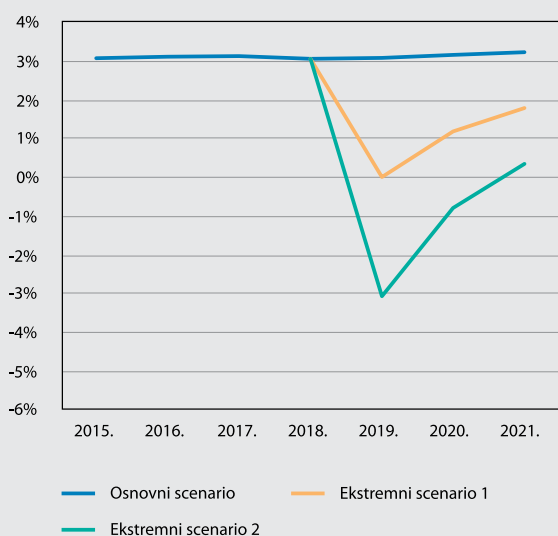
relevantnih indikatora u ekonomiji BiH, na osnovu kontinuiranog praćenja istorijskih trendova.

Dva ekstremna scenarija su razvijena s ciljem testiranja otpornosti bankarskog sektora u slučajevima ekstremnih šokova različitog intenziteta:

- Ekstremni scenario 1: umjereni ekstremni scenario oslikava eksterni šok koji je rezultat daljeg slabljenja ekonomske aktivnosti u zemljama eurozone.
- Ekstremni scenario 2: veoma snažan ekstremni scenario, eksterni rizici opisani u umjerenom ekstremnom scenariju su dodatno pojačani te su kombinovani sa značajnim rastom troškova eksternog finansiranja banaka usljed pogoršanja suverenog rejtinga zemlje te daljim pogoršanjem finansijskog zdravlja banaka.

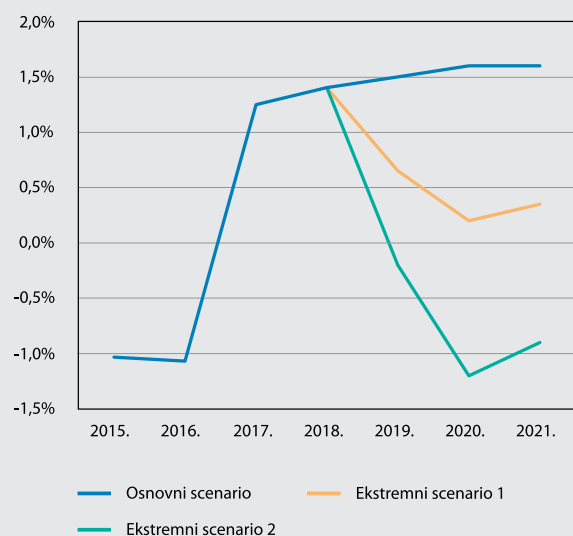
Kvantifikacija ovih scenarija u okviru testiranja na stres obuhvata projekcije makroekonomskih i finansijskih varijabli – kao što su realni BDP, inflacija, kamatne stope u eurozoni, dugoročne kamatne stope na kredite stanovništvu i preduzećima, cijene nekretnina i kreditni rast. U okviru za testiranje na stres implementiran je i efekat rizika međubankarske zaraze, koji se bazira na mrežnoj analizi prelijevanja sistemskih rizika u bankarskom sektoru BiH. Efekti ovog rizika ocjenjuju se na kraju treće godine testa na stres, a s obzirom da međubankarske izloženosti nisu značajne, ovi efekti su izrazito slabi i gotovo da ne bi imali uticaj na stopu adekvatnosti kapitala na nivou bankarskog sektora. Grafikoni od TO5.1 do TO5.6 prikazuju osnovne projekcije i pretpostavke korištene u scenarijima testova na stres.

Grafikon TO5.1: Realni rast BDP-a

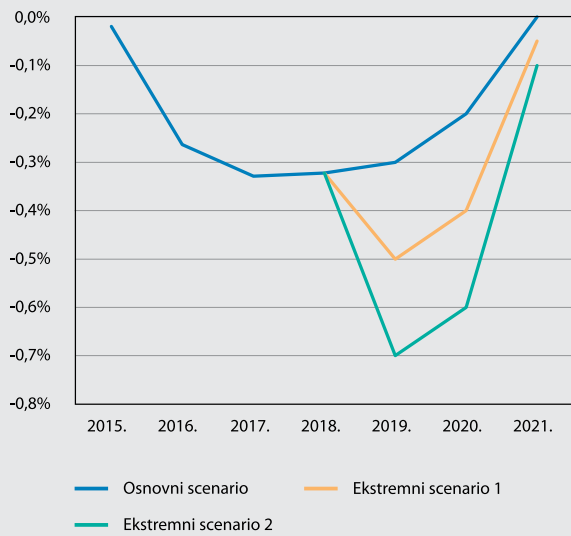
Izvor: CBBiH

Grafikon TO5.2: Stopa inflacije

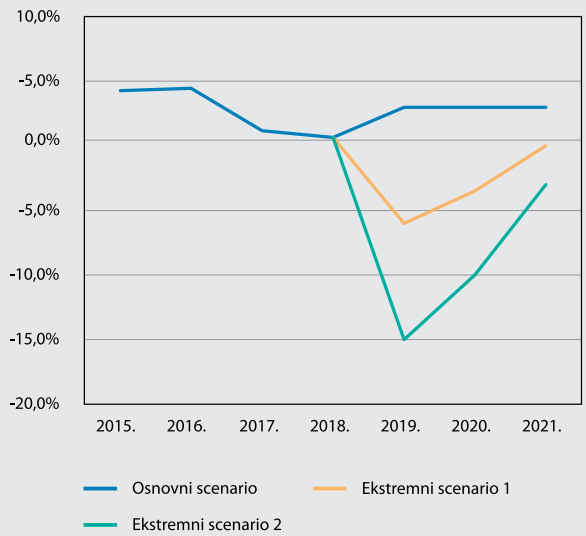
Izvor: CBBiH

Grafikon TO5.3M Euribor

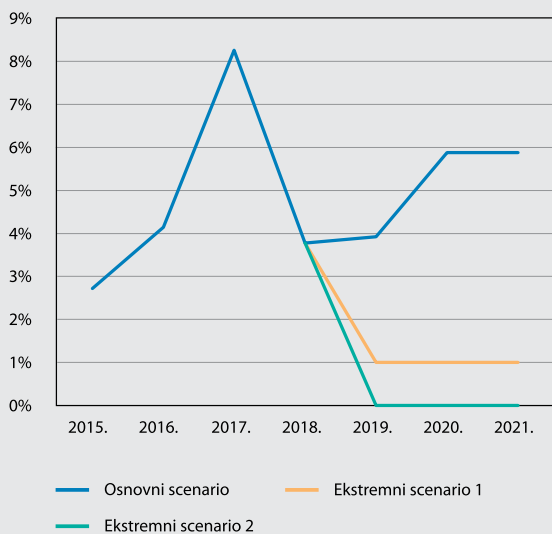
Izvor: CBBIH

Grafikon TO5.4: Rast cijena nekretnina

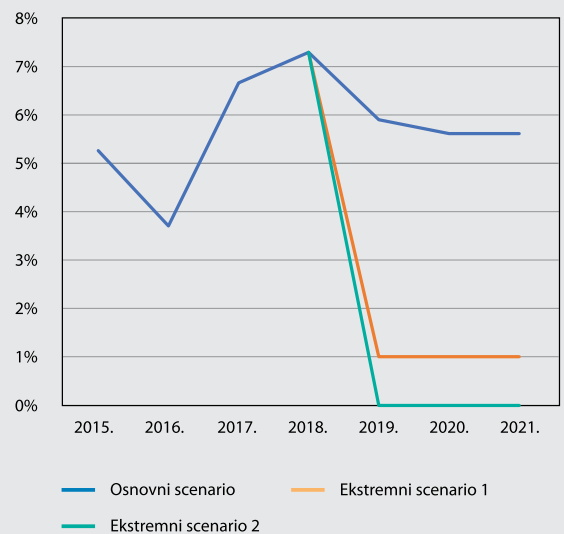
Izvor: CBBIH

Grafikon TO5.5: Kreditni rast, preduzeća

Izvor: CBBIH

Grafikon TO5.6: Kreditni rast, stanovništvo

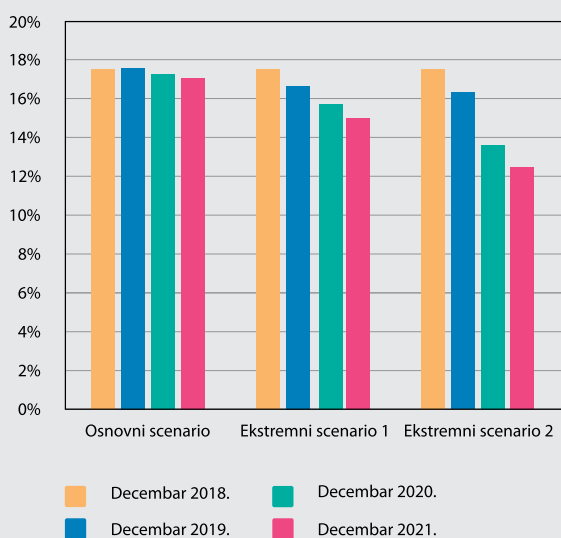

Izvor: CBBIH

Uticaj testova na stres na stopu adekvatnosti kapitala kvantificiran je na osnovu početnog stanja na dan 31.12.2018. U Ekstremnom scenariju 1 bankarski sektor je iskazao smanjenje stope adekvatnosti kapitala za 252

b.p. u 2021. godini, dok je u Ekstremnom scenariju 2 stopa adekvatnosti kapitala smanjena za 505 b.p. u 2021. godini (grafikon TO5.7).

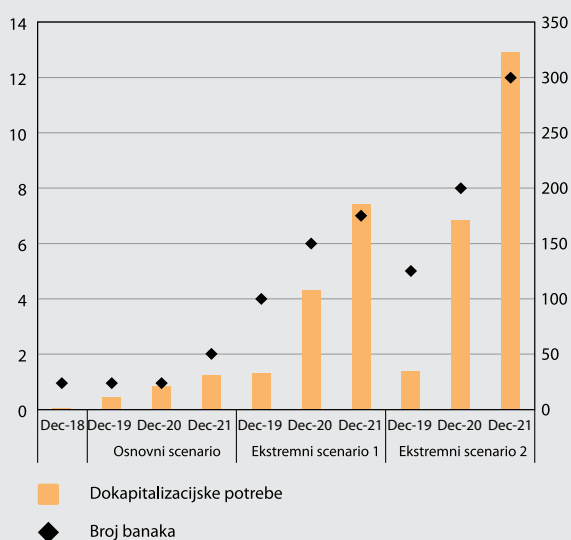
Grafikon TO5.7: Stopa adekvatnosti kapitala bankarskog sektora

Izvor: CBBIH

Iako rezultati testova na stres ukazuju da je bankarski sektor u cjelini otporan na pretpostavljene šokove, u posljednjoj godini testiranja na stres u Osnovnom scenariju, dvije banke bi došle u situaciju da njihova stopa adekvatnosti kapitala padne ispod minimalno propisane regulatorne stope (12%). Banke bi morale revidirati svoje poslovne modele ili osigurati dodatni kapital u iznosu od 30,5 miliona KM, da bi na kraju 2021. godine ponovno zadovoljavale regulatorne propise.

Grafikon TO5.8: Broj banaka s nedostajućim kapitalom i dokapitalizacijske potrebe

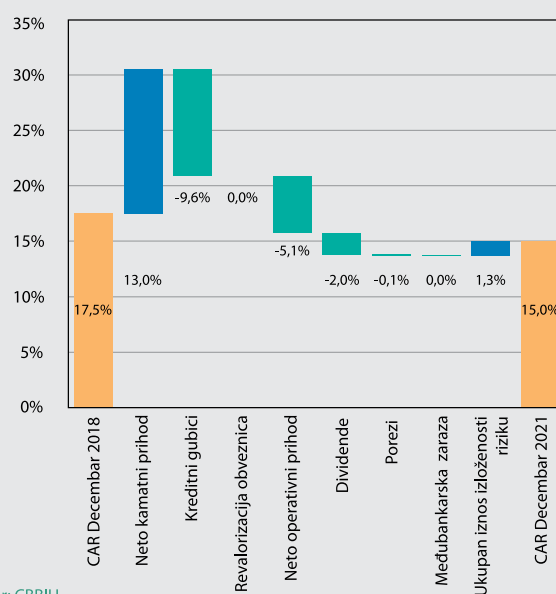

Izvor: CBBIH

U ekstremnim scenarijima, bankarski sektor bi zabilježio gubitke koji bi značajnije uticali na regulatorni kapital i pad stope adekvatnosti kapitala. U Ekstremnom scenariju 1 stopa adekvatnosti kapitala na agregiranom nivou bi se smanjila sa početnih 17,5% na 15%. U ovom scenariju bi ukupno sedam banaka došlo u situaciju da im stopa adekvatnosti kapitala bude niža od regulatornog minimuma na kraju perioda u kome se vrši testiranje. Ukupni kapital, neophodan da bi se stope adekvatnosti kapitala ovih banaka vratile na regulatorni minimum od 12% u 2021. godini, iznosio bi 185,15 miliona KM, što predstavlja 0,6% BDP-a. U Ekstremnom scenariju 2, stopa adekvatnosti kapitala na agregiranom nivou pala bi na 12,5%, a ukupno dvanaest banaka ne bi zadovoljilo minimalni propisani nivo stope adekvatnosti kapitala. Ukupne dokapitalizacijske potrebe u ovom scenariju iznose 322,63 miliona KM (1% BDP) (grafikon TO5.8). I pored ovako snažnih šokova, pretpostavljenih u testovima na stres, bankarski sistem u cjelini bi zadržao stabilnost. Ovakvi rezultati, u određenoj mjeri su i rezultat značajne otpornosti na šokove koje su iskazale dvije najveće banke u sektoru prema veličini aktive (35% učešća u ukupnoj aktivni bankarskog sektora).

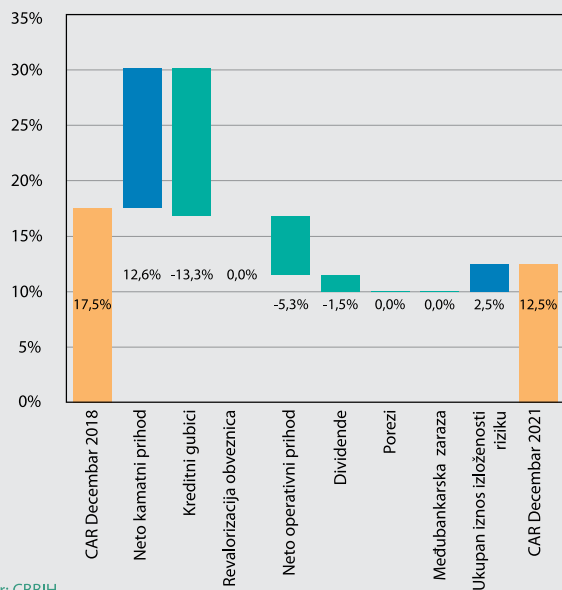
Na grafikonima TO5.9 i TO5.10 je prikazan doprinos pojedinih pozicija bilansa stanja i uspjeha na promjenu stope adekvatnosti kapitala na sistemskom nivou, kumulativno, u ekstremnim scenarijima, u periodu od kraja 2018. do kraja 2021. godine.

Grafikon TO5.9: Uticaj pojedinačnih pozicija na stopu adekvatnosti kapitala, Ekstremni scenarij 1

Izvor: CBBIH

Grafikon TO5.10. Uticaj pojedinačnih pozicija na stopu adekvatnosti kapitala, Ekstremni scenarij 2

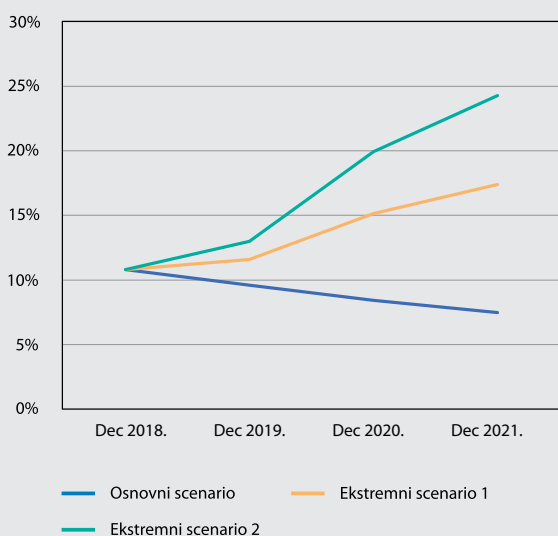

Izvor: CBBIH

Kreditni rizik predstavlja najznačajniji rizik u bh. bankarskom sektoru. Rezultati testova na stres ukazuju da je kvalitet kreditnog portfolija veoma osjetljiv na promjene u makroekonomskim uslovima. Na pad stope adekvatnosti kapitala u trogodišnjem periodu dominantan uticaj imaju gubici po osnovu rasta rezervisanja usljed pogoršanja kvaliteta kreditnog portfolija.

Osnovnu mjeru kreditnog rizika predstavlja indikator – udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima. U osnovnom scenariju, uslijed nastavka oporavka u makroekonomskom okruženju udio nekvalitetnih kredita u ukupnim kreditima nastavlja blagi pad u periodu 2019. – 2021.

Grafikon TO5.12: Učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima preduzećima

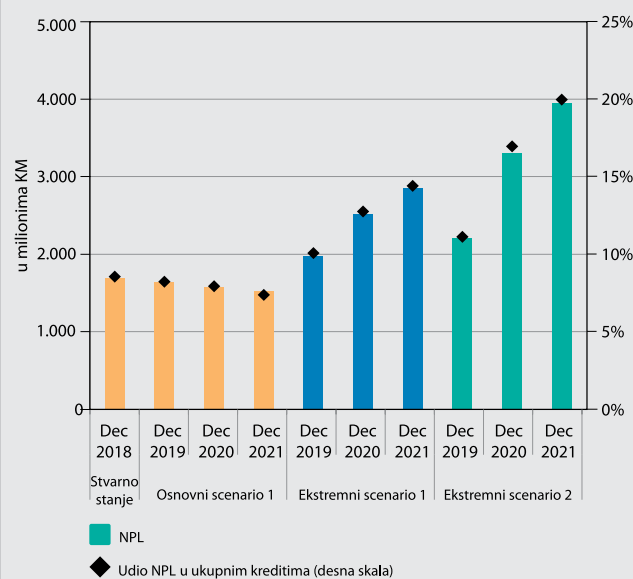

Izvor: CBBIH

godina, s tim da će pad biti nešto jačeg intenziteta u sektoru preduzeća u odnosu na sektor stanovništva.

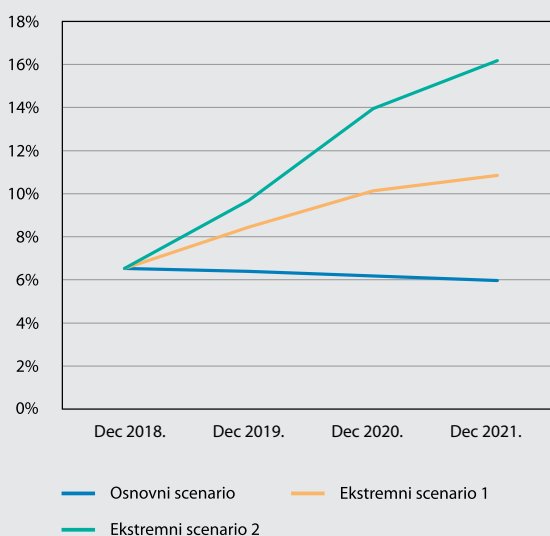
U ekstremnim scenarijima doći će do značajnog rasta nivoa nekvalitetnih kredita, kao i udjela nekvalitetnih u ukupnim kreditima, kako u sektoru preduzeća tako i u sektoru stanovništva. Posljedično, banke će morati značajno povećati rezervisanja za kreditni rizik, što će se odraziti na njihovu profitabilnost. Na grafikonima od TO5.11 do TO5.13 prikazan je kvalitet kreditnog portfolija po godinama i scenarijima.

Grafikon TO5.11: Nekvalitetni krediti i udio nekvalitetnih u ukupnim kreditima

Izvor: CBBIH

Grafikon TO5.13: Učešće nekvalitetnih u ukupnim kreditima stanovništvu

Izvor: CBBIH

6.2 Nebankarski finansijski sektor

Iako je u nebankarskom sektoru ostvaren rast aktive u svim segmentima i dalje je zanemarivo malo učešće nebankarskih finansijskih institucija u ukupnoj aktivni finansijskih posrednika. Najveći i najznačajniji segment nebankarskog finansijskog sektora su društva za osiguranje i reosiguranje, koja su u 2018. godini zabilježila skromniji rast premijskih prihoda i bilansne sume u odnosu na prethodnu godinu. Aktiva nebankarskog finansijskog sektora u 2018. godini zabilježila je rast od 277,7 miliona KM, ali je njeno učešće u finansijskom sektoru smanjeno sa 11,7% na 11,5% (tabela 6.1).

U 2018. godini nastavljen je rast kreditne aktivnosti i bilanse sume te je zabilježeno povećanje profitabilnosti mikrokreditnog sektora. Na kraju 2018. godine u BiH je poslovalo 25 mikrokreditnih organizacija (MKO), od čega 14 mikrokreditnih fondacija i 11 mikrokreditnih društava. U toku 2018. godine osnovano je jedno novo MKO, a jedna mikrokreditna fondacija izgubila je dozvolu za rad. Ukupna aktiva mikrokreditnog sektora na kraju 2018. godine veća je za 98,8 miliona KM ili 12,53% u odnosu na 2017. godinu, dok su krediti zabilježili rast od 13,8% (tabela 6.3). Rast kreditne aktivnosti zabilježen je u većini MKO, ali pojedine manje MKO i dalje se suočavaju s nedostatkom izvora finansiranja te bilježe kontrakciju bilansne sume. Od ukupnog iznosa mikrokredita 97,6% je plasirano fizičkim licima, od čega je najveći dio odobren za finansiranje sektora poljoprivrede (33,7%). Na plasmane za uslužne djelatnosti otpada 16% mikrokredita fizičkim licima, nakon čega slijede krediti za stambene potrebe (15,3%).

Tabela 6.2: Pojednostavljeni bilans stanja mikrokreditnih organizacija u milionima KM

	Aktiva		Pasiva	
	2017.	2018.	2017.	2018.
Novčana sredstva i plasmani drugim bankama	60,0	74,7		
Kreditni Rezerve za kreditne gubitke	624,0	710,1	Obaveze po uzetim kreditima	397,8
Ostala aktiva	-5,0	-5,1	Kapital	352,8
	109,6	107,8	Ostale obaveze	38,1
UKUPNO	788,7	887,5	UKUPNO	788,7
				887,5

Izvor: FBA i ABRS, kalkulacija CBBiH

U MKO sektoru u 2018. godini nije bilo značajnijih promjena u nivou rizičnog portfolija, a zahvaljujući značajnijem rastu kreditnih plasmana udio rizičnog portfolija u ukupnom portfoliju niži je u odnosu na prethodnu godinu. Od ukupnog kreditnog portfolija 1,97% ili 14 miliona KM

kredita imalo je kašnjenje u otplati, što je na nivou prethodne godine. Rezervisanja za kreditne gubitke na kraju 2018. godine iznosila su 5,1 milion KM i bilježe povećanje od 2,7% u odnosu na kraj prethodne godine. Stopa rezervi za kreditne gubitke na nivou sektora iznosila je 0,72% i smanjila se za 8 baznih poena u odnosu na prethodnu godinu. Vanbilansna evidencija, koju u najvećem dijelu čine otpisana potraživanja na kraju 2018. godine iznosila je 148,9 miliona KM i niža je za 0,8% u odnosu na prethodnu godinu te čini 21% kreditnog portfolija.

U strukturi pasive, obaveze po uzetim kreditima koje predstavljaju osnovni izvor sredstava MKO iznose 462,3 miliona KM te bilježe rast od 16,2% u odnosu na prethodnu godinu. Ukupni kapital sektora na kraju 2018. godine iznosi 383,3 miliona KM i bilježi povećanje za 30,5 miliona KM (8,6%) u odnosu na prethodnu godinu. Na povećanje ukupnog kapitala mikrokreditnog sektora najznačajniji uticaj je imalo povećanje viška prihoda nad rashodima mikrokreditnih fondacija (11,7 miliona KM) te povećanje neraspoređene dobiti mikrokreditnih društava (15 miliona KM) po osnovu iskazane dobiti tekućeg izvještajnog perioda. Pored toga, zabilježeno je povećanje osnovnog kapitala kao rezultat dokapitalizacije četiri mikrokreditna društva i uplate osnivačkog kapitala kod jednog mikrokreditnog društva.

Mikrokreditni sektor je na kraju 2018. godine ostvario pozitivan finansijski rezultat u visini od 32,1 milion KM i zabilježio porast profitabilnosti u iznosu od 5,2 miliona KM u odnosu na prethodnu godinu. Većina MKO iskazala je pozitivan finansijski rezultat, s izuzetkom dva mikrokreditna društva koja su iskazala gubitak u poslovanju (628 hiljada KM) i tri mikrokreditne fondacije koje su iskazale manjak prihoda nad rashodima (696 hiljada KM). Ukupni prihodi sektora nastavili su bilježiti rast kao rezultat osjetnijeg rasta kamatnih prihoda (14,7 miliona KM ili 12,9%), čemu u najvećoj mjeri doprinose izrazito visoke kamatne stope. Prosječna ponderisana efektivna kamatna stopa na ukupne kredite u FBiH u 2018. godini je iznosila 24,13%, a u RS 24,62%. Naročito su visoke efektivne kamatne stope na kratkoročne kredite koje su u 2018. godini dodatno povećane i u FBiH i u RS. Istovremeno, operativni prihodi sektora bilježe smanjenje u iznosu od 0,6 miliona KM (5,7%) u odnosu na prethodnu godinu.

Ukupni rashodi mikrokreditnog sektora iznosili su 117 miliona KM i zabilježili su povećanje od 9,5% u odnosu na prethodnu godinu. Porast ukupnih rashoda zabilježen je pod uticajem rasta operativnih troškova, koji u najvećem dijelu

čine troškovi plata i doprinosa. Ovi troškovi veći su za 9,8% u odnosu na 2017. godinu, što je uglavnom rezultat povećanja broja zaposlenih u mikrokreditnom sektoru. Istovremeno, zabilježeno je smanjenje troškova rezerviranja za kreditne i druge gubitke od 4,6% u odnosu na prethodnu godinu.

U 2018. godini zabilježeno je povećanje bilansne sume i obima poslovanja u lizing sektoru kao rezultat snažnijeg rasta koji je ostvarilo jedno društvo, dok u ostatku sektora nisu zabilježene značajnije promjene u poslovanju u odnosu na prethodnu godinu. Na kraju 2018. godine dozvolu za rad imalo je 7 lizing društava te je u toku 2018. godine dozvolu za rad dobilo jedno lizing društvo. Ukupna aktiva lizing sektora iznosila je 297,2 miliona KM i zabilježila je povećanje za 37 miliona KM (14,2%) u odnosu na prethodnu godinu. Rast bilanse sume ostvarila su dva lizing društva u iznosu od 47,5 miliona KM, dok su četiri lizing društva zabilježila pad bilansne sume u iznosu od 12,3 miliona KM u odnosu na prethodnu godinu. Na finansijski lizing odnosi se 88% vrijednosti ugovora o lizingu, a na poslove operativnog lizinga preostalih 12%. Vrijednost novozaključenih ugovora finansijskog i operativnog lizinga u 2018. iznosila je 192,7 miliona KM, što je za 32,2% više u odnosu na isti period prethodne godine. Ukupna neto potraživanja po osnovu finansijskog lizinga iznose 214,7 miliona KM i čine 72,2% ukupne aktive u 2018. godini. Formirane rezerve za gubitke po finansijskom lizingu na kraju 2018. godine iznosile su 0,9 miliona KM i manje su za 1,2 miliona KM ili 56,8% u odnosu na prethodnu godinu. Smanjenje formiranih rezervi za gubitke ukazuje da u 2018. godini nije zabilježeno pogoršanja kvaliteta kreditnog portfolija.

Sektor lizinga je na kraju 2018. godine ostvario pozitivan finansijski rezultat u iznosu od 3,3 miliona KM. Tri lizing društva iskazala su gubitak u iznosu od 2,4 miliona KM (od kojih jedno nije bilo tržišno aktivno), a četiri društva iskazala su dobit u iznosu od 5,7 miliona KM. U poređenju s prethodnom godinom, samo je društvo koje je značajno povećalo tržišno učešće ostvarilo rast profitabilnosti, dok ostala društva koja su poslovala pozitivno bilježe smanjenje profitabilnosti.

Tržište osiguranja nastavilo je bilježiti rast premijskih prihoda i bilansne sume u 2018. godini. Na tržištu osiguranja u BiH u 2018. godini poslovalo je 26 društava za osiguranje i jedno društvo za reosiguranje. U 2018. godini osnovano je jedno novo osiguravajuće društvo i izvršeno je pripajanje dva društva drugim osiguravajućim društvima. Ukupna obračunata premija u 2018. godini iznosila je 713,1 milion KM i u odnosu na isti period prošle godine bilježi

povećanje od 4,4%. Iako je zabilježen rast premije i u 2018. godini, udio premije u ukupnom BDP-u ostao je gotovo na istom nivou kao i prethodne godine (2,18% BDP-a). Od ukupne obračunate premije, na neživotna osiguranja se odnosi 79,9%, odnosno 569,8 miliona KM. Najznačajniji udio u ukupnoj premiji osiguranja i dalje ima osiguranje od automobilske odgovornosti (preko 50%). Obračunata premija na životna osiguranja je iznosila 143,3 miliona KM i zabilježila je povećanje od 2,9% u odnosu na prethodnu godinu, ali je udio u ukupnoj premiji osiguranja smanjen na nivo od 20,1%. Ukupne bruto isplaćene štete iznose 279,3 miliona KM i čine 39,2% ukupne obračunate premije.

Prema podacima CBBiH, osiguravajuća društva su na kraju 2018. godine držala na računima komercijalnih banaka, u različitim formama, depozita 32,5% ukupne aktive. I dok depoziti kod komercijalnih banaka bilježe blago smanjenje učešća u aktivni osiguravajućih društava, nastavljen je trend rasta učešća vladinih vrijednosnih papira u strukturi aktive ovog sektora. Investicije sektora osiguranja u vladine vrijednosne papire na kraju 2018. godine iznosile su 326,2 miliona KM i zabilježile rast od 8,4% u odnosu na prethodnu godinu, a udio vladinih vrijednosnih papira u ukupnoj aktivni osiguravajućih društva na kraju godine iznosio je 17%.

Skroman rast premije osiguranja kao i smanjenje učešća životnog osiguranja u ukupnoj premiji koje je zabilježeno u 2018. godini ukazuju da nije došlo do poboljšanja opštih ekonomskih uslova u BiH, koji su i dalje limitirajući faktor razvoja tržišta osiguranja u BiH. Nizak nivo plata i kontinuirano visoke stope nezaposlenosti, ključni su razlog slabe zastupljenosti dobrovoljnih vrsta osiguranja, što u konačnici predstavlja ograničavajući faktor jačanju investicijskog potencijala sektora osiguranja.

U 2018. godini dozvolu za rad imalo je 36 investicijskih fondova, od čega 17 u FBiH i 19 u RS. Od ukupno 36 investicijskih fondova, 23 su otvoreni investicijski fondovi, dok su 13 fondova zatvoreni investicijski fondovi. U toku 2018. godine u RS završen je proces transformacije zatvorenih investicijskih fondova u otvorene fondove. Ukupno 10 zatvorenih mješovitih/dioničkih investicijskih fondova se preoblikovalo u otvorene dioničke/novčane investicijske fondove s javnom ponudom. Neto vrijednost imovine investicijskih fondova na kraju 2018. godine iznosila je 887,3 miliona KM i zabilježila je povećanje za 40,4 miliona KM (4,8%) u odnosu na kraj prethodne godine. Veći broj fondova još uvijek bilježi smanjenje neto imovine kao rezultat smanjenja tržišne vrijednosti vrijednosnih papira iz portfolija fondova

te je povećanju ukupne vrijednosti neto imovine investicijskih fondova u 2018. godini najviše doprinijelo osnivanje prvog obvezničkog fonda³³, čija je vrijednost neto imovine na kraju godine iznosila 52,1 milion KM.

Ukupan promet na bh. berzama u 2018. godini nastavio je bilježiti smanjenje treću godinu zaredom, a vrijednost prometa iznosi 716,4 miliona KM. Od ukupnog prometa na Sarajevskoj berzi (SASE) ostvareno je 288,2 miliona KM, odnosno 40,2%, a na Banjalučkoj berzi (BLSE) 428,2 miliona KM ili 59,8%. Vrijednost ukupno ostvarenog prometa na bh. berzama u 2018. manja je za 29,7%, dok su godišnje stope pada

prometa na SASE i BLSE iznosile 45,9% i 12,1% respektivno. U 2018. godini zabilježeno je značajno smanjenje berzanske aktivnosti na primarnom tržištu, s obzirom na to da je sektor vlade kao glavni pokretač aktivnosti u ovom segmentu tržišta u velikoj mjeri smanjio intenzitet zaduživanja na domaćem tržištu kapitala (detaljnije u poglavlju Vlada). Posljedično, zabilježen je pad prometa na obje bh. berze. Ukupna tržišna kapitalizacija u BiH na kraju 2018. godine manja je u odnosu na prethodnu godinu, što je rezultat zabilježenog smanjenja tržišne kapitalizacije na BLSE u iznosu od 393,9 miliona KM (9,8%) i smanjenja tržišne kapitalizacije na SASE u iznosu od 57,9 miliona KM (1,1%) u odnosu na kraj 2017. godine.

33 Raiffeisen EURO BOND otvoreni investicijski fond s javnom ponudom dobio je dozvolu za rad 19.04.2018. godine.

7. Finansijska infrastruktura

7.1. Platni sistemi

Centralna banka BiH je u 2018. godini izvršavala svoju zakonsku obavezu održavanja odgovarajućih platnih sistema. Platni promet se odvijao neometano kroz sisteme žirokliringa i bruto poravnanja u realnom vremenu (RTGS). Održavani su Centralni registar kredita (CRK) i Jedinostveni registar računa poslovnih subjekata (JRRPS), a realizacija transakcija putem međunarodnog kliringa plaćanja s inostranstvom se odvijala nesmetano.

U toku 2018. godine zabilježen je rast broja transakcija kao i ukupne vrijednosti svih transakcija kroz platne sisteme žirokliringa i RTGS-a. Ukupna vrijednost međubankarskih transakcija u platnom prometu je povećana za 6,7% ali je stopa povećanja manja u odnosu na 2017. godinu kada je iznosila 8,9%. Ukupan broj transakcija u 2018. je veći za 3% u odnosu na prethodnu godinu, a podrška rastu broja transakcija pružena je uvođenjem dodatnog, četvrtog dnevnog poravnanja u žirokliring sistemu u 2017. godini, čime je pravnim i fizičkim licima omogućena češća realizacija njihovih platnih naloga u toku dana.

Prvih deset banaka u BiH po obimu transakcija je u 2018. godini učestvovalo u ukupnom broju RTGS i žirokliring međubankarskih transakcija sa 72,69%, što je povećanje u odnosu na 2017. godinu kada je ovo učešće iznosilo 71,25%. Prvih deset banaka je takođe povećalo učešće u ukupnoj vrijednosti transakcija sa 74,76% u 2017. na 75,67% u 2018. godini.

Tabela 7.1: Transakcije u međubankarskom platnom prometu

Godina	Ukupan broj transakcija, u milionima	Ukupan promet, milioni KM	Prosječni dnevni promet, milioni KM	BDP/ prosječan dnevni promet
2005.	22,9	36.195	140,3	122
2006.	24,9	47.728	185,0	104
2007.	28,4	60.193	234,2	93
2008.	29,6	70.345	272,7	91
2009.	29,0	64.458	251,8	95
2010.	31,8	67.779	263,7	94
2011.	32,5	76.653	298,3	87
2012.	33,8	81.533	318,5	81
2013.	35,8	76.605	298,1	88
2014.	37,9	87.859	341,9	79
2015.	39,1	85.106	326,1	87
2016.	40,0	88.380	338,6	86
2017.	41,1	96.243	370,2	85
2018.	42,3	102.670	393,4	83

Izvor: CBBiH, BHAS, kalkulacija CBBiH

Rast vrijednosti ukupnih transakcija u platnom prometu u 2018. godini i brža cirkulacija novca dovela je do smanjenja broja dana koji su potrebni da bi se izvršile transakcije u vrijednosti godišnjeg nominalnog BDP (tabela 7.1). Iako je tokom 2018. godine broj unutarbankarskih transakcija smanjen za 14% a međubankarskih povećan za 4% u odnosu na isti period prošle godine, unutarbankarske transakcije su ostale i dalje dominantne u odnosu na ukupan broj transakcija sa 58% (42,3 miliona transakcija), dok je udio međubankarskih transakcija 42%. Vrijednost unutarbankarskih transakcija u 2018. godini je iznosila 115,4 milijarde KM ili 53%, dok je vrijednost međubankarskih transakcija iznosila 102,7 milijardi KM ili 47%.

Tabela 7.2 : Koncentracija transakcija u međubankarskom platnom prometu (HHI)

Period	Sve banke		10 banaka sa najvećim učešćem	
	Broj transakcija	Vrijednost transakcija	Broj transakcija	Vrijednost transakcija
Decembar 2008.	693	908	1.271	1.381
Decembar 2009.	651	989	1.233	1.413
Decembar 2010.	651	903	1.256	1.346
Decembar 2011.	626	836	1.230	1.287
Decembar 2012.	638	844	1.278	1.295
Decembar 2013.	654	810	1.337	1.378
Decembar 2014.	660	778	1.350	1.310
Decembar 2015.	689	810	1.314	1.305
Decembar 2016.	690	822	1.307	1.322
Decembar 2017.	725	853	1.320	1.349
Decembar 2018.	738	869	1.344	1.335

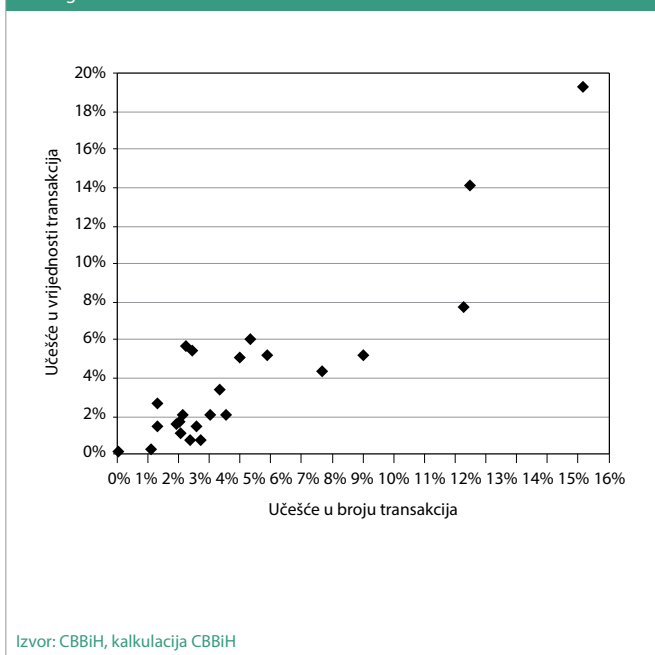
Izvor: CBBiH, kalkulacija CBBiH

U tabeli 7.2. prikazane su vrijednosti Herfindahl-Hirschmanovog indeksa (HHI³⁴) koji ilustruje koncentraciju ukupnog broja i vrijednosti međubankarskih transakcija u platnom prometu. Prikazane vrijednosti indeksa izračunate su za sve banke u oba platna sistema (žirokliring i RTGS), a na osnovu podataka o njihovom učešću u ukupnom broju i vrijednosti međubankarskih transakcija. Za sve banke učesnice platnog prometa koncentracija mjerena ovim indeksom je veća u odnosu na prethodnu godinu. Iako se većina međubankarskog platnog prometa odvija između

34 HHI je mjera koncentracije i računa se kao suma kvadrata pojedinačnih učešća u posmatranom segmentu. Indeks ispod 1.000 poena ukazuje na nekoncentrisanost, od 1.000 do 1.800 poena umjerenu, od 1.800 do 2.600 poena na visoku koncentraciju, preko 2.600 se smatra veoma visokom koncentracijom do maksimalnih 10.000 kada je koncentracija monopoliska.

manjeg broja velikih banaka, vrijednosti HHI indeksa ukazuju na umjerenu koncentraciju međubankarskih platnih transakcija i nepostojanje sistemskih rizika u platnim sistemima. Zabilježena je manja vrijednost u HHI indeksu koji mjeri koncentraciju vrijednosti transakcija kod deset banaka s najvećim učešćem, što ukazuje na blago smanjenje koncentracije vrijednosti transakcija kod velikih banaka, iako se koncentracija njihovog broja transakcija pojačava.

Grafikon 7.1: Učešće banaka u međubankarskom platnom prometu u 2018. godini

Na grafikonu 7.1. prikazano je pojedinačno učešće svih banaka u ukupnom broju i vrijednosti međubankarskih transakcija za 2018. godinu. Banka s najvećim učešćem u međubankarskom platnom prometu u 2018. godini čini 19,26% ukupne vrijednosti ili 15,17% ukupnog broja svih transakcija, dok prvih pet banaka s najvećim učešćem čine 52,89% ukupne vrijednosti transakcija.

CBBiH je u 2018. godini nastavila održavati CRK, koji je tokom godine na dnevnoj osnovi podacima ažuriralo 26 banaka (23 banke s dozvolom za rad, dvije banke koje su u likvidaciji i još imaju aktivna potraživanja te Razvojna banka FBiH), 30 mikrokreditnih organizacija te 19 lizing kompanija i

ostalih institucija. U odnosu na 2017. godinu, broj pristupnih tačaka je znatno povećan, a promjena je najviše uzrokovana povećanjem broja u komercijalnim bankama, koje su i dalje daleko najznačajniji korisnici informacija pohranjenih u CRK.

U cilju unapređenja platnih sistema CBBiH je u 2018. godini donijela novu Odluku o Jedinstvenom registru računa poslovnih subjekata u BiH (JRRPS) i izvršila nadogradnju postojećeg registra transakcionih računa poslovnih subjekata u BiH na novu platformu i s novim funkcionalnostima. Radi se o registru svih računa poslovnih subjekata koji platni promet u BiH obavljaju preko računa otvorenih u bankama i CBBiH. Ovaj registar je u primjeni od oktobra 2018. godine i u njemu se nalaze svi računi poslovnih subjekata, dok je do sada sadržavao samo transakcione račune. JRRPS će prvenstveno koristiti komercijalnim bankama, poreznim organima, organima uprave, organima za provođenje zakona te ostalim nivoima vlasti prilikom otkrivanja finansijskih struktura i transakcija koje kompanije i pojedinci mogu iskoristiti na nezakonit način, npr. za izbjegavanje plaćanja poreza, pranje novca i sl. Registar će, takođe, pružati informacije svim pravnim i fizičkim licima koja naplatu svojih potraživanja moraju tražiti prinudnim putem preko ovlaštenih institucija.

Međunarodni kliring plaćanja između banaka iz BiH i Republike Srbije nastavljen je i u 2018. godini te je kroz sistem izvršeno ukupno 10.853 platnih naloga čija je vrijednost bila 224,1 milion eura. Vrijednost transakcija je znatno veća u odnosu na 2017. godinu, čak za 30,20%, dok je broj naloga veći za 2,37%, što ukazuje na aktivno korištenje ove platforme za poravnanje platnih transakcija.

7.2. Regulatorni okvir

Nakon što su u 2017. godini usvojeni setovi zakona kojima se reguliše poslovanje banaka u BiH i na taj način provedene reforme u finansijskom sektoru BiH, kao i zakoni o izmjenama i dopunama zakona o agencijama za bankarstvo, njihova primjena kao i donošenje podzakonskih akata nastavljeno je u 2018. i prvoj polovini 2019. godine.

Agencije za bankarstvo su u toku 2018. godine kontinuirano radile na unapređenju postojećeg regulatornog okvira za rad banaka i drugih finansijskih organizacija te na donošenju novih podzakonskih akata. Stupanjem na snagu novih bankarskih regulativa, stupio je na snagu i novi okvir izvještavanja za banke (COREP), a 2018. godina je utvrđena kao period paralelnog izvještavanja prema ranijem regulatornom okviru i novom COREP izvještavanju. U prvoj polovini 2019. godine usvojene su odluke o upravljanju kreditnim rizikom i utvrđivanju očekivanih kreditnih gubitaka kojom se propisuju pravila za upravljanje kreditnim rizikom, način raspoređivanja izloženosti u nivoe kreditnog rizika i utvrđivanje očekivanih kreditnih gubitaka, te prihvatljiv kolateral za potrebe utvrđivanja očekivanih kreditnih gubitaka i ograničenja najveće dopuštene izloženosti u odnosu na priznati kapital. Donošenjem ovih odluka, koje će biti u primjeni od 01.01.2020. godine, u značajnoj mjeri

je kompletiran ključni set regulatornih propisa. Takođe, za nastavak harmonizacije regulatornog okvira izuzetno je važno i donošenje novog zakona o osiguranju depozita BiH koji bi trebao da osigura bolju zaštitu deponenata i propiše obavezu članstva u programu osiguranja depozita za svaku novu banku koja dobije dozvolu za rad. Prijedlog ovog zakona je upućen u parlamentarnu proceduru, ali još uvijek nije usvojen.

U okviru podrške borbi protiv pranja novca i prevenciji finansiranja terorizma Evropska unija finansira trogodišnji projekat za BiH u vrijednosti od dva miliona eura. Projekat je omogućio sveobuhvatnu analizu krivičnog zakonodavstva u BiH, pri čemu su korišteni postupci evaluacije Moneyvala te nova metodologija Organizacije za kontrolu i sprečavanje pranja novca (FATF), koja predstavlja međunarodno priznate standarde u borbi protiv pranja novca i finansiranja terorizma.

**IZVJEŠTAJ O FINANSIJSKOJ
STABILNOSTI ZA 2018. GODINU**

Statistički dodatak

Tabela A1: Promjene suverenog rejtinga

Država	Datum promjene	Standard & Poor's rejting		
		Dugoročni	Izgled	Kratkoročni
Grčka	do 2009	A	Stabilan	A-1
	09.01.2009	A	Negativan, posmatranje	A-1
	14.01.2009	A	Stabilan	A-2
	07.12.2009	A	Negativan, posmatranje	A-2
	16.12.2009	BBB+	Negativan, posmatranje	A-2
	16.03.2010	BBB+	Negativan	A-2
	27.04.2010	BB+	Negativan	B
	02.12.2010	BB+	Negativan, posmatranje	BB+
	29.03.2011	BB-	Negativan, posmatranje	B
	09.05.2011	B	Negativan, posmatranje	C
	13.06.2011	CCC	Negativan	C
	27.07.2011	CC	Negativan	C
	05.02.2012	CCC	Stabilan	C
	27.02.2012	SD	NM	SD
	02.05.2012	CCC	Stabilan	C
	07.08.2012	CCC	Negativan	C
	05.12.2012	SD	-	SD
	18.12.2012	B-	Stabilan	B
	28.01.2015	B-	Negativan, posmatranje	B
	15.04.2015	CCC+	Negativan	C
22.01.2016	B-	Stabilan	B	
19.01.2018	B	Pozitivan	B	
25.06.2018	B+	Pozitivan	B	
Irska	do 2009	AAA	Stabilan	A-1+
	09.01.2009	AAA	Negativan	A-1+
	30.03.2009	AA+	Negativan	A-1+
	08.06.2009	AA	Negativan	A-1+
	24.08.2010	AA-	Negativan	A-1+
	23.11.2010	A	Negativan, posmatranje	A-1
	02.02.2011	A-	Negativan, posmatranje	A-2
	01.04.2011	BBB+	Stabilan	A-2
	05.12.2011	BBB+	Negativan, posmatranje	A-2
	13.01.2012	BBB+	Negativan	A-2
	11.02.2013	BBB+	Stabilan	A-2
	07.12.2013	BBB+	Pozitivan	A-2
	06.06.2014	A-	Pozitivan	A-2
	05.12.2014	A	Stabilan	A-1
	05.06.2015	A+	Stabilan	A-1
Portugal	do 2009	AA-	Stabilan	A-1+
	13.01.2009	AA-	Negativan, posmatranje	A-1+
	21.01.2009	A+	Stabilan	A-1
	07.10.2009	A+	Negativan	A-1
	27.04.2010	A-	Negativan	A-2
	30.11.2010	A-	Negativan, posmatranje	A-2
	24.03.2011	BBB	Negativan, posmatranje	A-2
	29.03.2011	BBB-	Negativan	A-3
	05.12.2011	BBB-	Negativan, posmatranje	A-3
	13.01.2012	BB	Negativan	B
	06.03.2013	BB	Stabilan	B
	05.07.2013	BB	Negativan	B
	09.05.2014	BB	Stabilan	B
	20.03.2015	BB	Pozitivan	B
	18.09.2015	BB+	Stabilan	B
	15.09.2017	BBB-	Stabilan	A-3
	15.03.2019	BBB	Stabilan	A-2

Španija	do 2009	AAA	Stabilan	A-1+
	12.01.2009	AAA	Negativan, posmatranje	A-1+
	19.01.2009	AA+	Stabilan	A-1+
	09.12.2009	AA+	Negativan	A-1+
	28.04.2010	AA	Negativan	A-1+
	05.12.2011	AA-	Negativan, posmatranje	A-1+
	13.01.2012	A	Negativan	A-1
	26.04.2012	BBB+	Negativan	A-2
	10.10.2012	BBB-	Negativan	A-3
	23.05.2014	BBB	Stabilan	A-2
	02.10.2015	BBB+	Stabilan	A-2
	01.04.2017	BBB+	Pozitivan	A-2
	23.03.2018	A-	Pozitivan	A-2
	Italija	do 2009	A+	Stabilan
20.05.2011		A+	Negativan	A-1+
20.09.2011		A	Negativan	A-1
05.12.2011		A	Negativan, posmatranje	A-1
13.01.2012		BBB+	Negativan	A-2
09.07.2013		BBB	Negativan	A-2
05.12.2014		BBB-	Stabilan	A-3
27.10.2017		BBB	Stabilan	A-2
26.10.2018		BBB	Negativan	A-2
Kipar	do 2009	A+	Stabilan	A-1
	21.07.2010	A+	Negativan, posmatranje	A-1
	16.11.2010	A	Negativan	A-1
	30.03.2011	A-	Negativan	A-2
	29.07.2011	BBB	Negativan, posmatranje	A-2
	12.08.2011	BBB+	Negativan, posmatranje	A-2
	27.10.2011	BBB	Negativan, posmatranje	A-3
	13.01.2012	BB+	Negativan	B
	01.08.2012	BB	Negativan, posmatranje	B
	17.10.2012	B	Negativan, posmatranje	B
	20.12.2012	CCC+	Negativan	C
	21.03.2013	CCC	Negativan	C
	10.04.2013	CCC	Stabilan	C
	28.06.2013	SD	-	SD
	03.07.2013	CCC+	Stabilan	C
	29.11.2013	CCC+	Stabilan	B
	25.04.2014	B	Pozitivan	B
	24.10.2014	B+	Stabilan	B
	27.03.2015	B+	Pozitivan	B
	25.09.2015	BB-	Pozitivan	B
18.03.2017	BB+	Stabilan	B	
15.09.2017	BB+	Pozitivan	B	
14.09.2018	BBB-	Stabilan	A-3	

Izvor: Standard & Poor's

Tabela A2: Indeks cijena nekretnina

		Sarajevo	Mostar	Zenica	Tuzla	UKUPNO
2006.	Q1	54	84	67		59
	Q2	59	84	63		62
	Q3	58	82	66		62
	Q4	63	71	71		65
2007.	Q1	69	85	72		71
	Q2	77	90	88		79
	Q3	85	86	92		86
	Q4	94	92	95		94
2008.	Q1	100	100	100	100	100
	Q2	105	99	107	104	105
	Q3	103	102	113	114	105
	Q4	109	104	126	117	110
2009.	Q1	99	120	129	102	102
	Q2	96	125	127	105	101
	Q3	91	124	128	114	99
	Q4	89	127	119	121	97
2010.	Q1	88	119	130	119	96
	Q2	86	128	129	126	98
	Q3	85	120	126	112	94
	Q4	84	126	143	120	94
2011.	Q1	83	125	138	113	93
	Q2	84	121	140	93	92
	Q3	82	118	132	102	92
	Q4	83	124	131	107	92
2012.	Q1	84	132	130	111	94
	Q2	82	117	139	105	93
	Q3	80	124	122	103	89
	Q4	78	120	133	104	88
2013.	Q1	81	128	135	113	91
	Q2	78	127	134	113	90
	Q3	79	124	124	116	90
	Q4	76	130	136	101	88
2014.	Q1	78	121	126	104	88
	Q2	77	119	124	104	86
	Q3	77	111	126	106	86
	Q4	77	113	129	103	85
2015.	Q1	79	118	127	103	87
	Q2	80	117	127	106	89
	Q3	78	118	131	107	88
	Q4	81	114	126	106	89
2016.	Q1	78	112	125	104	87
	Q2	80	115	134	104	88
	Q3	82	131	133	108	93
	Q4	81	128	134	106	93
2017.	Q1	83	128	134	102	93
	Q2	84	113	134	102	91
	Q3	83	124	138	109	92
	Q4	86	110	135	118	94
2018.	Q1	86	119	131	104	93
	Q2	87	128	131	105	94
	Q3	85	122	135	113	94
	Q4	88	127	132	110	94

Tabela A3: Pregled najvećih zaduženosti po klasičnim kreditima prema KD BiH 2010, 31.12.2018.

u hiljadama KM

Područje	Kreditni ostatak duga	Učešće u području	Učešće u ukupnim potraživanjima
A: Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	224.480		2,9%
<i>Uzgoj višegodišnjih usjeva</i>			
Uzgoj ostalih višegodišnjih usjeva	16.535	7,4%	0,2%
<i>Biljna i stočarska proizvodnja, lovstvo i uslužne djelatnosti povezane s njima, od čega:</i>			
Pomoćne djelatnosti za uzgoj usjeva	15.818	7,0%	0,2%
B: Vađenje ruda i kamena	463.503		5,9%
<i>Vađenje ugljena i lignita, od čega:</i>			
Vađenje lignita	32.045	6,9%	0,4%
C: Prerađivačka industrija	1.683.872		21,4%
<i>Proizvodnja pića, od čega:</i>			
Proizvodnja piva	28.356	1,7%	0,4%
<i>Proizvodnja prehrambenih proizvoda, od čega:</i>			
Proizvodnja hljeba; svježih peciva i kolača	61.145	3,6%	0,8%
Prerada i konzerviranje mesa	28.361	1,7%	0,4%
Proizvodnja ambalaže od plastičnih masa	21.283	1,3%	0,3%
<i>Prerada drveta i proizvoda od drveta i pluta, osim namještaja; proizvodnja predmeta od slame i pletarskih materijala od čega:</i>			
Piljenje i blanjanje drveta (proizvodnja rezane građe); impregnacija drveta	55.410	3,3%	0,7%
<i>Proizvodnja gotovih metalnih proizvoda, osim mašina i opreme, od čega:</i>			
Proizvodnja metalnih konstrukcija i njihovih dijelova	44.811	2,7%	0,6%
Proizvodnja električne opreme			
Proizvodnja uređaja za distribuciju i kontrolu električne energije	29.526	1,8%	0,4%
D: Proizvodnja i snabdjevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija	274.321		3,5%
<i>Proizvodnja i snabdjevanje električnom energijom, plinom, parom i klimatizacija, od čega:</i>			
Proizvodnja električne energije	114.598	41,8%	1,5%
E: Snabdjevanje vodom; uklanjanje otpadnih voda, upravljanje otpadom te djelatnosti sanacije okoliša	76.963		1,0%
<i>Skupljanje, pročišćavanje i snabdjevanje vodom, od čega:</i>			
Skupljanje, pročišćavanje i snabdjevanje vodom	46.668	60,6%	0,6%
F: Građevinarstvo	529.105		6,7%
<i>Gradnja građevina visokogradnje, od čega:</i>			
Gradnja stambenih i nestambenih zgrada	119.004	22,5%	1,5%
G: Trgovina na veliko i na malo, popravak motornih vozila i motocikala	2.067.085		26,3%
<i>Trgovina na veliko, osim trgovine motornim vozilima i motociklima, od čega:</i>			
Nespecijalizirana trgovina na veliko	205.424	9,9%	2,6%
Trgovina na veliko čvrstim, tečnim i plinovitim gorivima i sličnim proizvodima	81.000	3,9%	1,0%
Trgovina na veliko farmaceutskim proizvodima	59.812	2,9%	0,8%
Trgovina na veliko drvom, građevinskim materijalom i sanitarnom opremom	46.859	2,3%	0,6%
Trgovina na veliko ostalim proizvodima za domaćinstvo	35.084	1,7%	0,4%
Nespecijalizovana trgovina na veliko hranom, pićima i duhanskim proizvodima	30.791	1,5%	0,4%
Trgovina na veliko metalnom robom, instalacijskim materijalom, uređajima i opremom za vodovod i grijanje	33.094	1,6%	0,4%
<i>Trgovina na malo, osim trgovine motornim vozilima i motociklima, od čega:</i>			
Trgovina na malo u nespecijalizovanim prodavnicama pretežno hranom, pićima i duhanskim proizvodima	218.953	10,6%	2,8%
Trgovina na malo motornim gorivima u specijalizovanim prodavnicama	95.078	4,6%	1,2%
Ostala trgovina na malo u nespecijalizovanim prodavnicama	74.176	3,6%	0,9%
H: Prevoz i skladištenje	297.602		3,8%
<i>Kopneni prevoz i cjevovodni transport</i>			
Cestovni prevoz robe	95.713	32,2%	1,2%
Željeznički prevoz putnika i robe	18.359	6,2%	0,2%

I: Djelatnosti pružanja smještaja te pripreme i usluživanje hrane (hotelijerstvo i ugostiteljstvo)	287.297		3,6%
<i>Smještaj, od čega:</i>			
Hoteli i sličan smještaj	77.455	27,0%	1,0%
J: Informacije i komunikacije	178.196		2,3%
<i>Izdavačke djelatnosti, od čega:</i>			
Izdavanje knjiga	35.957	20,2%	0,5%
K: Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	356.935		4,5%
<i>Ostale finansijske uslužne djelatnosti, osim osiguranja i penzionih fondova, od čega:</i>			
Ostalo kreditno posredovanje	52.773	14,8%	0,7%
L: Poslovanje nekretninama	149.027		1,9%
<i>Poslovanje nekretninama, od čega:</i>			
Iznajmljivanje i upravljanje vlastitim nekretninama ili nekretninama uzetim u zakup (leasing)	75.667	50,8%	1,0%
Agencije za poslovanje nekretninama	30.920	20,7%	0,4%
M: Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	208.087		2,6%
<i>Arhitektonske i inženjerske djelatnosti; tehničko ispitivanje i analiza, od čega:</i>			
Arhitektonske i inženjerske djelatnosti i s njima povezano tehničko savjetovanje	36.739	17,7%	0,5%
N: Administrativne i pomoćne uslužne djelatnosti	49.520		0,6%
<i>Putničke agencije, organizatori putovanja, turoperator i ostale rezervacijske usluge, te djelatnosti povezane sa njima, od čega:</i>			
Djelatnosti putničkih agencija	11.081	22,4%	0,1%
<i>Zaštitne i istražne djelatnosti</i>			
Djelatnosti privatne zaštite	9.210	18,6%	0,1%
O: Javna uprava i odbrana; obavezno socijalno osiguranje	745.993		9,5%
<i>Javna uprava te ekonomska i socijalna politika zajednice, od čega:</i>			
Opšte djelatnosti javne uprave	536.004	71,9%	6,8%
<i>Djelatnosti obaveznog socijalnog osiguranja, od čega:</i>			
Djelatnosti obaveznog socijalnog osiguranja	137.848	18,5%	1,8%
P: Obrazovanje	17.273		0,2%
<i>Visoko obrazovanje</i>			
Visoko obrazovanje	5.974	34,6%	0,1%
Q: Djelatnosti zdravstvene i socijalne zaštite	141.345		1,8%
<i>Djelatnosti zdravstvene zaštite</i>			
Djelatnosti bolnica	87.617	62,0%	1,1%
R: Umjetnost, zabava i rekreacija	7.055		0,1%
<i>Biblioteke, arhivi, muzeji i ostale kulturne djelatnosti</i>			
Rad povijesnih mjesta i građevina te sličnih znamenitosti za posjetitelje	317	4,5%	0,0%
S: Ostale uslužne djelatnosti	19.837		0,3%
<i>Ostale lične uslužne djelatnosti</i>			
Održavanje i popravak kancelarijskih, računskih mašina i kompjutera	813	4,1%	0,0%
T: Djelatnosti domaćinstava kao poslodavaca; djelatnosti domaćinstava koja proizvode različita dobra i obavljaju različite usluge za vlastite potrebe	675		0,0%
<i>Djelatnosti privatnih domaćinstava koja proizvode različita dobra za vlastite potrebe</i>			
Djelatnosti privatnih domaćinstava koja proizvode različita dobra za vlastite potrebe	552	81,8%	0,0%
U: Djelatnosti vanteritorijalnih organizacija i tijela	95.251		1,2%
<i>Djelatnosti vanteritorijalnih organizacija i tijela</i>			
Djelatnosti vanteritorijalnih organizacija i tijela	88.028	92,4%	1,1%

Izvor: CRK

Tabela A4: Glavne stavke vanjskotrgovinske razmjene roba

Naziv	Vrijednost izvoza, milioni KM	Vrijednost izvoza, milioni KM	Indeks izvoznih cijena	Nominalni rast izvoza, u %	Promjena vrijednosti izvoza (u procentnim poenima)	
	2017	2018	$\frac{I - XII 2018}{I - XII 2017}$		cjenovni efekat	efekat obima izvoza
	1	2	3	4 = 2/1	5	6
Bazni metali i proizvodi od baznih metala	1.975,8	2.290,0		15,9		
Od čega: Željezo i čelik	519,0	631,1	112,1	21,6	13,1	8,5
Proizvodi od željeza i čelika	584,6	713,4	111,5	22,0	12,6	9,4
Aluminij i proizvodi od aluminija	652,3	721,7	107,1	10,6	7,4	3,3
Mašine, aparati, mehanički i električni uređaji	1.290,1	1.437,1		11,4		
Mašine, aparati i mehanički uređaji, kotlovi; njihovi dijelovi	707,8	764,6	102,0	8,0	2,1	5,9
Električne mašine i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka, televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i dijelovi i pribor za te proizvode	582,3	672,4	110,1	15,5	10,6	4,8
Razni proizvodi	1.226,7	1.227,1		0,0		
Od čega: Namještaj; nosači madraca; oprema za krevete i slični proizvodi; svjetiljke i druga rasvjetna tijela koja nisu spomenuta niti uključena na drugom mjestu; svijetleći znakovi, osvjetljene pločice sa natpisom; montažne zgrade	1.149,6	1.118,8	97,0	-2,7	-3,0	0,3
Proizvodi mineralnog porijekla	1.051,1	1.298,9		23,6		
Od čega: Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; električna energija; bitumenske tvari; mineralni voskovi	924,7	1.162,7	115,2	25,7	16,6	9,2
Proizvodi hemijske industrije ili srodnih industrija	958,3	991,9		3,5		
Anorganski hemijski proizvodi; organski i anorganski jedinjenja plemenitih metala, metala koji se rijetko nalaze, radioaktivnih elemenata i izotopa	604,0	635,0	101,4	5,1	1,5	3,6
Drvo i proizvodi od drveta	783,8	801,7		2,3		
Drvo i proizvodi od drveta; drveni ugalj	779,5	797,6	109,4	2,3	8,8	-6,5

Glavne grupe izvoznih proizvoda

Naziv	Vrijednost uvoza, milioni KM	Vrijednost uvoza, milioni KM	Indeks uvoznih cijena	Nominalni rast uvoza, u %	Promjena vrijednosti uvoza (u procentnim poenima)	
	2017	2018	$\frac{I - XII 2018}{I - XII 2017}$		cjenovni efekat	efekat obima uvoza
	1	2	3	4 = 2/1	5	6
Proizvodi mineralnog porijekla	2.749,0	2.974,5		8,2		
Od čega: Mineralna goriva, mineralna ulja i proizvodi njihove destilacije; električna energija; bitumenske tvari; mineralni voskovi	2.641,7	2.845,1	108,2	7,7	8,2	-0,5
Mašine, aparati, mehanički i električni uređaji	2.526,1	2.664,1		5,5		
Mašine, aparati i mehanički uređaji, kotlovi; njihovi dijelovi	1.409,3	1.545,4	110,7	9,7	10,6	-0,9
Električne mašine i oprema i njihovi dijelovi; aparati za snimanje ili reprodukciju zvuka, televizijski aparati za snimanje ili reprodukciju slike i zvuka i dijelovi i pribor za te proizvode	1.116,9	1.118,7	100,6	0,2	0,6	-0,4
Bazni metali i proizvodi od baznih metala	1.955,0	2.203,4		12,7		
Od čega: Proizvodi od željeza i čelika	559,7	702,3	103,2	25,5	3,9	21,6
Željezo i čelik	515,9	530,2	104,3	2,8	4,2	-1,4
Aluminij i proizvodi od aluminija	295,1	368,4	103,5	24,8	4,2	20,6
Proizvodi hemijske industrije ili srodnih industrija	1.680,9	1.787,0	107,7	0,1	7,6	-1,3
Anorganski hemijski proizvodi; organski i anorganski jedinjenja plemenitih metala, metala koji se rijetko nalaze, radioaktivnih elemenata i izotopa	210,6	252,9	123,7	0,2	23,0	-2,9
Od čega: Farmaceutski proizvodi	544,7	570,6	101,5	0,0	1,6	3,2
Eterična ulja i smole; parfimerijski, kozmetički ili toaletni proizvodi	220,7	235,2	102,4	0,1	2,5	4,1
Razni proizvodi hemijske industrije	162,9	169,6	73,7	0,0	-37,2	41,4
Prehrambene preradevine	1.536,8	1.576,1		2,6		
Proizvodi od žitarica, brašna, skroba ili mlijeka; poslastičarski proizvodi	196,9	212,8	101,1	8,1	1,2	6,9
Razni prehrambeni proizvodi	249,1	262,4	99,5	5,3	-0,6	5,9
Pića, alkoholi i sirće	327,6	346,0	103,9	5,6	3,9	1,6
Ostaci i otpaci od prehrambene industrije; pripremljena životinjska hrana	179,7	191,7	104,2	6,6	4,3	2,4

Izvor: BHAS, kalkulacija CBBiH

Tabela A5: Pregled potraživanja od preduzeća po tipu i djelatnosti

u hiljadama KM

2018.	Krediti						Potencijalni dug			
	od čega Okvirni krediti	Komisijoni kredit	Revolving kredit	Akreditivi	Faktoring	Garancije	Garancije	Revolving kredit	Okvirni kredit	
A	224.480	90.586	16.304	56.409	102	0	592	5.183	16.223	19.392
B	463.503	273.726	5.117	64.573	35	0	7.257	69.897	8.331	77.719
C	1.683.872	1.309.570	119.753	667.509	25.853	302	11.136	233.896	244.698	490.050
D	274.321	28.990	0	20.042	260	0	0	24.627	17.686	16.054
E	76.963	87.482	187	28.489	143	0	1	7.290	5.699	29.965
F	529.105	586.519	46.724	184.263	3.297	942	13.816	342.828	88.965	289.024
G	2.067.085	2.152.749	17.935	1.150.588	33.467	1.560	36.499	591.845	511.309	611.888
H	297.602	290.493	2.117	92.490	0	0	7.101	207.314	42.172	90.245
I	287.297	97.043	11.960	10.730	0	0	399	840	11.181	24.200
J	178.196	77.809	1.512	35.897	892	0	1.480	31.520	24.304	49.518
K	356.935	33.581	5.961	33.113	0	0	5.042	72.523	23.109	18.331
L	149.027	41.235	2.711	8.579	0	0	214	220	1.825	9.850
M	208.087	176.647	7.171	113.383	0	0	2.945	74.487	39.486	71.031
N	49.520	23.824	99	9.466	0	0	90	11.185	4.413	13.142
O	745.993	3.556	1.381	2.138	0	0	438	6.270	18.420	5.931
P	17.273	1.508	48	1.957	0	0	63	1.007	1.788	2.416
Q	141.345	30.005	123	10.573	0	110	42	455	5.429	2.366
R	7.055	6.127	340	2.150	0	0	0	9.573	1.486	1.824
S	19.837	18.732	8.469	6.447	0	0	353	3.071	4.156	4.396
T	675	0	0	136	0	0	638	655	213	0
U	95.251	2.018	1.391	556	0	0	0	0	1.781	1.446
UKUPNO	7.873.421	5.332.199	249.304	2.499.486	64.048	2.915	88.107	1.694.685	1.072.676	1.828.789
									Stvarni dug:	10.777.280
									Potencijalni dug:	4.596.149

Izvor: CRK

Napomena: Iznos potraživanja po osnovu kredita i komisijonih kredita uključuje ostatak duga i dospjelu nenaplaćenu glavnicu.

Tabela A.6 : Krediti preduzećima, valutna struktura duga po djelatnostima na kraju 2018.

u hiljadama KM

Djelatnost	Ostatak duga i dospjela nenaplaćena glavnica				
	BAM	Kreditu u stranoj valuti i kreditu s valutnom klauzulom			
		EUR	CHF	USD	KWD
A	71.465	151.971	208	1.101	0
B	330.404	124.897	0	0	0
C	626.330	1.053.300	301	0	367
D	34.081	242.780	0	0	0
E	36.195	39.844	383	0	0
F	229.994	296.017	0	0	431
G	768.550	1.293.580	483	0	118
H	92.584	204.799	275	0	117
I	83.089	204.697	0	0	0
J	57.270	120.966	0	0	0
K	70.062	205.306	0	102.548	0
L	31.125	118.704	0	0	0
M	70.437	137.535	0	0	0
N	18.789	30.610	0	0	0
O	416.723	321.337	0	0	0
P	5.920	11.340	0	0	0
Q	44.137	97.300	0	0	0
R	1.580	5.507	0	0	0
S	4.924	14.984	0	0	0
T	141	537	0	0	0
U	2.526	90.853	0	3.896	0
UKUPNO	2.996.327	4.766.865	1.650	107.546	1.033

Izvor: CRK

Tabela A7: Statusne promjene u bankama u periodu od 2001.-2018. godine

Broj	Banka	Vrsta promjene	Datum promjene
1.	Sparkasse Bank d.d. Bosna i Hercegovina Sarajevo	Sparkasse Bank d.d. Sarajevo promijenila ime u Sparkasse Bank d.d. BiH Sarajevo	Q3 2014
	Sparkasse Bank d.d. Sarajevo	ABS banka d.d. Sarajevo promijenila ime u Sparkasse Bank d.d. Sarajevo	Q3 2009
	ABS banka d.d. Sarajevo	Postala članica Steiermaerkische Bank und Sparkassen AG, Erste Group	Q4 2006
	Šeh-in banka dd Zenica	Pripojena ABS banci d.d. Sarajevo	Q2 2002
2.	Bosna Bank International (BBI) d.d. Sarajevo		
3.	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	BOR banka d.d. Sarajevo promijenila ime u Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	Q1 2017
	BOR banka d.d. Sarajevo	BOR banci d.d. Sarajevo pripojena Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	Q4 2016
	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo	Privredna banka Sarajevo d.d. Sarajevo pripojena BOR banci d.d. Sarajevo	Q4 2016
4.	UniCredit bank d.d. Mostar		
	UniCredit Zagrebačka banka BiH d.d. Mostar	UniCredit Zagrebačka banka BiH promijenila ime u UniCredit Bank d.d. Mostar	Q1 2008
	Zagrebačka banka BH d.d. Mostar	Spajanje sa Univerzal bankom d.d. Sarajevo u UniCredit Zagrebačku banku BiH	Q3 2004
	Univerzal banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa Zagrebačkom bankom BH d.d. Mostar u UniCredit Zagrebačku banku BiH	Q3 2004
	HVB Central Profit banka d.d. Sarajevo	HVB Central profit banka Sarajevo pripojena UniCredit Zagrebačkoj banci BiH	Q1 2008
	HVB banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa Central Profit bankom u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo	Q4 2004
	Central Profit banka d.d. Sarajevo	Spajanje sa HVB bankom d.d. Sarajevo u HVB Central Profit banku d.d. Sarajevo	Q4 2004
Travnička banka d.d. Travnik	Pripojena Central Profit banci d.d. Sarajevo	Q4 2002	
5.	UniCredit banka a.d. Banja Luka	Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka promijenila ime	Q2 2008
	Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Pripojena HVB grupaciji, nastavila poslovanje kao zasebna pravna osoba	Q4 2005
	Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Privatizovana i promijenila ime u Nova Banjalučka banka a.d. Banja Luka	Q1 2002
6.	Addiko Bank d.d. Sarajevo		
	Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar	Hypo Alpe Adria Bank d.d. Mostar promijenila ime i sjedište	Q4 2016
7.	Addiko Bank a.d. Banja Luka		
	Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka	Hypo Alpe Adria Bank a.d. Banja Luka promijenila ime	Q4 2016
	Kristal banka a.d. Banja Luka	Kristal banka a.d. Banja Luka promijenila ime	Q3 2003
8.	ASA banka d.d. Sarajevo		
	Investiciono komercijalna banka (IKB) d.d. Zenica	IKB d.d. Zenica promijenila sjedište i naziv u ASA banka d.d. Sarajevo	Q4 2016
	MOJA banka d.d. Sarajevo	MOJA banka d.d. Sarajevo pripojena Investiciono komercijalnoj banci d.d. Zenica	Q3 2016
	FIMA banka d.d. Sarajevo	Promijenila ime u MOJA banka d.d. Sarajevo	Q4 2010
	VABA banka d.d. Sarajevo	Promijenila ime u FIMA banka d.d. Sarajevo	Q3 2007
	Validus banka d.d. Sarajevo	Promijenila ime u VABA banka d.d. Sarajevo	Q1 2007
Ljubljanska banka d.d. Sarajevo	Osnovana Validus banka preuzela dio aktive i pasive Ljubljanske banke d.d. Sarajevo	Q3 2006	
9.	Komercijalno investiciona banka (KIB) d.d. Velika Kladuša		
10.	NLB Banka d.d. Sarajevo		
	NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla	NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla promijenila ime u NLB Banka d.d. Sarajevo	Q1 2012
	Tuzlanska banka d.d. Tuzla	Tuzlanska banka d.d. Tuzla promijenila ime u NLB Tuzlanska banka d.d. Tuzla	Q3 2006
	Comercean bankna skupina NLB d.d. Sarajevo	Pripojena Tuzlanskoj banci d.d. Tuzla	Q3 2006
11.	NLB a.d. Banja Luka		
	NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka	NLB Razvojna banka a.d. Banja Luka promijenila ime u NLB a.d. Banja Luka	Q4 2015
	LHB banka a.d. Banja Luka	Spajanje sa Razvojnog bankom jugoistočne Evrope u NLB Razvojna banka a.d. BL	Q2 2006
Razvojna banka jugoistočne Evrope a.d. Banja Luka	Spajanje sa LHB bankom a.d. Banja Luka u NLB Razvojnu banku a.d. Banja Luka	Q2 2006	

12	Raiffeisen Bank d.d. BiH, Sarajevo Raiffeisen Bank HPB d.d. Mostar	Pripojena Raiffeisen banci d.d. Sarajevo	Q1 2003
13	ProCredit Bank d.d. Sarajevo	Microenterprise bank d.d. Sarajevo promijenila ime u ProCredit Bank	Q4 2003
14	ZiraatBank BH d.d. Sarajevo	Turkish Ziraat Bank Bosnia d.d. Sarajevo promijenila ime u Ziraat Bank BH	Q1 2013
15	Union banka d.d. Sarajevo		
16	Sberbank d.d. Sarajevo Volksbank d.d. Sarajevo	Volksbank d.d. Sarajevo promijenila ime u Sberbank d.d. Sarajevo Sberbank grupacija preuzela Volksbank d.d. Sarajevo	Q1 2013 Q1 2012
17	Sberbank a.d. Banja Luka Volksbank a.d. Banja Luka Zepter Komerc banka a.d. Banja Luka	Volksbank a.d. Banja Luka promijenila ime Sberbank grupacija preuzela Volksbank a.d. Banja Luka Postala članica Volksbank International AG, promijenila ime u Volksbank a.d. BL	Q1 2013 Q1 2012 Q3 2007
18	Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH UPI banka d.d. Sarajevo LT Gospodarska banka d.d. Sarajevo Gospodarska banka d.d. Sarajevo LT Komercijalna banka d.d. Livno	Promijenila ime u Intesa Sanpaolo banka d.d. BiH Pripojena UPI banci d.d. Sarajevo Spajanje sa LT Komercijalnom bankom Livno u LT Gospodarsku banku d.d. Sarajevo Spajanje sa Gospodarskom bankom Sarajevo u LT Gospodarsku banku d.d. Sarajevo	Q3 2008 Q3 2007 Q1 2003 Q1 2003
19	Vakufska banka d.d. Sarajevo Depozitna banka d.d. Sarajevo	Pripojena Vakufskoj banci d.d. Sarajevo	Q2 2002
20	Nova banka a.d. Banja Luka Agroprom banka a.d. Banja Luka	Nova banka a.d. Bijeljina promijenila sjedište Pripojena Novoj banci a.d. Bijeljina	Q3 2007 Q1 2003
21	Pavlović International Banka a.d. Slobomir Bijeljina Privredna banka a.d. Doboj Privredna banka a.d. Brčko Semberska banka a.d. Bijeljina	Pripojena Pavlović International banci Pripojena Pavlović International banci Pripojena Pavlović International banci	Q2 2003 Q4 2002 Q4 2001
22	Komercijalna banka a.d. Banja Luka		
23	MF banka a.d. Banja Luka IEFK banka a.d. Banja Luka	Promijenila ime u MF banka a.d. Banja Luka	Q3 2010

Banke kojima su oduzete dozvole za rad od 2002. godine:

		Datum promjene
1	Camelia banka d.d. Bihać	Q1 2002
2	Privredna banka a.d. Gradiška	Q1 2002
3	Ekvator banka a.d. Banja Luka	Q1 2002
4	International Commercial Bank Bosnia d.d. Sarajevo	Q3 2002
5	Banka za jugoistočnu Evropu Banja Luka	Q4 2002
6	Privredna banka a.d. Srpsko Sarajevo	Q4 2004
7	Gospodarska banka d.d. Mostar	Q4 2004
8	Ljubljanska banka d.d. Sarajevo	Q3 2006
9	Hercegovačka banka d.d. Mostar	Q3 2012
10	Postbank BH Poštanska banka BiH d.d. Sarajevo	Q2 2013
11	Bobar banka a.d. Bijeljina	Q4 2014
12	Banka Srpske a.d. Banja Luka	Q2 2016

Izvor: CBBiH